

T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

KURULUŞU, GELİŞME SÜRECİ VE
GELECEĞİ AÇISINDAN
TÜRK ENDÜSTRİYEL İPLİK SEKTÖRÜ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Emir Zafer KORKMAZ

BURSA – 2005

T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

KURULUŞU, GELİŞME SÜRECİ VE
GELECEĞİ AÇISINDAN
TÜRK ENDÜSTRİYEL İPLİK SEKTÖRÜ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Danışman

Prof. Dr. Emin ERTÜRK

Emir Zafer KORKMAZ

BURSA – 2005

T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

..... ait

..... adlı çalışma, jürimiz tarafından

Anabilim / Anasanat Dalı, Bilim Dalında Yüksek Lisans /
Doktora / Sanatta Yeterlilik tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Başkan

Akademik Ünvanı, Adı Soyadı

İmza

İmza

Üye (Danışman) ve

Akademik Ünvanı, Adı Soyadı Akademik Ünvanı, Adı Soyadı

İmza

İmza

Üye üye

Akademik Ünvanı, Adı Soyadı

Akademik Ünvanı, Adı Soyadı

İKTİSAT BÖLÜMÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI

KURULUŞU GELİŞME SÜRECİ VE GELECEĞİ AÇISINDAN TÜRK
ENDÜSTRİYEL İPLİK SEKTÖRÜ

Emir Zafer KORKMAZ
(Yüksek Lisans Tezi)

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'nin endüstriyel iplik üretimindeki rekabet şansının değerlendirilmesidir. Küreselleşmenin doğal bir sonucu olarak Türkiye giderek zorlaşan piyasa şartlarında öncelikle mevcut durumunu korumak zorundadır. Bu sebeple araştırmanın en önemli noktası sektör profilinin çıkarılması ve arz talep durumunun değerlendirilmesidir. Dünya endüstriyel iplik üretiminde ön sıralarda yer alan Türkiye'nin üretim, tüketim ve kapasite durumu ile gelecekteki projeksiyonunun tesbiti amaçlanmıştır.

Araştırmanın neticesinde Uzak Doğu'nun, başta ucuz hammadde ve işçilik maliyetleri olmak üzere dumping uygulaması nedeni ile Türkiye'nin rekabet şansının çok düşük olduğu görülmüştür. Özellikle Avrupa pazarına olan yakınlık, kalite ve markalaşma ile katma değer yaratan ürünler üzerine yoğunlaşarak sektörün geleceğinde söz sahibi olunabilir.

Sonuç olarak ithalatın iç tüketimdeki payı sınırlı tutularak yerli üretici desteklenmeli ve sektörden kaçışlar önlenmelidir. İç pazarın daraldığı, dış pazarda ise aşırı rekabetin olduğu bir dönemde sektörün ayakta kalması ve rekabet gücünün oluşması için özellikle devlet desteğine de ihtiyaç duyulmaktadır. Yatırım ortamındaki destek ve iyileştirmeler de üretimi arttırdığı gibi ,dış pazarlarda sektöre mücadele gücü kazandıracaktır.

TURKISH INDUSTRIAL THREAD SECTOR ON VIEW OF IT IS ESTABLISHMENT, DEVELOPMENT PROCESS AND FUTURE

(ABSTRACT)

The objective of this study is to evaluate the competition chance of Turkey at industrial thread production. As a natural result of globalization, Turkey, before all, should keep it's present position against market conditions which are getting hard day by day. For this reason, the most important point of the research is to prepare sector profile and to evaluate supply and demand situation. It is aimed to determine the production, consumption and capacity situation and future projection of Turkey who is one of the leader industrial thread manufacturers.

As a result of research, since Far East has reduced sale prices mainly as cheap raw material and labor costs, it was realized that the competition chance is very low. Through concentrating on the closeness to European market, quality, being brand and value added products, it can be involved to the future of the sector.

As a result, local manufacturers should be supported through keeping share of import at local consumption limited and the leavings from sector should be prevented. At a period in which local market is getting smaller and an excessive competition is present at foreign market, government support is needed to keep sector alive and set the competition power. The support and improvements at investment environment will increase the production and supply the sector struggle power at foreign market.

ÖNSÖZ

Dünyada olduğu gibi tekstil Türkiye’de de önemli sektörlerden biridir. Ülkemizdeki istihdamın ana kaynağıdır. İstihdam, üretim, ihracat ve dolayısıyla döviz girdisi sağlması adına tekstilin önemi çok net şekilde görülmektedir. Buna paralel olarak Türkiye’de de bu sektöre geçmiş yıllarda verilen teşvikler Türk Sanayicisi tarafından çok güzel değerlendirilmiş, doğru ve zamanında yatırımlar yapılmış sonuçta bugün kalite ve kapasite bakımından Türkiye dünyada en ön sıralara ulaşmıştır.

İşte böyle dev bir sektörün alt birimi olan endüstriyel iplik de irdelenmeye ve üzerinde geniş çapta çalışılmaya değer bir konudur. Bu amaçla dünyada nüfus artışına paralel olarak tekstil üretim artışını destekleyemeyen doğal lif üretiminin yarattığı boşluğun, sentetik liflerce doldurulması sürdükçe, sentetik sektörünün de önemi devam edecektir. Dünya konjonktüründe bundan sonra meydana gelecek değişiklikler bu önemi azaltmayacak sadece tür değişmesine neden olabilecektir.

Ülkemizin de dünya üzerindeki en önemli tekstil ve hammaddeleri üreticisi olma konumu sürdükçe, Türk tekstilinin önemli tedarikçisi olan sentetik sektörü de bundan pay almaya devam edecektir.

Bu çalışma endüstriyel iplik dünyasındaki gelişmeler ışığında, Türk ve Dünya Endüstriyel iplik sektörünün geçmiş yıllarını değerlendirirken, geleceğe yönelik hedeflerinin tespitinde yardımcı olma amacıyla, sektörde faaliyet gösteren firmalar ile dünya da faaliyet gösteren firma ve birliklerin verileri baz alınarak hazırlanmıştır.

İÇİNDEKİLER

<u>GİRİŞ</u>	1
<u>1. BÖLÜM</u>	3
ENDÜSTRİYEL İPLİĞİN TANIMI, ÇEŞİTLERİ, ÖZELLİKLERİ VE TASNİFİ	3
1.1 SEKTÖRÜN TANIMI VE SINIRLANMASI	3
1.2. ENDÜSTRİYEL İPLİĞİN TARİHİ	4
1.3. ENDÜSTRİYEL İPLİKLERİN KAYNAKLARINA GÖRE TASNİFİ	5
1.4. ENDÜSTRİYEL İPLİK YAPISINI OLUŞTURAN TEMEL FAKTÖRLER	6
1.4.1. Eğirme	6
1.4.2. Büküm ve Büküm Yönü	7
1.5. ENDÜSTRİYEL DİKİŞ İPLİĞİ ÜRETİM AŞAMALARI	8
1.5.1. Pamuk Dikiş İpliği Üretim Aşamaları	8
1.5.2. Endüstriyel Sentetik Dikiş İplikleri Üretim Aşamaları	11
1.6. LİFLERİN FİZİKSEL ÖZELLİKLERİ	16
1.7. KULLANIM YERLERİNE GÖRE İPLİK ÇEŞİTLERİ	19
1.8. HAMMADDELERİNE GÖRE İPLİK ÇEŞİTLERİ	23
1.8.1. Floş “Selülozik” İpliği	23
1.8.2. Naylon (Polyamid) İplik	23
1.9.3. Polyester İplik	25
1.8.4. Pamuk İpliği	26
1.8.5. Yün İpliği	27
1.8.6. Cam Elyafı	28
1.8.7. Metalik İplik	29
1.9. ENDÜSTRİYEL İPLİKLERE UYGULANAN TESTLER	29
1.10. ENDÜSTRİYEL İPLİKLERİN NUMARALANDIRILMASI	30
1.11. ENDÜSTRİYEL İPLİKLERİN GÜMRÜK TARİFE İSTATİSTİK POZİSYON NUMARALARI	31

2. BÖLÜM	32
ENDÜSTRİYEL İPLİKTE ARZ VE TALEP.....	32
2.1. DÜNYADAKİ DURUM	32
2.1.1 Sentetik İpliklerde Üretim ve Tüketim.....	32
2.1.2. Dünya’da Pamuk Üretimi ve Tüketimi	36
2.1.3. Dünya Yün İplik Üretimi ve Tüketimi	39
2.1.4. Dünya’daki Önemli İplik Üreticileri	41
2.2. DÜNYA TOPLAM İPLİK ÜRETİMİ VE TÜKETİMİ: KARŞILAŞTIRMALI SUNUM.....	43
2.2.1. Üretim	43
2.2.2 Tüketim	52
2.3. DÜNYA İPLİK TİCARETİ.....	56
2.3.1. Dünya İplik İhracatı.....	56
2.3.2. Dünya İplik İthalatı	59
2.4. SEKTÖRÜN TÜRKİYE EKONOMİSİNDEKİ YERİ	60
2.5. SEKTÖRÜN HAMMADDE TEDARİKÇİLERİ VE ARZ KAYNAKLARI.....	65
2.5.1. Hammadde Durumu	66
2.5.2. Üretim	68
2.6. TÜRKİYE’DE ENDÜSTRİYEL İPLİK TALEBİ.....	71
2.7. TÜRKİYE’DE PAMUK İPLİĞİ VE SEKTÖRÜN PROFİLİ	73
2.8. ENDÜSTRİYEL İPLİK VE ELYAF SEKTÖRÜNDEKİ KURULUŞLAR.....	80
2.9. BURSA’DA ENDÜSTRİYEL İPLİK SEKTÖRÜ	81
2.10. TÜRKİYE’NİN ENDÜSTRİYEL İPLİK İTHALATI.....	84
2.10.1. Sentetik İplik İthalatı	84
2.10.2. Pamuk İpliği İthalatı.....	89
Birim Fiyat	89
2.11. TÜRKİYE’NİN ENDÜSTRİYEL İPLİK İHRACATI.....	90
2.11.1. Sentetik İplik İhracatı	90
2.11.2. Pamuk İpliği İhracatı	93
2.12 TÜRKİYE ENDÜSTRİYEL İPLİK SEKTÖRÜNÜN DİĞER ÜLKELER İLE KARŞILAŞTIRILMASI	93

2.13. SEKTÖRÜN REKABET GÜCÜ.....	98
3. BÖLÜM	101
<u>SEKTÖRDE MALİYET - VERİMLİLİK ANALİZLERİ VE TEŞVİK</u>	
<u>POLİTİKASI.....</u>	101
3.1. MALİYETİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER.....	101
3.1.1.Sabit Giderler	102
3.1.2.Değişken Giderler	102
3.2. TEKNOLOJİK DÜZEY.....	104
3.3. ENDÜSTRİYEL İPLİK SEKTÖRÜNDE FİNANSMAN ZORLUĞU, FİYATLAR VE KÂRLILIK	105
3.4.ENDÜSTRİYEL İPLİK PİYASA TÜRÜ	106
3.5. SENTETİK İPLİKTE ATIK SANAYİ PROJESİ.....	107
3.6. PLANLANAN YATIRIMLAR VE TEŞVİK BELGESİ.....	107
3.7. GÜMRÜK BİRLİĞİ, AB VE WTO AÇISINDAN SEKTÖRE BAKIŞ.....	110
3.8. SERBEST BÖLGELERDE SEKTÖREL FAALİYETLER.....	114
3.8.1. Serbest Bölgelerin Ülke Ekonomisine Katkıları.....	115
3.8.2. Serbest Bölge Avantajları.....	116
3.9. SEKTÖRDE VERİMLİLİK.....	117
4. <u>BÖLÜM</u>	121
TÜRKİYE'DE ENDÜSTRİYEL İPLİK SEKTÖRÜNÜN GELECEĞİ	121
4.1. TÜRKİYE'DE ENDÜSTRİYEL İPLİK SEKTÖRÜNÜN GELECEĞİ	121
4.2. 2005 YILINDA KOTALARIN KALKMASI VE ÇİN'E KARŞI ALINABİLECEK ÖNLEMLER.....	128
4.3. KOTALARIN KALKMASININ DÜNYA TEKSTİL SEKTÖRÜ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ.....	133
4.4. TÜRKİYE NE GİBİ ÖNLEMLER ALMALI?.....	134

4.5. SEKTÖRÜN İÇİNDE BULUNDUĞU ZAFİYETLER.....	136
4.6. TÜRKİYE’NİN İHRACAT TEZATI : KAZANIYOR MUYUZ?	138
4.7. 2005 YILI SONRASI DÜNYA TEKSTİL SAVAŞLARI.....	138
4.8. YENİ TİCARİ ORTAMIN YARATACAĞI FIRSATLAR.....	139
4.8.1. Yeni ve Büyüyen Pazarlar	139
4.8.2. Kaybeden Tedarikçiler	140
4.8.3. Gerileyen Fiyatlar.....	140
4.8.4. Yeni Ticaret Anlaşmaları	142
4.8.5. Anti-damping ve Fark Giderici Vergiler ve Artan Gümrük Kontrolleri.....	142
4.8.6. Etik Standartlar ve Çevre Bilinci.....	142
4.9. İSTANBUL DEKLARASYONU	142
4.10. YENİ PİYASA ŞARTLARINA HAZIRLIK VE SONUÇLARI	143
4.11. SEKTÖRÜN SORUNLARI.....	148
4.12. SEKTÖRÜN SORUNLARINA ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	150
<u>DEĞERLENDİRME VE SONUC.....</u>	<u>152</u>
<u>YARARLANILAN KAYNAKLAR</u>	<u>154</u>
<u>EK-I - ENDÜSTRİYEL LİFLERİN KULLANIM ALANLARI</u>	<u>163</u>
<u>EK II - KONFEKSİYONDA KULLANILAN İPLİK MİKTARI</u>	<u>164</u>
<u>ÖZGEÇMİŞ</u>	<u>165</u>

TABLOLAR DİZİNİ

1. BÖLÜM	ENDÜSTRİYEL İPLİĞİN TANIMI	3
Tablo 1.1.	Elyafın Tasnifi	5
2. BÖLÜM	ENDÜSTRİYEL İPLİKTE ARZ VE TALEP	32
Tablo 2.1.	Dünya Lif Talebi.	33
Tablo 2.2.	Sentetik İplik Hammadde Üretim Tablosu	35
Tablo 2.3.	Dünya Pamuk Üretim ve Tüketimi	38
Tablo 2.4.	Dünyadaki Bazı Büyük Üreticiler	42
Tablo 2.5.	Dünya Endüstriyel İplik Üretimi	44
Tablo 2.6.	Dünya Doğal İplik Üretimi	46
Tablo 2.7.	Dünya Sentetik ve Selülozik İplik Üretimi	48
Tablo 2.8.	Dünya Endüstriyel (sentetik ve suni) İplik Üretimi	49
Tablo 2.9.	Dünya Endüstriyel (sentetik) İplik Üretimi(%)	51
Tablo 2.10.	Dünya Endüstriyel İplik (sentetik) Üretimi	52
Tablo 2.11.	Dünya Endüstriyel İplik Tüketimi	54
Tablo 2.12.	Dünya Endüstriyel İplik Tüketimi ve 2010 Yılı Projeksiyonu	55
Tablo 2.13.	Dünya İplik İhracatı	57
Tablo 2.14.	Dünya İplik İthalatı	59
Tablo 2.15.	Sentetik İplik ve Elyaf Sektörü Arz Talep Tablosu	64
Tablo 2.16.	Sentetik İplik ve Elyaf Sektöründe Kapasite Durumu	65
Tablo 2.17.	Sentetik İplik Sektöründe Hammadde Üretimi	68
Tablo 2.18.	Sentetik İplik ve Elyaf Sektöründe Hammade İthalatı	68
Tablo 2.19.	Türkiye Sentetik Elyaf üretimi	70
Tablo 2.20.	Sentetik İplik ve Elyaf Sektöründe Hammadde Üretim Projeksiyonu	70
Tablo 2.21.	Endüstriyel İplik ve Elyaf Sektörü Toplam Talebi	71
Tablo 2.22.	Endüstriyel İplik ve Elyaf Sektörü Toplam Talep Projeksiyonu 2005	71
Tablo 2.23.	Sentetik iplik ve Elyaf Kapasite Kullanma Oranı (%)	73

Tablo 2.24. İplik Makinelerine Göre Firmaların Dağılımı	74
Tablo 2.25. Türkiye’de Bilezikli Eğirme Makinelerinin Yıllara Göre Dağılımı	74
Tablo 2.26. Türkiye’de Açık Uçlu Eğirme Makinelerinin Yıllara Göre Dağılımı	75
Tablo 2.27. Türkiye’de Bilezikli Eğirme Makinelerinin Bölgelere Göre Dağılımı	76
Tablo 2.28. Türkiye’de Açık Uçlu Eğirme Makinelerinin Bölgelere Göre Dağılımı	77
Tablo 2.29. Pamuklu İplik Üretimi ve Kapasite Kullanım Oranları.	79
Tablo 2.30. Türkiye’de Endüstriyel İplik ve Elyaf Üreten Firmalar	80
Tablo 2.31. 2002 Yılı Bursa’daki Endüstriyel İplik Firmalarının İhracat Miktarı ve Çalışan Sayısı	83
Tablo 2.32. 1998-2004 Yılı Bursa’dan Yapılan İhracatta Tekstil ve İpliğin Payı	84
Tablo 2.33. Endüstriyel İplik ve Elyaf Sektörü (sentetik) İthalatı	86
Tablo 2.34. Endüstriyel İplik ve Elyaf Sektörü İthalat Projeksiyonu	88
Tablo 2.35. Türkiye’de Pamuk İpliği İthalatı ve Birim Fiyatı	89
Tablo 2.36. Endüstriyel İplik ve Elyaf Sektörü İhracatı	92
Tablo 2.37. Endüstriyel İplik ve Elyaf Sektörü İhracat Projeksiyonu	92
Tablo 2.38. Türkiye’de Pamuk İpliği İhracatı	93
Tablo 2.39. Dünya Endüstriyel İplik Üretimi Karşılaştırılması	94
Tablo 2.40. PES Filament Üretiminde İlk Üç Ülke	94
Tablo 2.41. Polyester Düz İplik Üretiminde İlk Üç Ülke	95
Tablo 2.42. PA Filament İplik Üretiminde İlk Üç Ülke	95
Tablo 2.43. PAC Düz Filament Üretiminde İlk Üç Ülke	96
Tablo 2.44. Dünya Pamuk İpliği Kapasitesi	97
Tablo 2.45. İplik Sektörü Saat Başı İşçi Ücretleri	100

3. BÖLÜM SEKTÖRDE MALİYET – VERİMLİLİK ANALİZLERİ VE TEŞVİK POLİTİKASI	101
Tablo 3.1. Karşılaştırmalı İşçilik Maliyetleri	103
Tablo 3.2. Karşılaştırmalı Enerji Maliyetleri	104
Tablo 3.3. Eximbank'ın Kısa Vadeli Kredilerinin Sektörel Dağılımı	109
Tablo 3.4. Genel İhracatımızın Sektörel Dağılımı	110
4. BÖLÜM TÜRKİYE'DE ENDÜSTRİYEL İPLİK SEKTÖRÜNÜN GELECEĞİ	121
Tablo 4.1. Çin'in İplik Üretimi	130
Tablo 4.2. 2003 Yılı Çin Ekonomik Verileri	132
Tablo 4.3. Çin Milli Gelir ve Fert Başına Tekstil Tüketimi ile İlgili Tahminler	132
Tablo 4.4. ABD'ye Kota Kısıtlaması Altında İhraç Edilen Ürünler Tablosu	133

GRAFİKLER DİZİNİ

2. BÖLÜM ENDÜSTRİYEL İPLİKTE ARZ VE TALEP	32
Grafik 2.1. Dünya Yün İplik Üretimi ve Tüketimi	39
Grafik 2.2. Dünya Pamuk, Yün ve Suni Elyaf Üretimi	40
Grafik 2.3. Dünya Endüstriyel İplik Üretimi	43
Grafik 2.4. Dünya Doğal İplik Üretimi	45
Grafik 2.5. Dünya Sentetik ve Selülozik İplik Üretimi	47
Grafik 2.6. Dünya Endüstriyel (sentetik) İplik Üretimi	50
Grafik 2.7. Dünya Endüstriyel İplik Tüketimi	53
Grafik 2.8. 1999-2001 Dünya İplik İhracatı	58
Grafik 2.9. 1999-2001 Dünya İplik İthalatı	58
3. BÖLÜM SEKTÖRDE MALİYET – VERİMLİLİK ANALİZLERİ VE TEŞVİK POLİTİKASI	101
Grafik 3.1. TSKB 2004 Yılı Plasmasının Sektörel Dağılımı	109

KISALTMALAR

Kısaltma	Bibliyografik Bilgi
a.g.tb.	Adı Geçen Tebliğ
Bkz.: yuk.	Eserin Kendi İçinde Yukarıya Atf
Haz.	Hazırlayan
m.	Miladi
No.	Numara
s.	Sayfa
Vb.	Ve benzeri
y.y.	Yüzyıl
DİR	Dahili İşleme Rejimi
GOÜ	Gelişmekte Olan Ülkeler
GÜ	Gelişmiş Ülkeler
TOW	Kesilmemiş Elyaf
PES	Polyester
PAY	Polyamid İplik
PAC	Poly Akrilik
CN	Santi Newton
Tex	Tekstüre
GTİP	Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu
Dmt	Dimetil Teraftalat
PTA	Saf Teraftalik Asit
MEG	Mono Etilen Glikol
Ne	Numara İngiliz
PP	Polyester Polyester
PA	Polyamid
AC	Akrilik
TSKB	Türkiye Sınai Kalkınma Bankası
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AB	Avrupa Birliği
WTO	Dünya Ticaret Örgütü
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler

GİRİŞ

İnsanlığın var oluşundan itibaren yün ve ipekle başlayan insan-doğal lif dostluğuna zaman içerisinde pamuk ve keten gibi diğer doğal lifler de katılmış, bunlara olan talebin sürekli artışı nedeniyle pamuk ve ketenin kullanımı yün ve ipek seviyesini yakalamıştır. Son yıllarda artan nüfus nedeniyle doğal lifler talebi karşılayamamış, bundan sonraki süreçte sentetik liflerin gelişmesi başlamıştır. İlk sentetik lif üretimi ise 1927 yılında gerçekleştirilmiştir. Sentetik liflerle ilgili ilk ciddi araştırma ve üretim faaliyeti Alman kimyagerler tarafından yürütülmüştür. Sentetik liflerin ticari mahiyetteki yoğun üretimi ise 1940'lı yıllarda naylon ile başlamıştır. İlk ticari yapay elyaf üretimi 1950'li yılların ilk yarısında, polyester üretimi 1950'li yılların ortasında, polipropilen üretimi ise 1958 yılında başlamıştır.

Türkiye'de de doğal elyaf ve ipliklerden üretiminin yanı sıra 1940'lı yıllardan beri devlete ait kuruluşlarca selülozik elyaf (viskon) üretimi yapılmasına karşılık, sentetik elyaf üretimi ilk kez 1964 yılında başlamıştır. Üretim çeşitleri içinde önceleri polyamid elyafın payı fazla iken sonraları akrilik ve polyester elyafın payı artmış, polyamid elyafın payı ise çok düşük seviyelerde kalmıştır. Türk sentetik iplik sektörü 1997 yılından itibaren yeni bir geçiş ve dönüşüm sürecine girmiştir. Bu sürecin en belirgin özelliği dünyadaki en son teknolojik gelişmeleri bünyesinde toplamak suretiyle kapasite ve çeşitlilik açısından en üst seviyeyi yakalamasıdır.

Bu çalışmanın amacı, son yıllarda ülkemizde bu alanda meydana gelen gelişmeleri ve yeni aktörlerin ortaya çıkmasıyla gelişen yoğun rekabet sürecini açıklamaya çalışmak, endüstriyel iplik sektörünün karşı karşıya bulunduğu yenilikleri göstermektedir.

Çalışmanın ilk bölümünde endüstriyel ipliğin tanımı ve bu alanla ilgili kavramsal açıklamalar yapılacak, tarihsel gelişimi anlatılarak ipliklerin özellikleri belirtilecektir. İkinci bölümde sektörün dünya ve Türkiye ekonomisindeki yeri açıklanacaktır. İplik üretim ve tüketim bilgileri ile yakın gelecekteki tahminler ve sektör profili incelenecektir. Ayrıca hammadde üreticileri ile ilgili bilgiler verilecek, konu Bursa açısından da ithalat ve ihracat verileri ile birlikte değerlendirilecektir. Bu

gelişmeler sonucu üçüncü bölümde sektör verimliliği, teknolojik alt yapı incelenecek, bununla birlikte yatırım teşvik olanakları da belirtilecektir. Dördüncü bölümde tüm bu veriler yorumlanacak, dünya ve Türkiye'deki stratejiler değerlendirilerek endüstriyel iplik sektörünün geleceği mercek altına alınacaktır. Çalışmamız değerlendirmeler de içeren bir sonuç bölümüyle bitirilecektir.

1. BÖLÜM

ENDÜSTRİYEL İPLİĞİN TANIMI, ÇEŞİTLERİ, ÖZELLİKLERİ VE TASNİFİ

1.1 SEKTÖRÜN TANIMI VE SINIRLANMASI

Endüstriyel İplikler, doğal ve yapay olmak üzere ikiye ayrılır. Doğal iplikler, doğal liflerden oluşmaktadır. Bu lifler organik ve anorganik olarak sınıflandırılırlar (bitkisel, hayvansal ve madensel). Yapay iplikler ise filamentlerden oluşurlar. Bu iplikler de suni ve sentetik olarak sınıflandırılır (bkz. Tablo 1.1.).¹

Lif, doğal olarak bitkilerden ve hayvanlardan ya da yapay olarak sentetik maddelerden elde edilen eğrilmeye ve bükülmeye uygun temel tekstil hammaddesidir. Örneğin; pamuk kütesinden çekilebilen bir tel, koyun yününün bir teki, tavşandan elde edilen tek bir kıl, hatta tek bir insan saçı liftir. Dünyada tekstil elyafı kullanımında doğal kaynaklı lifler (bitkisel ve hayvansal kaynaklı), suni (selülöz kaynaklı) ve sentetik (petrol kaynaklı) elyaflarda, suni ve sentetik lifler lehine her geçen gün artış gözlenmektedir. Elyafın iplik haline getirilmesinde, yapısı önemli rol oynar. Elyafın yapısal özellikleri; yüzey yapısı, kesitleri ve çeperi burada önem arz eder.

Genel anlamda liflerin uzunluk, kıvrım ve kesit oranı gibi önemli özellikleri mevcuttur. Bunlardan en önemlisi uzunluk olup buna göre 2 tip lif vardır.²

Sürekli lif : Her bir lifin uzunluğu sonsuzdur. İpek, naylon, polyester ve diğer bütün sentetik iplikler bu gruba girer.**Kesikli lif :** Pamuk, yün gibi doğal elyafa benzer, kısa uzunluktadır.

¹ Koç Erdem, Sabır Emel Ceyhun, **Tekstil Endüstrisinde Hammadde Durumu-Üretim, Talep ve Dış Ticaret Analizi**, Tekstil İşveren Dergisi, Aralık 2000, Sayı 206, s. 26-31.

² Koç ve Sabır, **a.g.e.** , s.26-31.

1.2. ENDÜSTRİYEL İPLİĞİN TARİHİ

Yapılan araştırmalar yünden bükülmüş ipliğın tarihin çok eski dönemlerinde üretildiğini göstermektedir. Fakat dikiş amacıyla üretilen ilk ipliğın tarihi M.Ö. 4600 yıllarına dayanmaktadır. Bu tarihlerde taş devri insanların önce hayvan kıllarından, daha sonra yünden el iğleriyle ilkel olarak iplik ürettikleri tespit edilmiştir. M.Ö. 2537 yılından itibaren, Konfiçyus'un eserlerinden öğrenildiğine göre; Çin'de ipek kullanılmaya başlanmıştır. Kral Jüstinyen zamanında Çin'e gönderilen iki din adamı bastonları içinde ipek böceği yumurtalarını Avrupa'ya kaçırmışlardır. M.Ö. 2000 yılında Mısır ve İsrail'de pamuk yetiştirilmeye başlanmıştır. 3.yy. da Arap tüccarlar pamuğu Avrupa'da tanıtmaya başlamışlar, daha sonra Romalılar eğirme ve büküm işlerini basitçe yapmışlardır. Fakat pamuk fiyatı çok yüksek olduğundan, başka hammadde arayışları sürdürülmüştür. 13.yy. da pamuk artık yaygın olarak üretilmeye, eğirme ve büküm işlemleri yapılmaya başlanmıştır.³

1844 yılı pamuk iplikçiliğinde dönüm noktasıdır. Bu tarihte J. Mercer isimli bir kimyacı "merserizasyon" işlemini gerçekleştirmiştir. Böylece daha parlak ve daha sağlam pamuk ipliği yapılmaya başlanmıştır. 1913 yılında Alman kimyacı F. Klatte dikiş iplikçiliğinde günümüzde yaygın olarak kullanılan sentetik elyaf buluşunun patentini almıştır (polimire vinylchlorid). 1935 yılında Amerikalı Carother, naylon elyaf üretimini gerçekleştirmiştir. Bundan 11 yıl sonra İngiliz Whinfield ve Dickson Polyester elyafını üretmişlerdir.⁴

1970'li yıllarda endüstriyel iplik kalitesi yeterli seviyeye ulaşmıştır. İpek ya da pamuk ipliğini aratmayacak görünüm ve teknik özelliklere sahip endüstriyel dikiş iplikleri, konfeksiyon sanayisinde de yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır.

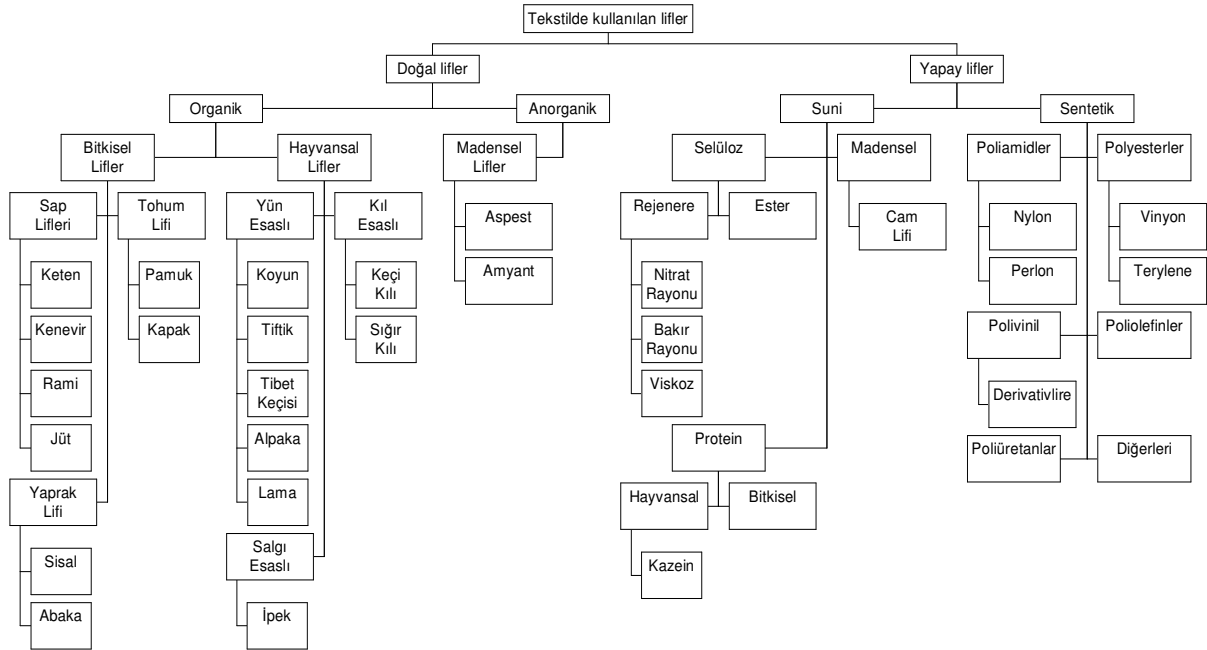
³ Yakartepe Mehmet, **Endüstriyel İpliğın Tarihi, İplik Eğirmenin gelişimi**, Tekstil ve Konfeksiyon Araştırma Merkezi, 1. Baskı, İstanbul 1998, Yayın No:71, s.18-21.

⁴ Industrievereinigung Chemiefaser e.V., **Mielstones İn Man Made Fibres**, Man-made Fibres The Way From Production To Use, Frankfurt, 1998, s.5.

1.3. ENDÜSTRİYEL İPLİKLERİN KAYNAKLARINA GÖRE TASNİFİ

TABLO 1.1.

Elyafın Tasnifi

Kaynak: Koç Erdem, Sabır Emel Ceyhun, Tekstil Endüstrisinde Hammadde Durumu, Tekstil İşveren Dergisi, Sayı 206, 26-31, Aralık 2000.

Tekstilde kullanılan lifler beş kategoriye göre değerlendirilir. Bunlar hayvansal, bitkisel, madensel, suni ve sentetik liflerdir (bkz.Tablo 1.1.).

Sentetik Elyaf ve İplik Sanayisi genel tasnif içinde Petrokimya Sanayisinin bir alt grubu olarak değerlendirilmektedir. Sentetik elyaf ve devamlı ipliklerin başlangıç maddeleri petrokimya endüstrisi ürünleridir. Mesela polyester cips etilen glikol ve saf tereftalik asit veya dimetil teraftalat arasındaki polikondensasyon reaksiyonu sonucu elde edilmektedir.⁵

⁵ D.P.T. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, **Petrokimya Sanayii Özel İhtisas komisyon Raporu**, D.P.T. Yayınları No 2062, Ankara 2001, s.1.

Konumuz olan “endüstriyel iplikler” genel amaçların dışında ihtiyaç duyulan yüksek dayanımlara sahip (yüksek mukavemet, yanmazlık veya güç tutuşurluk, kimyasallara karşı direnç, yüksek elektrik yalıtımı veya iletimi gibi) endüstriyel lif veya karışımlarından yapılmış ürünleri kapsamaktadır. Bu kullanım yerlerine göre çok geniş bir alanı kapsar (bkz. ek. 1).

Endüstriyel ipliğin en önemli özellikleri; sağlamlığı, büküm ayarlarının tam olması, iplikte düzgünlük, renk solmazlığı, uzaması, ipliğin içindeki yağ miktarı ve apreleri’ dir.

İplik, belli bir inceliğe sahip, doğal ya da yapay kesikli elyafların eğrilerek bir arada tutulması ile oluşan sonsuz uzunluktaki tekstil ürünüdür. İplikler kesikli veya sürekli elyafların kullanılmasıyla ya da her ikisinin birleştirilmesi ile elde edilir. İplik eğirme, elyafların bir takım hazırlık işlemlerinden geçirildikten sonra elde edilen temiz, paralel ve düzgün olan ön ipliğin (şerit,bant) herhangi bir eğirme sistemi ile iplik haline getirilmesidir.

1.4. ENDÜSTRİYEL İPLİK YAPISINI OLUŞTURAN TEMEL FAKTÖRLER

1.4.1. Eğirme

Günümüzde iplik eğirme işleminde modern yöntemler uygulama alanına girdiyse de dünyanın birçok yerinde el sanatı olarak eski yöntemlerle, çok ince ve kaliteli iplik üretilmektedir.⁶ İplik eğirmenin bir yöntemi de bilezikli eğirmedir. Bunda klasik ring makineleri kullanılır. İplik çekim silindirlerinden çıktıktan sonra kopçanın arasından geçerek iğ üzerinde dönen masuraya iletilir. İplik, kopçayı sürüklerken kopçanın bir turunda bir büküm alır. İplik üretiminin çoğunu gerçekleştiren ring iplik makineleri hız ve otomasyon bakımından oldukça ileri bir düzeye gelmiştir. Ancak iplik kalitesinin iyi olmaması araştırmacıları yeni yöntemler bulmaya zorlamıştır. Açık uçlu

⁶ Yakartepe, endüstriyel ipliğin tarihi , s. 31-35.

eğirme iplikçiliği bilezikli eğirme iplikçiliğinin gelişmiş şeklidir ve bazı avantajları vardır. Örneğin, üretim hızı, ringden 3 kat daha fazladır, enerji gereksinimi daha azdır ve iplik daha düzgün görünüme sahiptir. Ancak henüz ring ipliği mukavemetine erişilememiştir.

1.4.2. Büküm ve Büküm Yönü

Eğirme işleminden sonra elde edilen tek kat ipliklere iki veya çok katlı olarak büküm işlemi uygulanır. Büküm işleminin amacı iplik katlarını bir arada tutmak ve ipliğe mukavemet ile birlikte dikebilirlik özelliği kazandırmaktadır. Yeterli bükümü olmayan bir iplik dikişte kontrol edilemez, katları tek tek ayrılır ve sonuçta kopar. Gereğinden fazla büküm uygulanmış iplik ise dolaşma veya topaklanma şeklinde anormallikler göstereceğinden dikişte olumsuz sonuçlara sebep olur. İdeal büküm sayısının belirlenmesi için iplik hammaddesi, iplik kalınlığı ve ipliğin kullanılacağı dikiş şartları gibi etkenler dikkate alınmalıdır.

Dikiş ipliği, dikiş esnasında makine parçalarından geçerken Z (saat dikiş yönü) büküm alacak şekilde etkilenmektedir. Bu bilgi ışığında, dikiş ipliğinin son aşamasındaki büküm yönünün Z olması zorunludur. Son aşamadaki büküm yönü S (saat dönüş yönünün tersi) olan bir ipliğin, çok kısa dikiş mesafelerinde bile bükümü açılır, tek katı aşınır ve kopar.

Dikiş ipliğinin son aşamadaki büküm yönünün Z olması gerektiği gibi, tek katının büküm yönü de S olmalıdır. Tek kat ipliği çok katlı olarak bükülürken büküm yönü de değişmelidir. Aksi halde, tek katlı iplik eğirme yönü S iken çok katlı iplik büküm yönü S olarak uygulanırsa iplik katları birbirleriyle birleşmez ve düzgün bir yapı oluşturmaz. Son aşamada büküm yönü Z olarak istendiğinde, tek kat ipliğin eğirme yönü S olmalıdır.⁷

⁷ Krieger A., **Terminology Of Man-Made Fibres**, The International Bureau For The Standardisation Of Man-Made Fibres, 2000, s.45.

1.5. ENDÜSTRİYEL DİKİŞ İPLİĞİ ÜRETİM AŞAMALARI

1.5.1. Pamuk Dikiş İpliği Üretim Aşamaları

Pamuk dikiş ipliği üretim aşamaları şu şekilde sıralanmaktadır.⁸

Balya açma / harman hallaç

Pamuk ipliği üretiminin ilk işlemidir. Harman-hallaç kısmında balyalar açılır, değişik partiler birbirleriyle harman yapılır. Daha sonra temizleme ve dövme işlemlerinden geçirilerek vatkalar halinde ve otomatik besleme sistemi ile bir sonraki işlem olan tarağa gider. Bu aşamalardan geçerken pamuğun içindeki yabancı maddelerin büyük bölümü temizlenmiş olur.

Tarama

Vatka halinde veya otomatik besleme sistemi ile harman-hallaçtan gelen pamuk, tarak makinelerinden geçirilerek kısa ve düğümcüklü elyaflardan temizlenir. Harman-hallaçta iyi dökülemeyen çöplerinden temizlenmesi sağlanır. Tarak çıkışında hammadde şerit haline getirilmiş olur.

Şerit / vatka

Tarama işleminden çıkan birden fazla şerit, şerit / vatka makinesine beslenerek bunların karışım ve çekimi sonucunda vatka haline getirilir.

Penye

Penye işleminde hem birden fazla vatka bir araya getirilerek hazır düzgün bir şerit elde edilmesi hem de pamuk elyafı taranarak içindeki kısa ve düzgün olmayan elyafın tümünün temizlenmesi sağlanır. Penye işleminden çıkan elyaf daha homojen bir elyaf uzunluğuna sahip olduğundan üretilen pamuk ipliğinin kuvveti daha yüksektir. Ayrıca kısa ve ölü elyaf temizlenmiş olduğundan, ipliğin daha düzgün ve temiz bir görüntüsü vardır. Vatka işlemi ile penye işleminden geçirilmeyen pamuktan yapılan

⁸ Yakartepe Mehmet , **Pamuk İplikçiliğinin Genel Prensipleri**, Tekstil ve Konfeksiyon Araştırma Merkezi, 1. Baskı, İstanbul 1998, Yayın No:71, s.85-122.

ipliklere karde iplikler (taranmamış pamuk ipliği) denir. Karde iplikler bünyelerinde kısa elyaf barındırdıklarından özellikle mukavemetleri penye ipliklere göre daha düşüktür.

Cer

Penye veya tarak şeritleri (karde iplik) iki aşamada cer makinelerinden geçirilir. Fazla sayıda şerit bir araya getirilerek şeritlerdeki pürüzler giderilir ve elyaf daha paralel hale getirilir.

Fitil

Cer işleminden alınan şerit haldeki pamuk elyafı, birbiri ardına sıralanmış farklı hızlardaki çekim millerinden geçirilerek inceltilir. Bu işlemde, incelmış şeritlerdeki elyafı kontrol edip bir arada tutmak için şeride bir miktar büküm de verilir. İnceltilmiş bu şeritlere fitil denir.

Eğirme

Bu işlemde fitil halindeki pamuk, değişik hızda dönen çekim millerinden geçilerek istenilen kalınlıkta tek kat iplik elde edilir. Bilezik üzerinde dönen kopça yardımı ile ipliğe büküm verilerek masura üzerine tek kat iplik olarak sarılır. Düzgün ya da kesikli elyafın eğrilmesi ile üretilmiş ipliklere eğrilmiş iplik, sonsuz uzunlukta olabilen elyaftan üretilen ipliklere filament iplik denir.⁹

Bobin aktarma

Eğirmeden çıkan tek kat iplikler bobin aktarma makinelerinden geçirilerek tek kat iplik hataları temizlenir. Böylece asgari hatalı tek kat iplik elde edilmiş olur.

Katlama

İplik sonuç olarak kaç kat olacaksa o sayıda tek kat iplikler büküm işlemi olmadan bir araya getirilir ve masuralara sarılır.

⁹ Industrievereinigung Chemiefaser e.V., **a.g.e.** , s.32.

Büküm

Büküm işleminde, katlama yapılmış tek kat iplikler istenilen büküm sayısına uygun devirlerde dönen silindirlerden ve kopçadan geçirilip, iğ dönüşü ile kops üzerine bükümü verilmiş olarak sarılır. Büküm, ipliğe mukavemet ve iplik katlarının açılmasını önlemek gibi çok önemli özellikler kazandırır.

Gaze

Merserize işlemi uygulanacak ipliklere önce gaze işlemi uygulanır. Bu işlemde bükümlü iplik, sürekli yanmakta olan belirli sıcaklıktaki alev içerisinden sabit hızda geçirilir. Bu hız ipliğin yapısına zarar vermeyecek şekilde tespit edilmiştir. İplik üzerinde bulunan tüycüklerin aşırı olan kısımları ayrılarak (yakılarak) daha parlak ve düzgün bir yapı elde edilir.¹⁰

Merserize

Yumuşak veya parlak kalitede üretilmeyecek iplikler merserize işleminden geçirilir. Bu işleme iplik çileler halinde girer. Çileler gerilerek kostik soda uygulaması yapılır. Kostik soda, pamuk liflerinin şişmesi ve hacimlenmesini sağlayarak daha homojen bir yapıya kavuşmalarını sağlar. Gerginlik işlemi ile de bu özellikler sabitleştirilmiş olur. Kostik sodanın, sıcak ve soğuk su ile bünyeden atılmasından sonra iplik, parlaklık, kopma, mukavemet artışı ve boya afinitesinde (emme özelliği) iyileşme özelliklerini kazanır.¹¹

Kasar

Bu işlem ile ipliğin, daha parlak görünümlü bir renge ulaşması amaçlanır. Uygulanan kimyasal işlemler sonucunda iplik bünyesindeki organik maddeler dışarı atılır ve pamuk saf selüloz hale gelir. Bu işlemden sonra iplik, rengi daha ağarmış şekilde alınır.

¹⁰ Industrievereinigung Chemiefaser e.V, **a.g.e.** , s.32.

¹¹ Yakartepe,**pamuk ipliği genel prensipleri** , s.122.

Boya / Bitim

Dikiş ipliği, geçtiği bu üretim aşamalarından sonra boyama işlemine tabi tutulur. Boyama işlemi, renk okuyucu bilgisayar verileriyle hazırlanan reçeteler dikkate alınarak bilgisayar kontrollü kazanlarda uygulanmaktadır. Boyama aşamasından sonra, ipliğe dikiş operasyonu sırasında gerekli olan kayıcılığı veren özel madde uygulanır (yağlama). Daha sonra yapılan titiz sarım ve ambalajlama işlemlerinden sonra dikiş ipliği, konfeksiyon sektörünün hizmetine hazır duruma gelir.

1.5.2. Endüstriyel Sentetik Dikiş İplikleri Üretim Aşamaları

Kesik Elyaf Polyester

Kesik elyaf polyester ipliklerin hammaddeleri pamuk karışımı polyester veya sadece polyesterdir. Belirli boylardaki elyaf gruplarının birlikte bükülmeleriyle üretilir. Kesik elyaf olan ipliklerin lifli yüzeylerinden dolayı iyi dikiş performansı ve dikiş kilitlerini iyi oluşturma özelliği vardır. Aşınma mukavemeti, pamuk ipliğine oranla dört kat daha iyidir.

Kesik elyaf polyester hammaddesi, yapı olarak pamuğa benzese bile, sentetik olarak üretildiği için elyaf boyları standart ve iyi kalitede pamuk ile eş değerdedir. Bu sebeple kesik elyaf polyester hammadde, pamuk ipliği üretim aşamalarından farklı olarak balya açma işleminden geçirilmez. Dövme işlemi uygulanarak vatka olarak veya otomatik besleme sistemi ile işlemi terk eder. Vatka tarama işleminden geçirilerek elyafın düzgünlüğü sağlanır. Kesik elyaf polyester Şerit / Vatka, işlemlerinden geçirilmez. Elyafların homojenliğini sağlamak amacıyla cer işleminden geçirilirler.¹²

Kesik elyaf, polyester elyafları büküm aşamasının sonuna kadar pamuk ile aynı üretim sırasını takip ederler. Daha sonra çekmezlik özelliği ve elastikiyet özellikleri kazandırmak için gergin olarak sarılıp ısıtılarak işlem ile set edilirler. Yapılarında yabancı madde barındırmadıklarından ve elyaf yapıları standart olduğundan Mercerize ve kasar

¹² The Editon of Amerikan Fabric Magazine, **Polyester Fibres**, Textile Encyclopedia September, 1968, s.9.

işlemlerine sokulmazlar. Boyadan sonra uygun yağlama işleminden geçirilir ve hazır hale gelirler.¹³

Corespun (İlikli) İplikler

Bu gruptaki iplikler, özel bir üretim yönetimiyle dikiş için gerekli tüm avantajları kazandırılarak üretilmektedir. İlikli iplikler tek katları, sonsuz elyaf polyester üzerine kesik elyaf polyester kaplanarak (polyester/polyester) veya sonsuz elyaf polyester üzerine pamuk kaplanarak (polyester/pamuk) üretilmektedir.

İlikli iplikler orta kısımdaki sonsuz elyaf polyesterden dolayı yüksek mukavemet ve dış kısımdaki kesik elyaftan dolayı doğal bir yapı ve dikiş tutumu özelliği kazanırlar. Böylece istenilen incelikte, yüksek kopma mukavemetine sahip olmaktadır. Ayrıca dış yüzeydeki tüycüklü yapının aerodinamik özelliğiyle iğne soğutma ve makine parçalarının daha az aşınmasını sağlarlar.¹⁴

Sonsuz filament lifler bu ipliğe her alanda üstün bir performans sağlar. İplik üzerindeki yağlama maddesi yüzeydeki lifleri üzerinde tutar ve bu lifler iğneyi, taşıdıkları hava sayesinde soğuturlar ve dikiş performansını çok iyi bir hale getirirler. Sonsuz filament, yüksek mukavemetli polyesterden üretilir ve dikiş iğnesi için mükemmel ilmek formu karakteristiği gösterir. Ağır kumaşların dikişinde, sık sık oluşan iğne sapmalarına rağmen, ideal bir ilmek formu oluşturarak dikiş atlamalarına engel olur. İlikli ipliklerin, iplik direnci ve ilmek formasyonu, çok değişken hareketler yapan bazı otomatik makinelerde formunu muhafaza eder. Tüm bu özellikler ilikli ipliklerin, kadın iç çamaşırından, branda dikişine kadar geniş bir alanda kullanımını sağlar. Pamuk kaplı olanları iğne ısısına karşı maksimum koruma sağlar. Polyester kaplı olanları maksimum mukavemetli değeri vererek, liflerin merkezdeki uyumuyla yüksek gerilme direnci sağlar.¹⁵

¹³ The Editon of Amerikan Fabric Magazine, **a.g.e.** , s.10.

¹⁴ Yakartepe Mehmet, **İplik Çeşitleri ve Özellikleri**, Tekstil ve Konfeksiyon Araştırma Merkezi, 1. Baskı, İstanbul 1998, Yayın No:71, s.1-16.

¹⁵ Yakartepe, **İplik Çeşitleri ve Özellikleri** , s.17.

İlikli iplikler (polyester/polyester, polyester/pamuk) eğirme aşamasına kadar, kesik elyaf polyester ve pamuklu elyafın gördüğü işlemlerden geçerler. Fital haldeki kesik elyaf (kesik elyaf polyester, pamuk) eğirme aşamasında; sonsuz elyaf polyester ile çekim silindirlerinden birlikte geçirilerek üniform bir yapı oluşturacak şekilde eğirme işlemine tabi tutulur. Daha sonra katlama ve büküm işlemleri uygulanır. Bu aşamadan sonra polyester-polyester iplikler, boyama işlemine girerler, polyester-pamuk iplikler, kasar işlemine tabi tutularak ağırtılır ve sonra boyanırlar.¹⁶

Pamuk ve polyesterden oluşan iki ayrı elyaf içeren polyester-pamuk ipliklere iki aşamalı olarak boyama işleminden sonra uygun yağlama maddesi tatbik edilerek sarım ve ambalaja hazır duruma getirilir.

Sonsuz Elyaf İplikler

Bu gruptaki iplikler, geleneksel eğirme ile büküm makinelerinden farklı olarak dizayn edilmiş makinelerde büküm işlemi görürler. Sonsuz elyaf hammadde, özel masuralara aktarılarak hazırlanır. Daha sonra eğirme ve büküm işlemleri birbiri ardı sıra aynı makinede gerçekleştirilir. Boyama işleminden sonra yağlama, sarım, ambalaj sırasını takip ederek üretim prosesi tamamlanır.

Polyester veya Polyamid hammaddeden üretilen sonsuz elyaf iplikler %100 sentetik elyaftan üretilirler. Bu yapıda üretilen iplikler, daha önce polyester elyaf üretiminde gördüğümüz çok delikli başlıktan (düze) çıkan, çok ince, sonsuz elyaf gruplarının birlikte bükülmesi ile tek katlı olarak daha sonraki üretim aşaması ile de çok katlı olarak üretilmektedirler. Kopma mukavemeti ve aşınma dirençleri yüksektir. Bu iplikler genellikle ağır şartlara maruz kalacak materyallerin dikişinde kullanılmaktadır. İki ipliğin yapısı ve dış görünüşleri birbirine benzer. Bununla beraber, naylon ve polyester filamentleri basit bir yakma yöntemiyle birbirinden ayrılabilir. Polyester alevinden kalın siyah bir duman çıkarken, naylon alevinden kerevize benzer bir koku

¹⁶ Industrievereinigung Chemiefaser e.V., a.g.e., s.35.

yayılır. Tüm sonsuz filamentlerde, dikiş korumak için dikiş başında ve sonunda zig-zag dikiş özellikle yapılmalıdır.¹⁷

Tüm iplikler güneş ışığına karşı hassastırlar. Naylon ve pamuk güneşin görünen ve ultraviyole ışınlarından etkilenirken polyester sadece ultraviyole ışınlara hassastır. Polyamid en yüksek mukavemet değerine sahip olmasına rağmen, güneş ışığından, polyester ve pamuktan daha fazla etkilenir. Son zamanlardaki teknik gelişmeler, Naylon ipliğin ultraviyole mukavemetini polyester düzeyine çıkarmıştır.

Polyester filamentlerden üretilen ipliklerin, yüksek mukavemet, aşınma mukavemeti, gün ışığına karşı mukavemet, asitlere mukavemet gibi özellikleri vardır. Özel yağlama işlemleri ve mükemmel ilmek formu çok iyi bir dikiş performansı sergiler. Genelde bonde işlemi (filamanları yapıştırılmış, mumlanmış iplik) uygulanmaz ve polyamid ipliklere göre daha bükülebilir özelliğe sahiptir. Polyester sonsuz elyaftan tek kat olarak üretilen, geliştirilmiş olan iplikler, ince kumaşlarda etek ve parça dikişleri için idealdir.

Polyamid (nylon) filamentlerden üretilen iplikler, polyester filamentlerden üretilen ipliklerden daha yüksek mukavemet ve aşınma direncine sahiptir. Bu özellikler, eldiven, çorap dikiş, kapitone dikiş, biye (kilit dikiş) dikiş vb. dikişlerde maximum direnç ve esneklik sağlar. Küçük etiket numaralarında bonde işlemi yapılmadan kullanılırlar. Bununla beraber, daha büyük etiket numaraları, dikişte büküm bozulmalarını engellemek, yüksek hızlı dikiş makinelerinde ve ayakkabı sektöründe iğne ısınmasından etkilenmemek ve sürtünmeden korunmak için, bonde olarak üretilirler. Bonde iplikler, maximum direnç, sürtünme mukavemeti veya alkalilere karşı yüksek mukavemet gerektiğinde de kullanılırlar.

Tekstürize İplikler

“Tekstürize işlemi” terimi genel olarak bükümsüz haldeki sonsuz elyaf hammaddenin yapısında oluşturulan değişikliği belirtir. Elyaf yapısında oluşan bu

¹⁷ Whineray A., **Terminology Of Man-Made Fibres**, The International Bureau For The Standardisation Of Man-Made Fibres, 2000,s.42.

değişiklik, yalancı büküm, air jet, kıvrıklaştırma şeklinde çeşitli yöntemler ile olabilir.¹⁸ Tüm bu yöntemlerin amacı elyafa, dikiş sırasında problem yaratmayacak bir yapı kazandırmaktır. Elyaf klasik büküm yöntemiyle bükülmez, çünkü hem yumuşak ve örtücü yapısından yaralanmak hem de üretim maliyetini düşük tutmak amaçlanır. Bu iplikler genel olarak dikişte, yüzey ve kenar kısımlarının örtülmesi isteğinde kullanılırlar.¹⁹

Bu iplikler, sonsuz elyaf hammadde yapısının, bilinen anlamı dışında özel bir büküm ile düzenlenmesi işlemi sonucunda elde edilirler. Bu tür ipliklere uygulanan yalancı büküm adı verilen çok az sayıda büküm, buhar ortamında set edilir. Daha sonra çok itinalı olarak uygulanan yağlama işleminden sonra iplikler sarım, ambalaj sonrasında kullanıma hazır hale gelirler.

Tekstüre edilmiş endüstriyel dikiş iplikleri ise düzgün kesiksiz sentetik elyaflara mekanik ve termik işlemler vasıtası ile kıvrım verilerek şekil ve yeni özellikler kazandırma yöntemidir. Tekstüre edilen iplik çekim kuvvetleri ortadan kalkınca iç gerilimlerin dengeye gelmesi ile kıvrımlaşır ve büzülür. Tekstüre edilen iplikler, daha büyük bir hacme, daha fazla ısı izolasyonuna, daha sıcak bir tutuma kavuşurlar. Daha çok esneklik gereken dikişlerde kullanılırlar.²⁰

Trilobal Polyester İplikler

Sonsuz elyaf ipliklerin bir çeşidi de, üçgen kesitli filamentlerden üretilen trilobal (parlak) ipliklerdir. Bu iplikler, üçgen kesitlerinin kazandırdığı parlak yapıları ile nakış işlemede kullanılırlar.²¹

¹⁸ Özkürkçüler Özgür, **Endüstriyel Dikiş İplikleri**, Gemsan A.Ş., Haziran 2002, s.6.

¹⁹ Tabor B., **Terminology Of Man-Made Fibres**, The International Bureau For The Standardisation Of Man-Made Fibres, 2000, s. 8-9.

²⁰ Tabor, **a.g.e.** , S.9-10.

²¹ Whineray A., **a.g.e.** , s.42

Hava Tekstürize İplikler

Basıncılı hava ile elyafların birbirine karıştırılarak ipliğe hacim kazandırılması işlemidir. Sonsuz elyafların özel bir yöntem ile birbiri içine girmesi, karıştırılması sağlanarak daha sonra asıl işlem ile yapının sabit hale gelmesi sağlanır. Böylece büküm işlemine girmeden yapı hatası olmayan iplik üretilmiş olur.

Monofilament İplikler

Monofilament iplikler geleneksel dikiş ipliklerinden farklı bir yapıda üretilirler. Sentetik elyaf üretiminde gördüğümüz başlıkta bulunan delik çapı sonsuz elyafta kullanılan delik çapından daha büyüktür. İplik yüzeyi pürüzsüz olmasına rağmen, sert yapısı nedeniyle dikiş için uygun değildir.²²

1.6. LİFLERİN FİZİKSEL ÖZELLİKLERİ

Dikişin başarılı olabilmesi, iplik kadar dikiş, dikiş tipi, kumaş ve üretim şartlarının seçimine de bağlıdır. Bunlara genel anlamda dikiş özellikleri diyebiliriz. Çeşitli iplik alternatifleri arasında seçim yapabilmek için ipliklerin belirli özellikleri arasındaki farklar test edilmelidir. Aşağıda inceleyeceğimiz iplik fiziksel parametrelerini tüketiciler kendi başlarına test edemeseler bile, iplik üreticileri bu parametrelerin ideal seviyede olmasını sağlamak zorundadır.

Gerilme Direnci

İplik koptuğu andaki gerilim, gram kuvvet, kg. kuvvet veya santinewton (cN) olarak belirtilmektedir. Bu değer iplik koptuğu andaki ortam şartlarına göre değişir (Örneğin; nem oranı, sıcaklık sarım hızı, ipliğin gerilim anındaki uzunluğu vb.). Bu nedenle bu şartlar tüm dünyada kabul edilmiş testlerle belirlenmiştir. Bu testler, kontrollü doğal şartlarda ve genellikle elektronik otomatik makinelerde gerçekleştirilmektedir.

²² Engelhardt Andreas, **Monofilament Yarns**, The Fiber Year, Saurer Management A.G. Winterthur, 2003, s.17.

Mukavemet

İpliğin gerçek gerilimi, ipliğin mukavemeti (sağlamlığı) ile gerilim direncinin iplik kalınlığına bölünmesi ile elde edilir. Daha kalın üretilen iplik daha güçlü olacaktır. Fakat mukavemeti veya gerçek gerilim, teorik olarak iplik kalınlığına bağlı olmakla beraber aynı kalınlıkta olsalar bile çeşitli iplik ve lif yapılarının gerilimlerini karşılaştırmada kullanabilir. Mukavemet çeşitli formlarla belirtilebilir.²³

Örneğin; gram kuvvet / denye , cN / Tex veya gram kuvvet / tex.

Kopma Anındaki Uzama

İpliğin kopma anındaki uzamasının, orijinal boyuna oranının yüzde olarak belirtildiği değerdir. Bu özellik, dikiş uzamasını tayin eden bir faktördür. Kendi başına, iplik dikiş performansı ile ilgisi çok önemli değildir.

Kuvvet / Uzama Eğrisi

İpliğe ait artan gerilim uzaması karşısında mukavemetinin grafikleştirilmesidir. Tüm lif ve ipliklerin değişik uzama karakteristikleri vardır. Kuvvet-Uzama eğrileri bir ipliği bir başkası ile karıştırmamak için en uygun eğrilerdir.

Elastikiyet

Belirli bir miktar uzadıktan sonra tekrar eski uzunluğuna dönen iplik özelliğidir. Merkezinde elastik olan bir ipliğin etrafında bir veya daha fazla elastikiyeti az olan iplik vardır.²⁴

Çekme

Yıkama veya ütüleme yaş veya kuru faaliyetler sonucunda iplikte oluşan kısılma değerinin, orijinal uzunluğuna oranının yüzde değeridir.

²³ Zimmer A.G., **Polyester Process and Tecnology**, September, 1995, s. 03-500

²⁴ Latzke P., **Terminology Of Man-Made Fibres**, The International Bureau For The Standardisation Of Man-Made Fibres, 2000, s.21.

Nem Miktarı

Lif veya ipliğin nemli ağırlığının, tamamen kuru ağırlığına oranının yüzde olarak belirtilmesidir. Fırında 105 °C' de ısıtıldıktan sonra ölçülen sabit ağırlık ise kuru ağırlıktır.

Boyutsal Stabilite

Lif veya ipliklerin boyutlarında meydana gelen değişimlere karşı mukavemetidir. Örneğin; uzunluk, kesit veya şekil değişimleri, ıslak ve kuru çekme veya elastikiyet; boyutsal stabiliteyi değerlendiren faktörlerdir.²⁵

Aşınma Mukavemeti

İpliklerin aşınmaya karşı mukavemeti; ipliğe, iplik aşınma testi ile ölçülür. Bu testte iplik kendine ve iyi cilalanmış krom bir mile standart gerilimde sürtülür. Kopmadan önceki sürtünme sayısı dikiş performansını belirlemede önemli bir faktördür.²⁶

Sentetik iplikler, doğal liflerin aksine, nem, çürüme, küf, bakteriler ve mikro organizma gibi problemlerden etkilenmezler. Naylon ve polyester iplikleri, yüksek mukavemet ve aşınma mukavemetine sahiptir (Özellikle devamlı elyaf olanları). Tüm sentetiklerin kimyasallara karşı mukavemeti iyidir. Naylon alkalilere, Polyester asitlere karşı daha mukavemettir. Polyester lifler mono etilen glikol, saf teraftalik asit veya Dimetil Teraftalat'tan elde edilir.²⁷

Sentetik ipliklerinin yıkama ve kuru sıcaklıktaki çekmeleri düşüktür (yıkama 100 °C' de %1 ile 0 arası, kuru havada 150 °C' de %0 ile %2 arası). Naylon 66 ve Polyester liflerinin erime noktası 260 °C'dir. Bunlar 230 ° de yumuşamaya başlarlar. Düşük nem, zarif kumaşların dikişinde kırışmadan kaçınmak için gereklidir. % 100

²⁵ Zimmer A.G., **a.g.e.** , s.500.

²⁶ Latzke, **a.g.e.** , s.21.

²⁷ Engelhardt, **a.g.e.** , s.4.

sentetik iplikler, iğne ısısından çabuk etkilenebilirler ve bu sebeple ek veya özel yağlama işlemi yapılmalıdır.²⁸

1.7. KULLANIM YERLERİNE GÖRE İPLİK ÇEŞİTLERİ

Otomotiv Endüstrisi

Otomotiv sanayii ipliği özel tür ipliklerdir. Mukavemet ve renk haslığı çok önemlidir. Bursa'da Oyak-Reno, Tofaş ve Adapazarı'nda Toyota-Sa otomobil fabrikalarının yan sanayiinde kullanılmaktadır. Özellikle emniyet kemeri, kord bezi, airbag ve döşeme dikişi ile dış lastiklerde kullanılır.²⁹

Konfeksiyon Sanayii

Konfeksiyon sanayisi ise hemen hemen ipliği en çok kullanan sektördür. Pantolon dikişinden, ceket, gömlek, tişört dikişine kadar her çeşit giyim eşyasında kullanılır. Dikiş iplikleri kumaş yüzeylerini birleştirmek veya bağlantı amaçlı kullanılan ipliklerdir.

Konfeksiyon sanayisinde kullanılan endüstriyel dikiş ipliklerinde şu özellikler olmalıdır; dikiş makinesinden rahat geçebilmeli, istenen kalitede dikiş oluşturabilmeli, dikilmiş kumaşta mamulün ömrü kadar kopmadan, bozulmadan işlevini sürdürebilmelidir, dikiş makinesinin iğnesini kırmadan rahat dikiş yapılabilirdir.

Konfeksiyon endüstrisi gelişmiş ülkelerdeki en önemli sanayilerden biri olma özelliğini teşkil etmektedir. Birçok Avrupa ülkesinin komşusu olan güney ve doğu Akdeniz ülkeleri Avrupa'ya tekstil/konfeksiyon sektöründe mal ihraç etmektedirler.³⁰

²⁸ Engelhardt, **age**, s.5.

²⁹ Acordis Industrial Fibers Documents, England, December,2003, s.2-7-12, <http://www.acordis-industrial-fibers.com/application>.

³⁰European Union The Commutines, **Executive Summary**, Commission Of The European Communités, Brussels 2003, s.4.

Nakış Sanayii

Nakış sanayimiz dünyanın en büyük firmalarının fason üretimini yapmaktadır. Örneğin; Nike, Puma, Adidas, Marks & Spencer üretimlerinin önemli bir kısmını Türkiye’de yapmaktadırlar. Bunun en önemli nedeni kalite konusunda Türk sanayicisine güvenmeleri ve mallarını eksiksiz ve zamanında almalarıdır. Nakış iplikleri her türlü desenin özellikle çizgi film karakterlerinin kumaş yüzeyine işlenmesinde kullanılır. Nakış sanayisindeki en önemli merkez İstanbul, Denizli ve Bursa’dır.³¹

Brode, Gipür Sanayii

Hazır giyim ve konfeksiyon dışındaki nakış iplikleri ev tekstili sektörü içinde değerlendirilir. Bunlar perde, yatak örtüsü, battaniye vb. ürünlerdir. Brode, gipür sanayiinde kullanılan iplikler tül perdelerin altlarına eklenerek piyasada satışa sunulmaktadır. Tül perdelerde ağırlıklı polyester-tekstüre polyester kullanılır.³²

Elektrik Kablo Sanayii

İplik, elektrik kablo sanayisinde üç amaçla kullanılır; kablonun taşıyıcı ipliği, kablo dış kılıfını yırtma ipliği ve optik kablolarda bir çok kablocuğun demet yapılarak tutturulmasında kullanılır.

Ayakkabı ve Deri Eşya Sanayii

Ayakkabı ve deri eşya sanayisinde çok yüksek mukavemet gerektiren endüstriyel iplikler kullanılmaktadır. Ayakkabı, bot, terlik, deri cüzdan, bavul, kemer ve çanta üretiminde kullanılmaktadır.

³¹ Özcan Sabahattin, **Nakışçılardan Ortak Görüş**, Nakışçının Penceresi, Bursa, Haziran, 2002, Ağustos, 2003, s.1-3.

³² Tasmacı Mehmet, **Çözümlü Örme Tül Perdelik ve Masa Örtülü Kumaşlarda Kullanılan Hammadde ve İplik Özellikleri**, Ev tekstili Dergisi, Mayıs 2000 Sayı:25, s. 22-22.

Balık Ağları ve Denizcilik Sektörü

Naylon esaslı iplikler denizcilik sanayisi ve balık ağı sektöründe vazgeçilmez bir iplik türüdür. Naylon iplikler özel makinelerde dokunup kurşun ve mantar eklenerek istenilen büyüklükte balık ağları yapılmaktadır.

Halat, Ambalaj İplikleri Sektörü

Keten iplikleri, sektörde kullanılan en önemli ipliklerdir. Kaba ve pürüzlü yüzeyli ipliklerdir, tek tek ve katlı üretilirler, eğer nemli ortamda kalacaksa küf tutmazlık işlemine tabi tutulmaktadır. Estetik önem taşımayan giyim ve teknik tekstil ürünlerinin dikiminde kullanılırlar.

İç Giyim Sektörü

Bu sektörde genellikle fantezi iplikler kullanılır. Fantezi iplikler, iki iplikten birinin fazla beslenmesi ile bir ipliğe şeridin çekilerek beslenmesi yoluyla veya çekim ve besleme oranlarının farklılaşması ile elde edilebilir. Değişik ve gösterişli yapıları nedeniyle oldukça fazla kullanılan ipliklerdir. Fantezi iplikler değişik efekt verilerek ve değişik renkler kullanılarak yapılan ipliklerdir. İç giyimden trikoya, örgüden döşemelik kumaşlara kadar geniş bir alanı kapsar.³³

Kapitone ve Yatak Sanayii

Kullanım şartları nedeniyle yüksek mukavemet gerektiren ipliklerdir. Kapitone ipliği özellikle yatak sektöründe, dikiş ve kenar kapama olarak kullanılmaktadır. Bu sektörde Kayseri ve İstanbul bölgesi üretimin büyük bir kısmını oluşturur. Üretilen yataklar yurt içine satılırken önemli bir miktarda ihracat yapılmaktadır. Özellikle Kayseri'den yapılan ihracatta Rusya, Ukrayna, Romanya ön sıralarda yer almaktadır.³⁴

³³ Akman Vehbi, **Türkiye Dünya Çapında Marka Yaratmalı**, Ev Tekstili Dergisi, Mayıs 2000, s.18.

³⁴ Karaca Mücahit, Atahan Ertuğrul, **Sektör Konuşuyor**, Yatak ve Oturma Gurupları Sektör Dergisi, Sayı 17, s.44-54.

Dokuma Sanayii

Tarihin en eski devirlerinden bu yana dokumacılık oldukça önemli bir sanat ve iş kolu olmuştur.³⁵ Dokuma iplikleri, dokuma mamüllerinin üretiminde kullanılan ipliklerdir. Bunlar atkı ve çözgü ipliği olarak bilinir. Genellikle sürtünme dayanımı fazla ve örme ipliklerine göre daha yüksek bükümlü ipliklerdir. Krep iplikleri genellikle dokuma sektöründe kullanılır. Krep ipliklerin, en önemli özelliği yüksek bükümlü olmalarıdır. Bir metrede 1500- 3000 büküm verilmiştir.

Triko Sanayii

Örme iplikler, diğer ipliklere nazaran genel olarak daha yumuşak ve az bükümlü, hacimli ve sürtünmeye dayanıklıdır. Ağırlıklı olarak pamuktan üretilirler.

Havlü Sanayii

El yüz havlularında bornoz ve banyo takımlarında kullanılmaktadır. Genellikle pamuk, tekstürize ve pamuk polyester karışımı ipliklerden üretilirler.

Halı Sanayii

Endüstriyel iplikler halı yüzeyinde ve tabanında kullanılır. Sertleştirilmiş yün ipliği halı tabanını oluştururken yüzeyinde akrilik ve yün iplikler kullanılır. Fakat son zamanlarda halı yüzey ipliklerinde akrilik daha çok kullanılmaktadır. Bunun nedeni ekonomik oluşu, kir tutmaması ve yüne en yakın sentetik iplik olmasıdır. Halıcılık sektörü dünyada İran ve Türkiye’de çok ilerlemiştir. Türkiye’de sektör devamlılığını ihracat ile sürdürmektedir. Bir halı üretiminde en önemli teknikler, dokuma tekniği, boyama tekniği ve yün eğdirme tekniğidir.³⁶

Bazı teknik endüstriyel iplikler silahlı kuvvetlerde çokça kullanılmaktadır. Örnek olarak paraşütlerde, tank ve top mekanize silahlarının gizleme ağlarında, F-16

³⁵ Aytaç Ahmet, **El Dokuması Tekstil Ürünlerinin Bakımı**, Ev Tekstili Dergisi, Kasım 2003, Sayı 39, s.62.

³⁶ Ertekin Murat, **Halıda Bilmedikleriniz**, Taç Halı, Homex Dergisi, Ağustos 2004, s.114.

uçaklarının motor bölümünde (yanmaz iplik), postalarda (su geçirmez iplik) sıkça kullanılmaktadır.

1.8. HAMMADDELERİNE GÖRE İPLİK ÇEŞİTLERİ

1.8.1. Floş “Selülozik” İpliği

Floş ipliğin hammaddesi kavak ağacıdır. Selüloz hammaddesinden elde edilir. İlk kez 1924 yılında Lord Kenneth tarafından üretilmiştir. Selüloz kimyasallar yardımı ile bal kıvamında bir solüsyona indirgenir. Bu sıvı düze denilen delikli metal parçalardan geçirilerek filamentler elde edilir ve katılaştırılır. Filament sayısı ve delik çapına bağlı olarak floş iplik elde edilir. 1960 yılına kadar sektörde ABD lider konumda iken daha sonra Almanya, Japonya, Rusya da sektörde büyük ölçüde yer edinmişlerdir.³⁷

Değişik floş türleri vardır. Bu türler selüloz tipi, kimyasal cinsi ve üretim tekniklerine göre değişir. Örneğin, viscoz, rayon ve nitro dur.

Floşun karakteristik özellikleri: Sonsuz filament halde üretilir. Üretildiğinde şeffaftır. Daha sonra matlaştırılabilir. Suda şişer yavaş kurur. Ütüleme sıcaklığı 135 °C dir. Pamukta olduğu gibi asitler zarar verir. Orijini selüloz olduğu için odunsu özelliklere sahiptir. Pamuk gibi floş filament de sağlamdır. Emici özelliği yüksektir. Floş yüksek sıcaklıkta erimez aksine yanar. Boya ve kimyasalları tutucu özelliği vardır. Nem atma kabiliyeti zayıf olduğu için geç kurur. Abraj (bir bobin iplikteki renk farklılıkları) sorunu gözlenebilir. Floş genellikle elbise, bluz, spor giyim, yağmurluk, kravat, yazlık takım elbise, halı, masa örtüsü, battaniye gibi sektörlerde kullanılır.

1.8.2. Naylon (Polyamid) İplik

Tekstilde çok önemli kullanıma ve bununla beraber çok çeşitli tiplere sahip uzun zincirli sentetik polimerlerden oluşan bir elyaftır. Genel olarak naylon denmesinin

³⁷ Textile Encyclopedia The Editon of American Fabric Magazine, **a.g.e**, s.49.

yanında, ticari isim olarak PA 6 elyafına ise perlon denilmektedir. Naylon iplik üretimi polyester cipsten iplik üretimine benzer. Sadece iplik çekme işlemi polyesterde sıcak, naylonda ise soğuktur.³⁸

Çok pürüzsüz ve düzgün yüzeylidir, camdan çubuk görünümündedir. Genel olarak sonsuz filamenttir. Kullanım yerlerine göre istenilen boyda kesilerek kesikli hale getirilir. Beyaz üretilir. Yüksek mukavemete sahiptir. Yaş halde mukavemet kaybı olur ancak çok çabuk kurur. Direnci çok yüksektir. Uzun süre güneş ışığında kaldığında mukavemetinde düşme olur. Kuvvetli asitlere karşı zayıftır.

Naylon 270°C sıcaklıkta eritilir, sonra yüksek basınç altında düzelerden dışarı basılır ve hava akımı ile soğutulularak bobinaj dairesine geçirilir. Burada statik elektriklenmeyi önlemek için ve fiziksel bünyeyi olgunlaştırmak için hazırlama ve elastikiyet ile mukavemet özelliklerini de alabilmesi için soğuk çekime tabi tutulur. Daha sonra kopslara (boş iplik bobinleri) sarılır ve satışa hazır hale getirilir.³⁹ İlk kez 1926 yılında Dupont laboratuvarlarında geliştirilmiştir.1936 yılında piyasaya sürülmüş, özellikle 2. Dünya Savaşı sırasında ordu tarafından askeri amaçlar için kullanılmıştır. En yoğun olarak tank top gibi malzemelerin üstüne gizleme ağı yapımında kullanılmıştır. 1950'li yıllarda kadınlar tarafından talep gören naylon çorap, yağmurluk, rüzgarlık üretiminde; spor giysilerde, yük taşıyabilen büyük çuvallar ve futbol toplarının dikiminde, balık ağı üretiminde, emniyet kemerinde, balık mesinası yapımında kullanılmaktadır. Naylon, deri eşya (kemer, cüzdan, ayakkabı, çanta, valiz) dikiminde de kullanılmaktadır.⁴⁰

İlk naylon çorap 15 Mayıs 1940'ta Amerika'da çorap dükkanlarında satışa çıkarılmış ve dört gün içinde yaklaşık 4.100.000 adet civarında naylon çorap satılmıştır.

³⁸Textile Encyclopedia The Editon of American Fabric Magazine, **a.g.e.** , s.21.

³⁹ Polyamid Theread, **a.g.e.** , s.21,

⁴⁰ Industrievereinigung Chemiefaser e.V., **a.g.e.** ,s.1-3.

Fakat 2. Dünya Savaşının başlaması ile naylon çorapların üretimi durmuştur. Çünkü naylon iplik savaş için kullanılmaya başlanmıştır.⁴¹

1.9.3. Polyester İplik

Tekstilde en fazla kullanılan ve önemli bir yeri olan sentetik elyaftan üretilir. Hammaddeleri Etilen Glikol ve DMT (dimetil teraftalat) 'dir. Polyester iplikleri üç çeşittir; eğrilmiş polyester dikiş ipliği, iki ya da daha fazla katın bükülmesi ile oluşan iplik ve uzayıp tekrar eski haline gelebilen polyester iplik, Monofilament polyester dikiş ipliği; pürüzsüz, kesik tek filamentten oluşur. Yüksek uzama ve elastikiyeti vardır. Sürtünmeye, küflenmeye, iklim koşullarına dirençlidir.⁴²

Polyester filament dikiş ipliği: Pes filamentlerinden oluşan üç katlı, uzayıp eski haline gelen, çekmez, pürüzsüz, dirençli bir ipektir. Polyesterin yapısal olarak en belirgin özelliği molekül zincirinde ester (asitle alkolün birleşmesi) gruplarının bulunmasıdır. Polyester elyafları petrolün bir türevi olan poly etilen teraftalattan, eriyikten elyaf çekme yöntemi ile üretilen sentetik elyaftır. Polyester pürüzsüz bir yüzeye sahip ve yuvarlak, uzun bir çubuk görünümündedir. İlk üretildiklerinde filament haldedirler. Daha sonra istenilen boylarda kesilebilirler. Üretiminde beyaz renklidir. Yumuşama ve yapışma sıcaklığı 230⁰C dir. Normal şartlarda sudan etkilenmez. Yüksek sıcaklıklarda kaynar su ve su buharından süreye bağlı olarak etkilenir. Gün ışığına dirençlidir. Zamanla az da olsa güneş polyesterin mukavemetini azaltır. Asitlere karşı dirençlidir.

Polyester cipsler, besleme kazanından kurutucuya ve oradan ekstrudere gelir. Eritilen cips spiral yardımı ile düzelerden (düze, daire şeklinde üzerinde 600 ile 1200 delikten oluşan iplik aparatı) püskürtülerek sabit sıcaklık ve hava akımı ile soğutulur. Soğuyan polyester özel preparatlar ile yağlanarak bobinlere sarılır. Yeni geliştirilen yüksek hızda eritme makinelerinde üretme hızı 4000-6000 metre/dakikayı bulmaktadır. Bobinlere sarılan iplikler denye (9000 metre ipliğin ağırlığı) kontrolü ve ön kontrol

⁴¹ Industrievereinigung Chemiefaser e.V., a.g.e. , s.4.

⁴² Zimmer A.G., a.g.e. , s.3.

işlemine tabi tutulur. Poy (kısmi çekilmiş iplik) iplikler, tekstürize veya düz iplikler olarak üretilmek üzere tekstüre makinelerine verilir. İplikler daha sonra bükülür, yağlama, boyama, fikse (ipliğe buhar vererek bükümünü sabitleştirme işlemi) ve bitim bölümlerine gelir.⁴³

1.8.4. Pamuk İpliği

Pamukla ilgili ilk belge ve bilgiler Heredot'a dayandırılmaktadır. Pamuk 5000 seneden beri uygarlığın hizmetindedir.⁴⁴

Pamuk, giyim sektörünün en temel hammaddesidir. Pamuk üretimi ve ticareti dünya çapında bir denge unsurudur. Pamuk ipliği tek bir hücreden oluşur. İplik haline getirildiğinde bu hücreler düzleştirilerek uzatılır. Harman hallaç dairesinde pamuk temizlenir. Taraklama dairesinde elyaflar temizlenip düzgünleştirilir. İplik çekim ve eğirme dairelerindeki işlemlerden sonra artık iplik olmuştur.⁴⁵

Kimyasal özellikleri: Temelde selülozdan oluşur. Kimyasal bileşimi " $C_6H_{10}O_5n$ " dir. Selüloza ek olarak protein ve organik asitler içerir.

Fiziksel özellikleri: Yassı, bükümlü, hortum veya şeride benzer bir yapısı vardır. Elyafın boyu değişik uzunlukta olabilir. Genellikle beyazdır. Krem, kahverengi renklerde de olabilir. Yaş halde kopma dayanımı artış gösterir. Uzun süre güneş ışığına maruz kalması mukavemetini düşürür. Hidroklorik ve sülfürik asit gibi asitler pamuğa zarar verir. Fakat nitrik asit ile pamuk bir nevi barut oluşturur. Kuru halde mukavemeti daha zayıftır. Nem alma özelliği vardır. Boyar madde ve beyazlatıcı çekimi yüksektir. Yüksek sıcaklıklarda ütülenebilir.

Pamuk bitkisinin ılık bir iklime ihtiyacı vardır. Gelişme devresi 5 aylık süreyi kapsar. Pamuk tarladan elle ya da makineyle kütle halinde toplandıktan sonra çırçırılarak elyaf ve çiğitler birbirinden ayrılır. Daha sonra balyalanarak satışa hazır

⁴³ Zimmer A.G., a.g.e. , s.4-6.

⁴⁴ Yakartepe , **İplik Çeşitleri ve Özellikleri** , s.85-122.

⁴⁵ Textile Encyclopedia The Editon of American Fabric Magazine, a.g.e. ,s.49.

hale getirilir. Mısır pamuğu bugün dünyada en kaliteli pamuk olarak kabul edilmektedir.

Pamuk iplikçiliğinde iki kalitede iplik üretilir. Bunlar, iyi kalitede ince ve düzgün yapıdaki penye iplikler ile penye ipliğe göre düzgün olmayan ve kaba özellikteki karde iplikleridir. Pamuk ipliklerini üretmek için iki temel iplik eğirme sistemi vardır. Bunlar; bilezikli eğirme ve açık uçlu eğirme sistemleridir.

ABD dünyanın en büyük pamuk üretici ve tüketicisi durumundadır. Pamuk ABD'nin en büyük tarıma dayalı endüstrisidir. İplikten bitmiş ürüne kadar yaklaşık 13 milyon kişiye iş olanağı sağlamakta, 15 milyar \$ gibi yatırımı temsil etmektedir.

1900 yılı başında pamuk ipliği kullanımı % 81 iken 1950'de %45'e düşmüştür, bugün ise % 35'lere inmiştir (2002 yılı itibarı ile üretim 21 milyon tondur). Pamuk ipliği yerine bugün ağırlıklı olarak sentetik lifler kullanılmaktadır.⁴⁶

1.8.5. Yün İpliği

Keratin denilen boynuza benzeyen, esas olarak proteinli bir maddeden oluşan koyun postundaki elyaftır. Koyun dışındaki çeşitli hayvanlardan elde edilen moher, kaşmir, deve tüyü, angora yünü gibi elyaflara da yün denilmektedir. Ancak bu elyaflar belirtilirken yün teriminin başına elde edildiği hayvanın ismi eklenir. Lama yünü⁴⁷ örnek olarak verilebilir. Yün İpliği genellikle örgü, battaniye ve halı sanayisinde kullanılır.⁴⁸

Eğrilmiş hacimli yün ipliği: Yün ve kıvrımlı sentetik kesik elyaf karışımı katlı ipliklerin bükülmesi ile oluşan hacimli ipliklerdir.

İnsanlık tarihinin bilinen en eski ipliğidir. Yün hayvanda kırkım yolu ile elde edilir. Kırıldıktan sonra, yün tefrik (yünlerin kalitesine göre ayrılması işlemi)

⁴⁶ D.P.T. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, s.1-2.

⁴⁷ Textile Anclopedia The Edition of America Fabric Magazine, **a.g.e.** , s.117-118.

⁴⁸ Engelhardt Anderas, **a.g.e.** , s.8.

işleminde geçirilerek kalite ve özelliklerine göre sınıflandırılır. Yün kalitesi hayvanın üzerindeki bölgeye göre değişiklik gösterir.

Yün elyafının önemli özellikleri: Yün elyafının dış yüzeyinde pul tabakası vardır. Pullar çok sert ve şeffaftır. Pulların altındaki tabaka çok yumuşaktır. Bu bölüm suyu ve boyayı emer. Elyaf uzunluğu 3 cm ile 335 cm arasındadır. Genellikle fildişine yakın beyazdır. Siyah ve kahverengi yünlerde vardır. Mukavemeti yüksek olmayan bir elyaftır. Ütü tutma özelliği iyi değildir. Fakat polyester karışımları ütü tutma, mukavemet vb. kullanma özelliklerini olumlu yönde geliştirir. Uzun süre kaynatılırsa parlaklık ve dayanımı azalır, formu bozulur. Asitlere karşı dayanıklı elyaftır.

Yün ipliği üretiminde ilk aşama el ile sınıflandırmadır. Daha sonra kirlerinden arındırılır. Temizlendikten ve kurutulduktan sonra boyanabilir. Buna balya boyama denir. Ayrılmış ve temizlenmiş yünler kalitelerine göre ayrılarak eğrilme işleme tabi tutulur. Bu arada taraklardan geçirilerek homojenleştirilir. Bükülen iplikler bobinlere sarılır. Bu aşamada boyanabilir. İplikler dokuma makinelerinde dokumaya uygun hale getirilir.⁴⁹

1900 yılı başlarında yün ipliği kullanımı dünyada %19 iken bugün %2 konumuna gerilemiştir. Dünya yün üretiminde Avustralya ve Yeni Zelanda başı çekmektedir.2002 yılı itibarı ile 1,3 milyon tondur.

1.8.6. Cam Elyafı

Cam elyafının hammaddesi camdır. Çok kırılıgandır. İnce lifler halinde üretilir. Öyle ki, bir ipliği oluşturan lif sayısı 100-400 olabilir. Dokumaya müsaittir.

Cam elyafının özellikleri; Yanmaz, 650°C altında deforme olmaz, emici özelliği yoktur, nem tutmaz, kir tutmaz, yıkanıp kurutulması birkaç dakikada olur, ütü istemez.⁵⁰

Dekoratif kumaşlarda, yangına dayanıklı elbiselerde, ses geçirmez amaçlı, elektrik ve ısı izolasyonu amacıyla, hava filtrelerinde plastik katkısı olarak kullanılır.

⁴⁹Textile Anclopedia The Edition of America Fabric Magazine, **a.g.e.** , s.119.

⁵⁰Textile Anclopedia The Edition of America Fabric Magazine, **a.g.e.** , s. 57.

1.8.7. Metalik İplik

Metalik iplikler (normal ipliğin yüksek basınç ve sıcaklıkta alüminyum ve folyolara uygulanması) filamentler ile lamine düz veya silindirik metalik ipliklerin gevşek bükülmesi ile oluşan ipliklerdir. Bu iplik türüne örnek olarak simli iplik verilebilir.

Metal ipliklerin kullanım yerleri çoğunlukla endüstriyel alanlardır. Oto lastiğinden metal hatlara kadar çok yerde kullanılırlar. Tekstilde sim ipliği olarak kullanım alanı bulmuşlardır. Özellikle bayan iç giyiminde (fantezi kıyafetler, gece elbiseleri), masa örtülerinde, ayakkabılarda, palto, aksesuarlar ve ev tekstilinde örtü, yastık kılıfı gibi yerlerde kullanılmaktadır. 3 parçadan oluşur. Metal bir folyonun alt ve üstünde şeffaf film bir araya getirilerek basınç ve sıcaklık etkisi altında çekilir ve iplik haline getirilir. En çok alüminyum folyo kullanılır. Metal iplikler ütülenebilir ve yıkamaya uygundur, diğer ipliklerle birlikte ve süs amaçlı olarak kullanılır.⁵¹

1.9. ENDÜSTRİYEL İPLİKLERE UYGULANAN TESTLER

Dikiş ipliklerine yedi test uygulanır.⁵² Bunlardan biri dayanıklılık testidir. Bu testin amacı ipliğin belirli ağırlıklarda kopuncaya kadar gösterdiği uzama ve yük değişiminin tespitidir. İkincisi renk haslığı testidir. Amacı ışık veya kimyasallara karşı rengin gösterdiği dayanıklılık testidir. Üçüncüsü sürtünme testidir. İpliğin sürtünmeye gösterdiği direncin belirlenmesidir. Dördüncü test denye kontrolü testidir. Bu testin amacı birim uzunluğa düşen ağırlık veya birim ağırlığa düşen uzunluğun tespitidir (ipliğin kalınlığının tespiti). Beşinci test yağ kontrolü testidir. İplikler üzerindeki yağın tespit edilmesidir. Altıncı test büküm testidir. Bu testin amacı bir metredeki büküm miktarının belirlenmesidir. Nihayet yedincisi ise kaynama çekmesi testidir. Amacı da

⁵¹ Textile Anclopedia The Edition of America Fabric Magazine, **a.g.e.** , s. 53.

⁵² Özkürkçüler **a.g.e.** , s. 12-15.

ipliğin kaynar suda yada 100⁰ den yüksek hava sıcaklıklarında kısılmasının test edilmesidir.

1.10. ENDÜSTRİYEL İPLİKLERİN NUMARALANDIRILMASI

İplik numarası ipliğin kalınlığını ya da inceliğini gösterir. İpliğin inceliği ipliğin birim uzunluğu ve ağırlığı ile orantılıdır. İplik numaralandırmada uzunluk ve ağırlık esas alınarak iki sistem kullanılmaktadır.⁵³

Uzunluk İplik Numaralandırma Sistemi

Belli bir ağırlığa karşılık gelen iplik uzunluğudur. Bütün kesikli elyaftan eğirilmiş ipliklerde yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu sistemde iplik numarası; ağırlıkla ters, uzunlukla doğru orantılıdır. İplik kalınlaştıkça numarası küçülür. En yaygın olarak kullanılan uzunluk iplik numaralandırma sistemleri Nm ve Ne dir.

Nm (metrik numaralandırma sistemi): 1 gram ağırlığındaki ipliğin metre olarak uzunluğunu verir (örneğin, 30/3 NM iplik her biri 30 NM olan yani 1 gr' mı 30 mt olan 3 adet tek kat ipliğin katlı bükümünü ifade eder).

Ne (İngiliz Pamuk Numaralandırma Sistemi): 1 libre "453,6 gr" ağırlığındaki iplikte kaç tane 840 yarda "876 mt" uzunluğunda iplik çilesi olduğunu gösterir.⁵⁴

Ağırlık İplik Numaralandırma sistemi

Belli bir uzunluğa tekabül eden ipliğin ağırlığıdır. Daha çok yapay ve filament ipliklerde kullanılan bir sistemdir. Ağırlık numaralandırma sisteminde iplik numarası; uzunlukla ters, ağırlıkla doğru orantılıdır. İplik kalınlaştıkça numara büyür.

Tex (Tex Numaralandırma Sistemi) :1000 mt uzunluğundaki ipliğin kaç gram ağırlığında olduğunu gösterir.

⁵³ Özkürçüler, a.g.e. , s.8-9.

⁵⁴ Yakartepe Mehmet , **İplik Numaralandırma Sistemleri**, Tekstil ve Konfeksiyon Araştırma Merkezi, 1. Baskı, İstanbul 1998, Yayın No:71, s. 62-71.

Denye (Uluslararası numaralandırma sistemi): 9000 mt uzunluğundaki ipliğin kaç gram ağırlığında olduğunu gösterir.⁵⁵

1.11. ENDÜSTRİYEL İPLİKLERİN GÜMRÜK TARİFE İSTATİSTİK POZİSYON NUMARALARI G.T.İ.P NO.

5001.00.00.00.00 Çekilmeye elverişli ipek böceği kozaları, ipek ipliği.

5101.00.00.00.00 Yapağı ve yün, ince veya kaba hayvan kılından taranmış iplikler.

5201.00.00.00.00 Pamuk iplikleri (karde edilmiş, penyelenmiş, çok katlı, dikiş,iplikleri).

5301.00.00.00.00 Dokumaya elverişli diğer bitkisel lifler kağıt ipliği ve kağıt ipliğinden dokunmuş mensucat (keten, jüt bitkileri, sisal, abaka ve dokumaya elverişli lifler).

5401.00.00.00.00 Sentetik ve suni iplikler (sentetik ve suni ipliklerden dikiş ipliği, yüksek mukavemetli polyesterler tekstürize iplikler, naylon veya diğer polyamidler).

5501.00.00.00.00 Sentetik ve suni devamsız lifler (polyesterden, naylon ve diğer polyamidlerden ve akrilikten olanlar, suni ve sentetik devamsız-devamlı lifler).

5601.00.00.00.00 Votka keçe ve dokunmamış mensucat; özel iplikler; sicim kordon, ip, halat ve bunlardan mamul eşya (keçeler, lamine edilmiş dokumaya elverişli maddelerle kaplanmış kauçuk ip ve halatlar, metalize iplikler sicimler kordonlar, balık ağları).

5701.00.00.00.00 Halılar ve diğer dokumaya elverişli maddelerden yer kaplamaları (dokunmuş halılar ve dokumaya elverişli maddelerden diğer yer kaplamaları).

5801.00.00.00.00 Özel dokunmuş mensucat; tüfte edilmiş , dantela, duvar halıları, şeritçi ve kaytancı eşyası, işlemlerdir.(dokumaya elverişli havlu cinsi ipek iplik, el ile dokunmuş duvar halıları, kordelalar, paralel hale getirilip yapıştırılmış iplik).⁵⁶

⁵⁵ Yakartepe, **a.g.e.** , s.72.

⁵⁶ Türkoğlu Esen, **Harmonize Sisteme göre Türk Gümrük Tarife Cetveli**, Eser Yayıncılık ,İstanbul, 2004, s.25.

2. BÖLÜM

ENDÜSTRİYEL İPLİKTE ARZ VE TALEP

2.1. DÜNYADAKİ DURUM

2.1.1 Sentetik İpliklerde Üretim ve Tüketim

Sentetik iplik sektörü 2002 yılında hammadde fiyatlarındaki maliyet artışına rağmen aynı artışın yansıtılmadığı nihai tekstil ürünü fiyatlarının yarattığı baskı ile sıkıntılı bir yıl geçirmiştir.⁵⁷ Dünya endüstriyel iplik ve elyaf tüketimi içinde selüloziklerin payı %4.3, sentetiklerin payı %53.8, pamuğun payı %32.3 ve diğer liflerin payı %9.6 dır. 2002 yılında selülozik iplikler, yün ve jüt talebi dışında tüm iplik ve elyaf türlerinin tüketimi artmıştır. 2003 yılında sentetik ipliklere olan talep artışı %5, suni ipliklerde de %2 oranında artmıştır.⁵⁸ 2003 yılında suni ipliklere olan talep artışı dikkat çekici boyuta ulaşmıştır. 1999-2003 yılına ait dünya iplik talebi tablo 2’de verilmektedir.

1999 yılında sentetik iplik talebi 29.962.000 ton iken, 2003 yılına kadar bu miktar artarak 35.657.000 tona çıkmıştır. Bu da 5-6 yıl içinde %20’lik bir artışı ifade etmektedir.⁵⁹

1999 yılında 24.255.000 ton olan doğal lif talebi 2003 yılında 25.766.000 ton olmuştur. Doğal liflerin %95’ini pamuk, keten, jüt vs. iplikler oluşturmaktadır. Yün talebi ise 1.393.000 tondan 1.274.000 tona gerilemiştir. 2002 yılında 63.000.000 ton olan talep %2’lik bir artışla 64.278.000 tona ulaşmıştır (bkz.tablo 2.1.).

⁵⁷ Purvis Colin, **Developments İn The European Man –Made Fibres Industry**, International Textiles Bulliten, 2002, s.12.

⁵⁸ Ayvaz Arzu, **Sentetik İplik ve Elyaf Sektöründe Gelişmeler ve Beklentiler**, Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş., İktisat ve Araştırma Müdürlüğü, İstanbul, Nisan, 2004, s.1.

TABLO 2.1.

Dünya Lif Talebi (ton)

	1999	2000	2001	2002	2003
Suni lifler	2.618.000	2.785.000	2.672.000	2.717.000	2.855.000
İplik (devamlı)	517.000	503.000	494.000	460.000	484.000
Elyaf	1.558.000	1.712.000	1.588.000	1.661.000	1.776.000
Filtre tow	544.000	570.000	590.000	596.000	595.000
Sentetik lifler (1)	24.485.000	26.219.000	26.382.000	28.008.000	29.498.000
İplik (devamlı)	13.660.000	14.771.000	15.057.000	16.017.000	16.927.000
Elyaf	10.825.000	11.448.000	11.325.000	11.991.000	12.571.000
Sentetik lifler (2)	5.478.000	5.755.000	5.804.000	5.992.000	6.159.000
İplik (devamlı)	4.308.000	4.521.000	4.608.000	4.706.000	4.877.000
Elyaf	1.170.000	1.234.000	1.196.000	1.286.000	1.282.000
Toplam sentetik lifler	29.962.000	31.974.000	32.185.000	34.001.000	35.657.000
Doğal lifler	24.255.000	24.974.000	25.709.000	26.346.000	25.766.000
Pamuk	19.163.000	19.789.000	20.071.000	20.646.000	20.120.000
Yün	1.393.000	1.380.000	1.361.000	1.308.000	1.274.000
İpek	83.000	86.000	89.000	92.000	97.000
Diğer (3)	3.616.000	3.719.000	4.188.000	4.300.000	4.275.000
Toplam	56.835.000	59.733.000	60.566.000	63.640000	64.278.000

Kaynak: Özer Azmi, Pamuklu Tekstil Sektör Raporu, Türkiye Sanayi Kalkınma Bankası A.Ş., İstanbul, Temmuz 2004, Sayfa.3.

⁵⁹ Ayvaz, (2004) , s.2.

Dünya Sentetik Endüstrisi 2003 yılını yükselen hammadde fiyatlarına rağmen, yüksek rekabet ve piyasa dengesizlikleri fiyatların artırılamaması nedeniyle ortaya çıkan baskı altında geçirmiştir. Diğer yandan, endüstri 2003 yılında dünya arz talep dengesini düşünmeden bu sektöre büyük yatırımlar yapan Hindistan Tayvan, Tayland, Çin gibi devletlerin ayakta kalabilmek için baş vurdukları dumpingli ihracat stratejilerinin yarattığı tedirginliği de yaşamıştır.⁶⁰ Dünyada sentetik hammaddeleriyle ilgili tabloya kısaca bakarsak;

Sentetik ipliğin en önemli hammaddesi olan PTA”saf teraftalik asit” ve DMT nin”dimetil teraftalat” hammaddesi olan dünya paraxilen PX “paraksilen” kapasitesi 23 milyon tona yükselmesine karşılık Çin’in ithalat hacmindeki 1 milyon tonluk artış dünya arz talep dengesinin açık vermesine yol açmıştır. Gelecek iki yıl içinde PX kapasitesinde bir artış beklenmemektedir. Bu da PX fiyatlarında 2004 de artış baskısı yaratmaktadır.

Dünya PTA kapasitesi 2003 yılında yaklaşık 1 milyon tonluk kapasitenin eklenmesiyle 30,7 milyon tona çıkmasına karşılık PX fiyatlarındaki spekülatif artışlar nedeniyle yıl başından itibaren istikrarsız fiyat değişiklikleri yaşamıştır. İstikrarsızlığı artıran bir diğer neden de Çin ve uzak doğu PTA talebindeki %10’ a varan artışlardır. 2004 yılında devreye giren PTA kapasiteleri nedeniyle arz talep dengesi kurulmuş ve fiyatlar genel seviyesi artışını sürdürmüştür.

MEG ”mono etilen glikol” üretiminde dünyaya bakarsak, 2003 yılında dünya kapasitesinde %1.6 lık bir azalmayla üretim 15.6 milyon ton olmuştur. 2004 yılında talep artışına karşılık kapasitede azalma nedeniyle MEG üreticileri çok düşük kapasiteyle çalışmışlardır. S. Arabistan’daki, Asya’daki, K. Amerika’daki yeni MEG kapasitelerinin devreye girmesiyle 2010 yılına kadar mevcut kapasitenin %35 artacağı hesaplanmaktadır.⁶¹

⁶⁰ Sanver Eray, **Sentetik İpliğin Mevcut durumu**, Suni ve Sentetik İplik Üreticileri Birliği, Bursa, Ocak, 2004, s.2-3.

⁶¹ Sanver, **a.g.e.** , s.6.

Aşağıdaki tabloda yer aldığı üzere dünyada 2002 yılında toplam lif üretiminde bir düşme görünmektedir. Detaylarda ise düşmenin doğal liflerde yaşandığını buna karşılık sentetik lif üretimindeki artışın sürdüğü göze çarpmaktadır. Sentetik liflerdeki üretim artışının da polyesterde devam ettiği açıktır.

TABLO 2.2.

Sentetik İplik Hammadde Üretim Tablosu (milyon ton)

Yıllar	Polyester	Polyamid	Akrilik	Diğer	Toplam Milyon Ton	Yün	Pamuk	Toplam	Toplam Milyon Ton
2000	19	4	3	3	29	1	19	20	49
2001	19	4	3	3	29	0	19	19	48
2002	22	4	3	3	29	1	19	19	48
2003	23	4	3	3	33	1	19	20	53

Kaynak: Sanver Eray, **Sentetik İpliğin Mevcut Durumu**, Suni ve Sentetik İplik Üreticileri Birliği, Bursa, Ocak, 2004, s.6.

Diğer yandan dünya filament talebi 2003 yılında 63 milyon ton olarak gerçekleşmiş, bunun 35 milyon tonu sentetik, 23 milyon tonu pamuk, yün ve ipek, 5 milyon tonu da rami, jüt gibi suni liflerin tüketimine aittir.

Dünyada 2003 yılında polyester üretimi bir önceki yıla göre %7.2 artmıştır. Bunun 13 milyon tonu polyester iplik, 9 milyon tonu da polyester elyaf dan oluşmuştur. Dünya da polyester üretimi sadece Çin ve Türkiye’de de ciddi seviyede artmıştır.

Dünya polyester iplik üretiminde teknik tekstil ve ipliklere doğru yönelme sürmektedir. Akrilikte ise 2003 yılında tüketim meyilinin 2.73 milyon tona gerilemesine bağlı olarak üretim seviyesi de 2.68 milyon tona gerilemiştir. Dünyada akrilik üretim ve tüketim sadece Çin ve Türkiye’de artmaktadır. Bunun yanı sıra Tayvan ve Hindistan’da çok küçük artışlar sağlanmıştır. Sektörün dünya kapasite kullanım oranı %90 olarak gerçekleşmiştir.⁶²

⁶² Sanver, (2004) , s.6.

2003 yılında selülozik üretimi 3 milyon ton olmuştur. Üretimin %60'a yakını Asya' da gerçekleşmiştir. Üretim detaylarına göz attığımızda en önemli üretimin yüksek mukavemetli viskoz filament ipliğinde sağlandığı görünmektedir. Kullanım alanı olarak daha ziyade Avrupa otomotiv ve lastik endüstrisinin talep ettiği ürün ağırlıklı olarak Çin, Hindistan ve Brezilya'da üretilmektedir.⁶³

2003'de Viskoz elyaf üretimi de talebe bağlı olarak 2.5 milyon tona yükselmiştir.

Son yıllarda başlayan spandeks (elastik iplik, uzayıp daha sonra eski haline dönebilen iplik) talep artışı 2003 yılında da devam etmiştir. 2003 yılında dünya spandeks talebi 250.000 tona ilerlemiştir. 2003 yılında Çin' in talebinin artması, bu alandaki kapasite artışlarının 2004 yılında da devam etmesi zorunluluğu yaratmıştır.

Spandeks üretimi talepteki ani artışa bağlı olarak kapasite artışı 350.000 tona yükselmiştir. 2004 yılında yaklaşık 100.000 tonluk bir kapasite artışının daha gerçekleştirileceği belirtilmektedir.⁶⁴

2003 yılında 33.000 ton aramid üretilmiştir. Teknik tekstillerdeki gelişmeye paralel olarak aramid talebinin artışının sürmesi beklenmektedir.

Teknik tekstil endüstrisinin bir diğer önemli ürünü olan karbon elyaf üretiminin de 2003 yılında %7 artışla 20.000 tona yükseldiği görülmektedir.

2.1.2. Dünya'da Pamuk Üretimi ve Tüketimi

1950'li yıllarda 6.647.000 ton/yıl olan dünya pamuk üretimi 1990'larda ortalama 19 milyon tona çıkmıştır. 1999-2000 döneminden itibaren tüketim artma eğilimine girmiş ve üretimin üzerinde seyretmiş, bundan dolayı stoklar önemli ölçüde gerilemiştir.

⁶³ Sanver, (2004), s.6

⁶⁴ Ayvaz ,(2004) , s.2.

Dünya pamuk üretimi bir önceki yıla göre 2002 yılında % 1.1 artış ile 21 milyon ton civarında olmuştur. Türkiye’de ise üretim % 3.4 artışla 900 bin ton civarında gerçekleşmiştir. Bu da Türkiye’ye ters konjonktür anlamında bir avantaj sağlamıştır.⁶⁵

Dünyada 2002 yılındaki verilere göre toplam elyaf üretimi % 4.1 artış göstererek 61.2 milyon tona yükselmiştir. Bunun ortalama 20 milyon tonluk kısmı pamuk, 33 milyon tonluk kısmı sentetik elyaf, diğer 8 milyon tonluk kısmı ise doğal ve selülozik elyaflardan oluşmuştur. Dünya nüfusuna bölündüğünde elyaf tüketimi yaklaşık 10 kg olarak gerçekleşmektedir. Polyester üretimi Avrupa’nın büyük merkezlerinde düşerken Çin’de yükselmiştir. Türkiye’de üretim yaklaşık % 10 oranında artmıştır.⁶⁶

2003 yılında tüketimin üretimin oldukça üzerine çıkmasıyla stoklar büyük ölçüde gerilemiştir. Stok değişimleri dünya pamuk fiyatlarının oluşumunda etkindir. Pamuk fiyatı Ocak 2003’de 56.7 cent/lb iken, Ocak 2004’te 76.1 cent/lb’ye yükselmiştir.⁶⁷

Dünyada en büyük pamuk üreticileri Çin, ABD ve Hindistan’dır. Türkiye dünyanın 6. büyük pamuk üreticisidir. Büyük üreticilerden ABD ve Özbekistan önemli ihracatçı konumundadır.(bkz. Tablo 2.3.)

⁶⁵Engelhardt Andreas, **The Fiber Year**, Saurer Management A.G. Winterthur, 2003, s.7-8.

⁶⁶ Özer Azmi, **Pamuklu Tekstil Sektör Raporu**, Türkiye Sanayi Kalkınma Bankası A.Ş., İstanbul, Temmuz 2004, s.4.

⁶⁷ Özer, **a.g.e.** , s.4.

TABLO 2.3.

Dünya Pamuk Üretim ve Tüketimi (ton)

Ülkeler	1989/90	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05
Çin H.C.	3.788.000	4.050.000	5.320.000	4.920.000	4.870.000	6.078.000
ABD	2.655.000	3.788.000	4.396.000	3.733.000	3.963.000	3.798.000
Hindistan	2.308.000	2.380.000	2.686.000	2.312.000	2.848.000	2.890.000
Sovyetler B	2.654.000	-	-	-	-	-
Pakistan	1.455.000	1.730.000	1.702.000	1.610.000	1.625.000	1.700.000
Özbekistan	-	960.000	1.055.000	1.002.000	890.000	975.000
Türkiye	617.000	779.000	845.000	925.000	900.000	950.000
Brezilya	666.000	900.000	764.000	848.000	1.150.000	1.250.000
Üretim Toplamı	17.837.000	18.869.000	21.281.000	19.150.000	20.131.000	22.212.000
Ülkeler	1989/90	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05
Çin H.C:	4.150.000	5.000.000	5.552.000	6.400.000	7.000.000	7.300.000
ABD	1.907.000	1.928.000	1.687.000	1.583.000	1.361.000	1.317.000
Hindistan	1.876.000	2.873.000	2.901.000	2.921.000	2.941.000	3.018.000
SovyetlerB.	2.640.000	-	-	-	-	-
Pakistan	1.100.000	1.743.000	1.856.000	2.064.000	2.161.000	2.211.000
Türkiye	600.000	1.050.000	1.325.000	1.400.000	1.275.000	1.275.000
Brezilya	764.000	880.000	900.000	725.000	800.000	850.000
Tüketim Toplamı	18.798.000	19.504.000	20.310.000	21.152.000	21.282.000	21.392.000

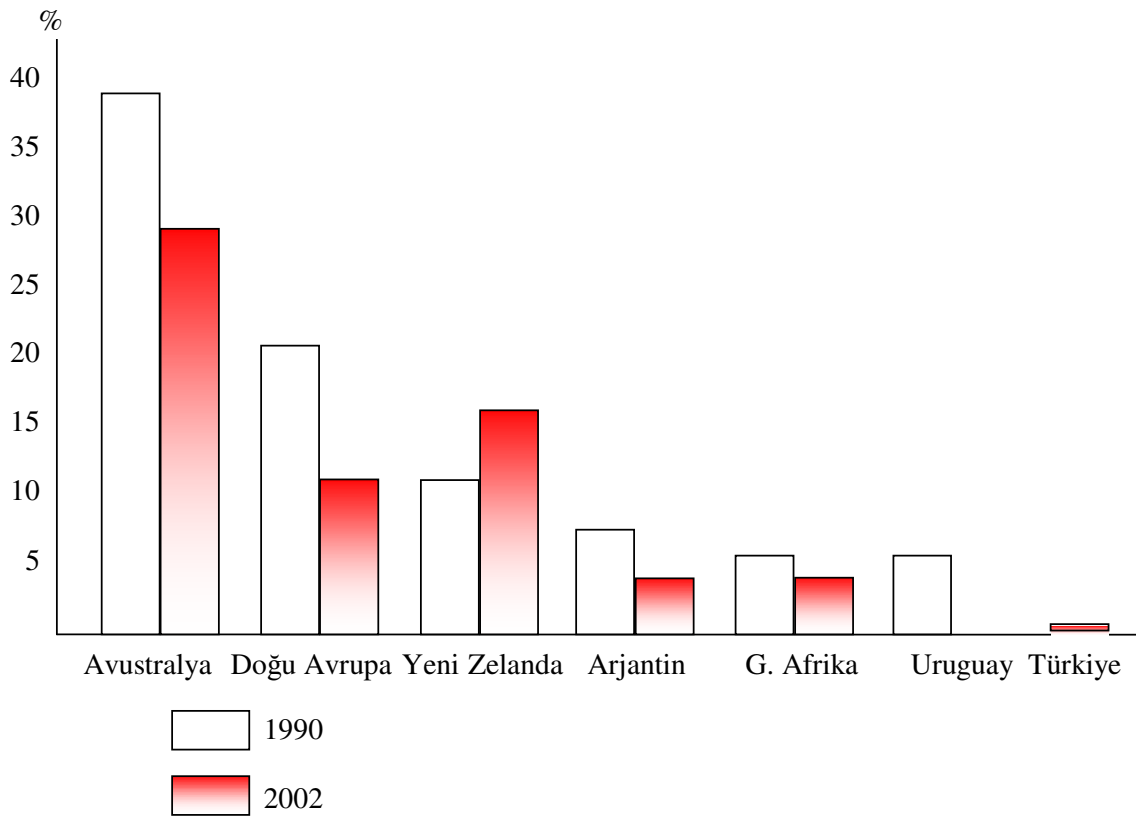
Kaynak: Özer, a.g.e. , s.7.

Dünyanın en büyük pamuk üreticilerinden Çin, Hindistan, Pakistan ve Türkiye üretiminden daha fazlasını tüketmektedir. Son yıllarda pamuk tüketimindeki artışın tamamından fazlası Çin'den kaynaklanmaktadır.

2.1.3. Dünya Yün İplik Üretimi ve Tüketimi

Yün; iplik halı, battaniye ve konfeksiyon endüstrisinde kullanılmaktadır. Dayanıklılığı olmaması, kopması sonucu endüstriyel iplik lifleri ile yün iplikler karıştırılarak mukavemetli hale getirilmiştir. Yün ipliğin en çok üretildiği ülkeler ve üretimdeki yüzdeleri aşağıdaki grafikte gösterilmiştir.

GRAFİK 2.1.

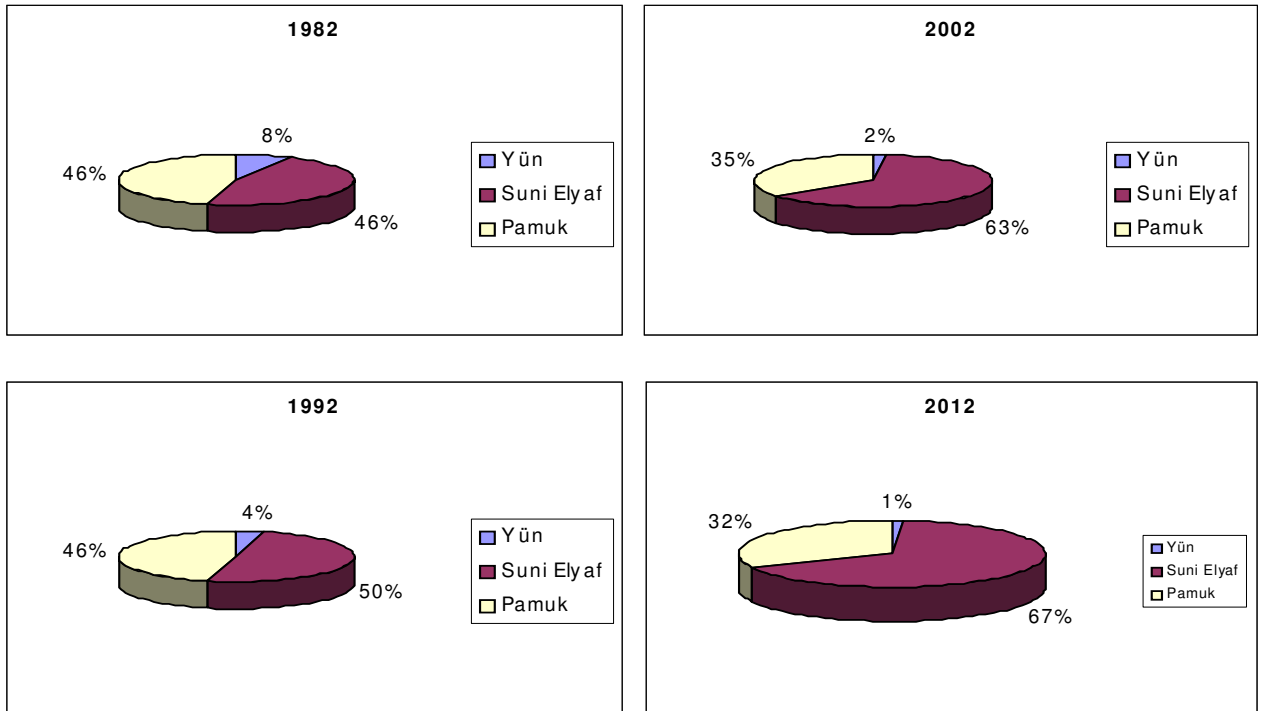
Kaynak: Engelhardt, a.g.e. s.9.

1950 yılında yün ipliğın üretimi 1 milyon ton iken, 1990 yılında üretim 2 milyon tona çıkmıştır. Sonraki yıllarda üretimi hızla gerilemiş, 2002 yılında 1.3 milyon tona düşmüştür.⁶⁸ Yün ipliğın en iyi rakibi akrilik iplik olduğundan ve akriliğın daha ucuza üretilebilmesinden dolayı ileriki yıllarda talebin daha da azalması ile üretiminde azalacağı tahmin edilmektedir.

2012 yılı itibari ile talebin endüstriyel ipliklerde % 70'lere çıkacağı, pamuk ipliğının ise % 30'larda olacağı, yün ipliğının % 1 olarak kalacağı tahmin edilmektedir.⁶⁹

GRAFİK 2.2.

Dünya Pamuk, Yün ve Suni Elyaf Üretimi

Kaynak: International Rayon and Synthetic Fibres Committee, Bruxelles, Printed 2003, s. 19-24.

⁶⁸ Engelhardt, **The Fiber Year**, s.8.

⁶⁹ Donna Tunney, **International Rayon and Synthetic Fibres Committee**, Bruxelles, Printed 2003, s.19-24.

Sektörde endüstriyel iplik talebi gün geçtikçe artmaktadır.⁷⁰ Dünyada 1950 yılında 1.7 milyon ton civarında olan yapay iplik üretimi bugün yaklaşık 34 milyon tona çıkmasına rağmen hâlâ artan oranda üretim devam etmektedir. 2005 yılında üretim tahmini olarak 36 milyon ton olarak beklenmektedir.

Aynı şekilde doğal ipliklerde de 1950 yılında 7.7 milyon ton olan üretim 2003 yılında 22.5 milyon ton olmuş fakat özellikle pamuk ipliğine olan talep ile bu miktar artmaya başlamıştır. 2000 yılından sonra artan talep dolayısıyla doğal ipliklerin üretiminin 2005 yılında %2 artacağı tahmin edilmektedir.

2.1.4. Dünya'daki Önemli İplik Üreticileri

Dünyada özellikle polyester ipliğe olan talep nedeniyle son 30 yılda aşırı derecede polyester üretim tesisleri kurulmuştur. 1950'den sonra artan talep ile hala üretim tesisleri kurulmaktadır.⁷¹ Özellikle ülkemizde son yıllarda kurulan Zorlu Tekstil'e ait polyester üretim tesisi günlük ortalama 400 ton üretim miktarı ile sektörün en önemli iplik üreticilerindedir. Diğer önemli polyester üreticileri ise Kosa GMBH ve Dupont firmalarıdır. Naylon üretiminde Amerikan Fibers and Yarn, British Nylon Spinners ve Hyosung, floş üretiminde Enka, Balokova, Cherkazy ve Nippon Rayon firmaları ile polyester ve pamuk karışımı ipliklerde de Ackerman, Guterman, Red Star, Saha Union sektörün en önemli ve en büyük üretici firmalardır.

Tablo 2.4.'de dünyadaki bazı önemli iplik üreticileri görülmektedir.

⁷⁰ Fryer Charles, **China International Man-Made Fiber Conference**, Tecnon Orbi Chem, Shanghai, China, September, 2002, s.74.

⁷¹ Fryer, **a.g.e.** , s.75.

TABLO 2.4.
Dünyadaki Bazı Büyük Üreticiler

1. Kosa Gmbh	Almanya
2. Dupont Company	Fransa
3. Accordis Cellulosic Fiber	İngiltere
4. Honeywell International	Amerika
5. Nylstar	İngiltere
6. Chung-Shung Holding	Çin
7. Saha Union Public Company	Tayland
8. Spintex Company	Swaziland
9. American Fibers and Yarn Company	ABD
10. Wellmann Company	Almanya
11. Noyfil Company	İsviçre
12. Enka Holding	Almanya
13. Balakova	Rusya
14. Cherkazy	Ukrayna
15. American Efird Company	Amerika
16. Hyo-sung Ltd.	Güney Kore
17. Filofibra Spa.	İsviçre
18. Ackermann Gmbh	Almanya
19. Gütermann Gmbh	Almanya
20. Red-Star Holding	Çin
21. Indian Rayon Ltd	Hindistan
22. South African Nylon Spinner Fiber	Güney Afrika
23. Sviloja Company	Bulgaristan
24. Jack & Co Company	Japonya
25. Mahavir Ltd.	Endonezya
26. Yi Jinn Industrial Co. Ltd.	Tayvan
27. Dong-Jung Trading Co. Ltd.	Güney Kore
28. Tuntex (Tayland) Public Co. Ltd.	Tayland
29. Mun Ying Co. Ltd.	Çin
30. Seo-Kwang Co. Ltd.	Güney Kore
31. Nippon Rayon Co Limited	Japonya
32. British Nylon Spinners Limited	İngiltere
33. Dupont de Nemors & Co. Inc	Fransa
34. Korteks	Türkiye
35. Sasa	Türkiye

Kaynak: Textile Anclopedia The Edition of America Fabric Magazine, s. 53.

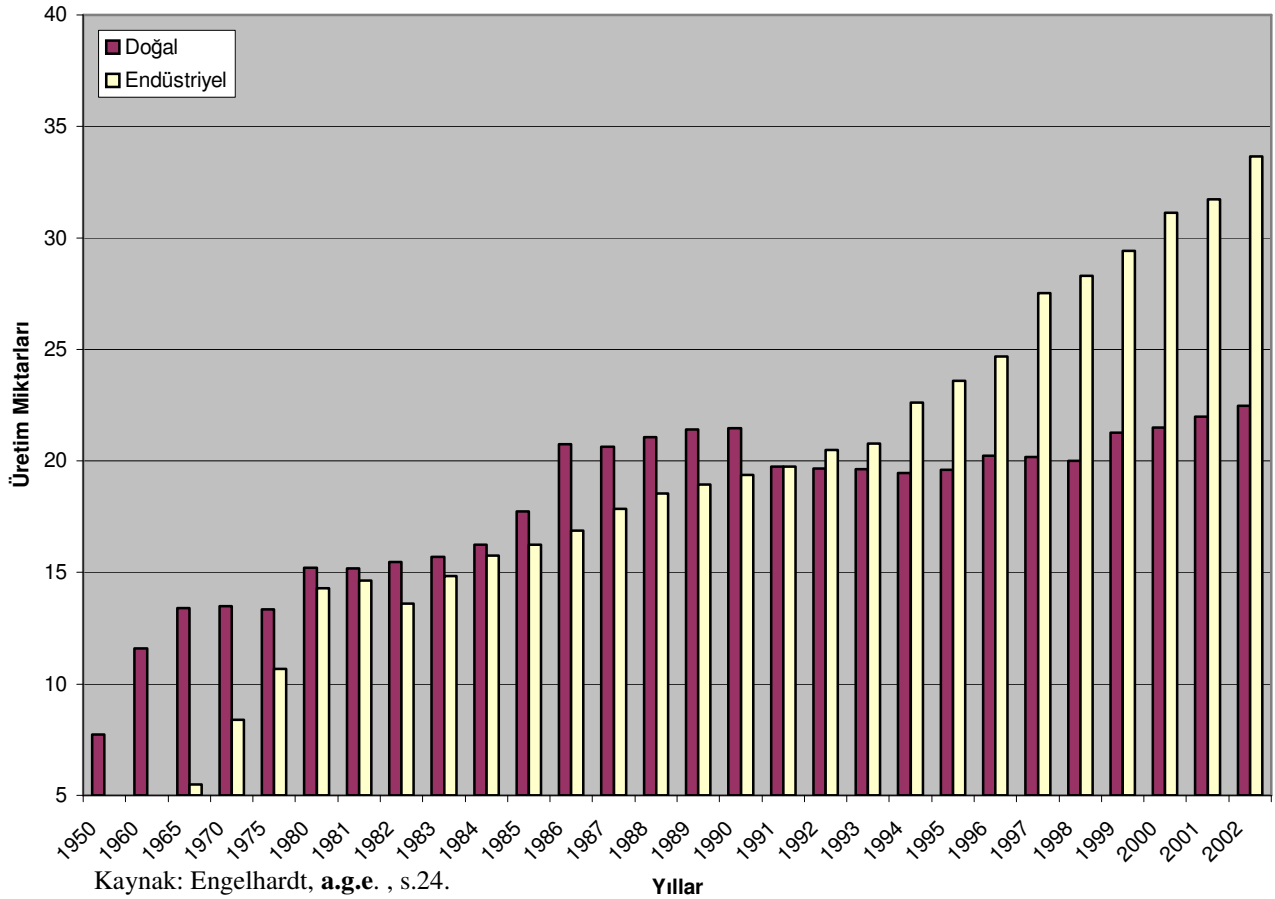
2.2. DÜNYA TOPLAM İPLİK ÜRETİMİ VE TÜKETİMİ: KARŞILAŞTIRMALI SUNUM

2.2.1. Üretim

2002 yılı itibariyle dünyada üretilen endüstriyel iplik (sentetik, yün, pamuk, ipek, diğer doğal bütün elyaflar) miktarı 56 milyon ton civarındadır.⁷² Dünya genelinde 1950'den 2002 yılına kadar sentetik, pamuk, yün iplikleri üretimi de aşağıdaki grafikte gösterilmiştir (bkz. grafik 2.3).

GRAFİK 2.3.

Dünya Endüstriyel İplik Üretimi (milyon ton)

⁷² Sanver Eray,a.g.e. , s.3-4.

Dünya iplik üretimi 1950’li yıllarda toplam 9.4 milyon ton idi. Bu miktarın 7.7 milyon tonunu doğal iplikler, 1.7 milyon tonunu ise suni iplikler oluşturuyordu. 1950’deki 2.5 milyar olan dünya nüfusu dikkate alındığında kişi başına tüketim yaklaşık 3.7 kg idi. 1950 ile 2002 yılları arasında doğal iplik üretimi yaklaşık 3 kat artarak 22 milyon tona ulaşmıştır. 2002 yılı itibarı ile kişi başına düşen tüketim ise 4.5 kat artarak 9.0 kg olmuştur (bkz.tablo 2.5.).

TABLO 2.5.

Dünya Endüstriyel İplik Üretimi (bin ton)

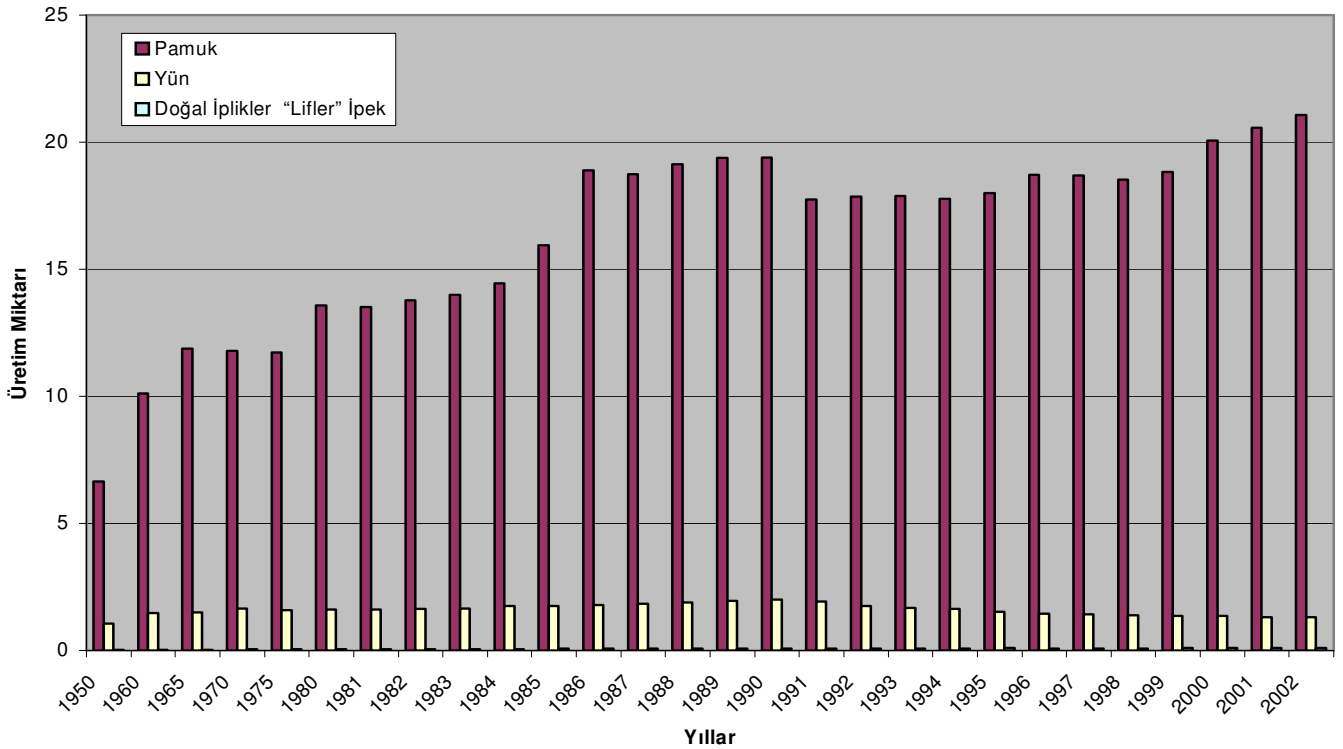
Yıllar	Doğal	Endüstriyel	Toplam	Nüfus (Milyar)	Tüketim Kişi Başına (kg)
1950	7.723.000	1.681.000	9.404.000	2.56	3.7
1960	11.607.000	3.367.000	14.974.000	3.04	4.9
1965	13.401.000	5.486.000	18.887.000	3.35	5.6
1970	13.484.000	8.394.000	21.878.000	3.71	5.9
1975	13.349.000	10.677.000	24.026.000	4.09	5.9
1980	15.227.000	14.301.000	29.528.000	4.46	6.6
1981	15.189.000	14.631.000	29.820.000	4.53	6.6
1982	15.469.000	13.597.000	29.066.000	4.61	6.3
1983	15.705.000	14.850.000	30.555.000	4.69	6.5
1984	16.240.000	15.764.000	32.004.000	4.77	6.7
1985	17.732.000	16.259.000	33.991.000	4.85	7.0
1986	20.743.000	16.886.000	37.629.000	4.94	7.6
1987	20.638.000	17.864.000	38.502.000	5.02	7.7
1988	21.072.000	18.543.000	39.615.000	5.11	7.8
1989	21.409.000	18.944.000	40.353.000	5.20	7.8
1990	21.460.000	19.380.000	40.840.000	5.28	7.7
1991	19.740.000	19.738.000	39.478.000	5.37	7.4
1992	19.673.000	20.481.000	40.154.000	5.45	7.4
1993	19.631.000	20.765.000	40.396.000	5.53	7.3
1994	19.461.000	22.613.000	42.074.000	5.61	7.5
1995	19.600.000	23.594.000	43.194.000	5.69	7.6
1996	20.237.000	24.680.000	44.917.000	5.77	7.8
1997	20.189.000	27.523.000	47.712.000	5.85	8.2
1998	19.990.000	28.296.000	48.286.000	5.92	8.2
1999	21.266.000	29.400.000	50.666.000	6.00	8.4
2000	21.504.000	31.147.000	52.651.000	6.08	8.7
2001	21.981.000	31.730.000	53.711.000	6.15	8.7
2002	22.463.000	33.657.000	56.120.000	6.23	9.0

Kaynak: Engelhardt, a.g.e. , s.24.

1950 ile 2002 yılları arasında doğal iplik üretimini incelediğimizde 1950 yılında 7.7 milyon ton olan doğal iplikler 2002 yılında 22.5 milyon ton olmuştur. Üretimin 21 milyon tonu sadece pamuk ipliğidir. 1.5 milyon tonu ise yün ipliğidir (bkz.grafik 2.4.).

GRAFİK 2.4.

Dünya Doğal İplik Üretimi (bin ton)

Kaynak: Engelhardt, **a.g.e.** , s.24.

1950 yılında pamuk ipliği üretimi 6.647.000 ton iken, 1960'lı yıllarda %78'lik bir artış göstererek 11.884.000 tona ulaşmıştır. 1960'lı yıllardan sonra pamuk ipliğine olan talep artmış ve bununla orantılı olarak üretim de artmıştır (bkz. tablo 2.6.). Yün iplikte ise 1950 yılında 1.057.000 ton olan üretim 1990 yılında yaklaşık 2.000.000 ton olarak üretim düzeyinin en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Ancak ilerleyen yıllarda akrilik ipliğin üretiminin artması ile yün ipliğine olan talep azalmış ve 1990 yılına göre yün ipliği üretimi 2002 yılında %52 azalarak 1.304.000 tona düşmüştür.⁷³

⁷³ Sanver, **a.g.e.** , s.3-4.

TABLO 2.6.
Dünya Doğal İplik Üretimi (ton)

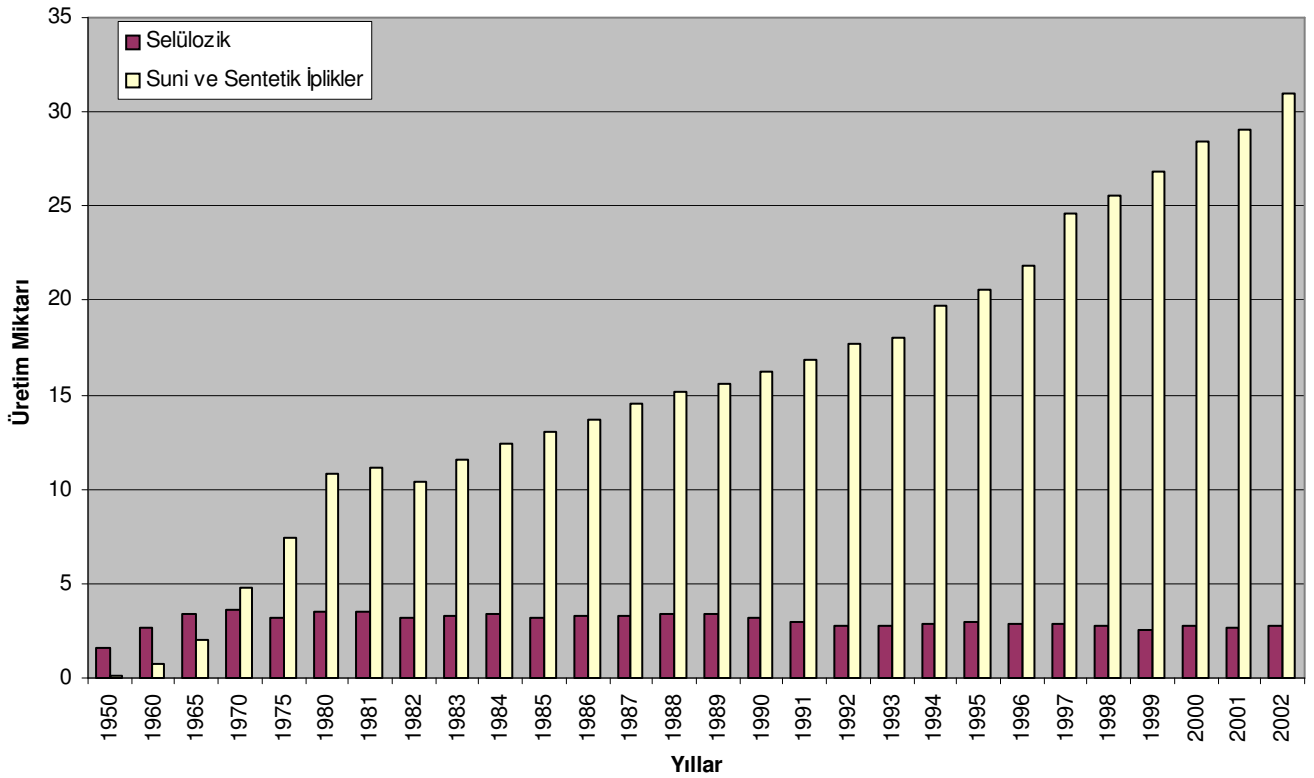
Yıllar	Pamuk	Yün	Doğal İplikler “Lifler” İpek	Toplam	± % Değişim
1950	6.647.000	1.057.000	19.000	7.723.000	N/a
1960	10.113.000	1.463.000	31.000	11.607.000	4.2
1965	11.884.000	1.484.000	33.000	13.401.000	2.9
1970	11.784.000	1.659.000	41.000	13.484.000	0.1
1975	11.723.000	1.578.000	48.000	13.349.000	-0.2
1980	13.575.000	1.599.000	53.000	15.227.000	2.7
1981	13.516.000	1.616.000	57.000	15.189.000	-0.2
1982	13.782.000	1.632.000	55.000	15.469.000	1.8
1983	13.993.000	1.657.000	55.000	15.705.000	1.5
1984	14.440.000	1.744.000	56.000	16.240.000	3.4
1985	15.929.000	1.744.000	59.000	17.732.000	9.2
1986	18.891.000	1.789.000	63.000	20.743.000	17.0
1987	18.743.000	1.832.000	63.000	20.638.000	-0.5
1988	19.122.000	1.886.000	64.000	21.072.000	2.1
1989	19.388.000	1.955.000	66.000	21.409.000	1.6
1990	19.406.000	1.988.000	66.000	21.460.000	0.2
1991	17.745.000	1.928.000	67.000	19.740.000	-8.0
1992	17.870.000	1.736.000	67.000	19.673.000	-0.3
1993	17.885.000	1.678.000	68.000	19.631.000	-0.2
1994	17.774.000	1.618.000	69.000	19.461.000	-0.9
1995	17.998.000	1.510.000	92.000	19.600.000	0.7
1996	18.727.000	1.439.000	71.000	20.237.000	3.3
1997	18.690.000	1.424.000	75.000	20.189.000	-0.2
1998	18.527.000	1.386.000	77.000	19.990.000	-1.0
1999	18.820.000	1.363.000	83.000	21.266.000	6.4
2000	20.077.000	1.342.000	85.000	21.504.000	1.1
2001	20.577.000	1.316.000	88.000	21.981.000	2.2
2002	21.069.000	1.304.000	90.000	22.463.000	2.2

Kaynak: Engelhardt, a.g.e. , s.25.

Selülozik iplik üretimi, 1950'li yıllardan sonra artış eğilimine girmiş, 1980'li yıllarda üretim 3.500.000 ton iken, bu ipliğin çevreye verdiği zarardan dolayı üretimi düşüş eğilimine girerek 2002 yılı sonu itibariyle üretim 2.715.000 ton olmuştur (bkz. grafik 2.5.).

GRAFİK 2.5.

Dünya Sentetik ve Selülozik İplik Üretimi (bin ton)

Kaynak : Engelhardt, a.g.e. , s.26

1950'li yıllarda 70.000 ton olan suni ve sentetik iplik üretimi teknolojinin gelişmesi ve rekabetin artması ile her geçen yıl bir önceki yıla oranla hızlı bir artış trendine girmiş ve üretim 2002 yılı itibariyle 30.492.000 ton olmuştur (bkz. tablo 2.7.).

TABLO 2.7.

Dünya Sentetik ve Selülozik İplik Üretimi (ton)

Yıllar	Selülozik	Suni ve Sentetik İplikler	Toplam
1950	1.611.000	70.000	1.681.000
1960	2.664.000	703.000	3.367.000
1965	3.446.000	2.040.000	5.486.000
1970	3.585.000	4.809.000	8.394.000
1975	3.216.000	7.461.000	10.677.000
1980	3.522.000	10.779.000	14.301.000
1981	3.464.000	11.167.000	14.631.000
1982	3.194.000	10.403.000	13.597.000
1983	3.310.000	11.540.000	14.850.000
1984	3.387.000	12.377.000	15.764.000
1985	3.234.000	13.025.000	16.259.000
1986	3.241.000	13.645.000	16.886.000
1987	3.286.000	14.578.000	17.864.000
1988	3.371.000	15.172.000	18.543.000
1989	3.342.000	15.602.000	18.944.000
1990	3.189.000	16.191.000	19.380.000
1991	2.924.000	16.814.000	19.738.000
1992	2.788.000	17.693.000	20.418.000
1993	2.743.000	18.022.000	20.765.000
1994	2.834.000	19.779.000	22.613.000
1995	2.973.000	20.621.000	23.594.000
1996	2.870.000	21.810.000	24.680.000
1997	2.879.000	24.644.000	27.523.000
1998	2.775.000	25.521.000	28.296.000
1999	2.579.000	26.821.000	29.400.000
2000	2.758.000	28.389.000	31.147.000
2001	2.659.000	29.071.000	31.730.000
2002	2.715.000	30.942.000	33.657.000

Kaynak: Engelhardt, a.g.e. , s.26.

1950 yılında 70.000 ton olan sentetik ve yapay iplik üretimi 2002 yılında 30.942.000 ton olmuştur (bkz. Tablo 2.8.).

TABLO 2.8.

Dünya Endüstriyel (sentetik ve suni) İplik Üretimi (ton)

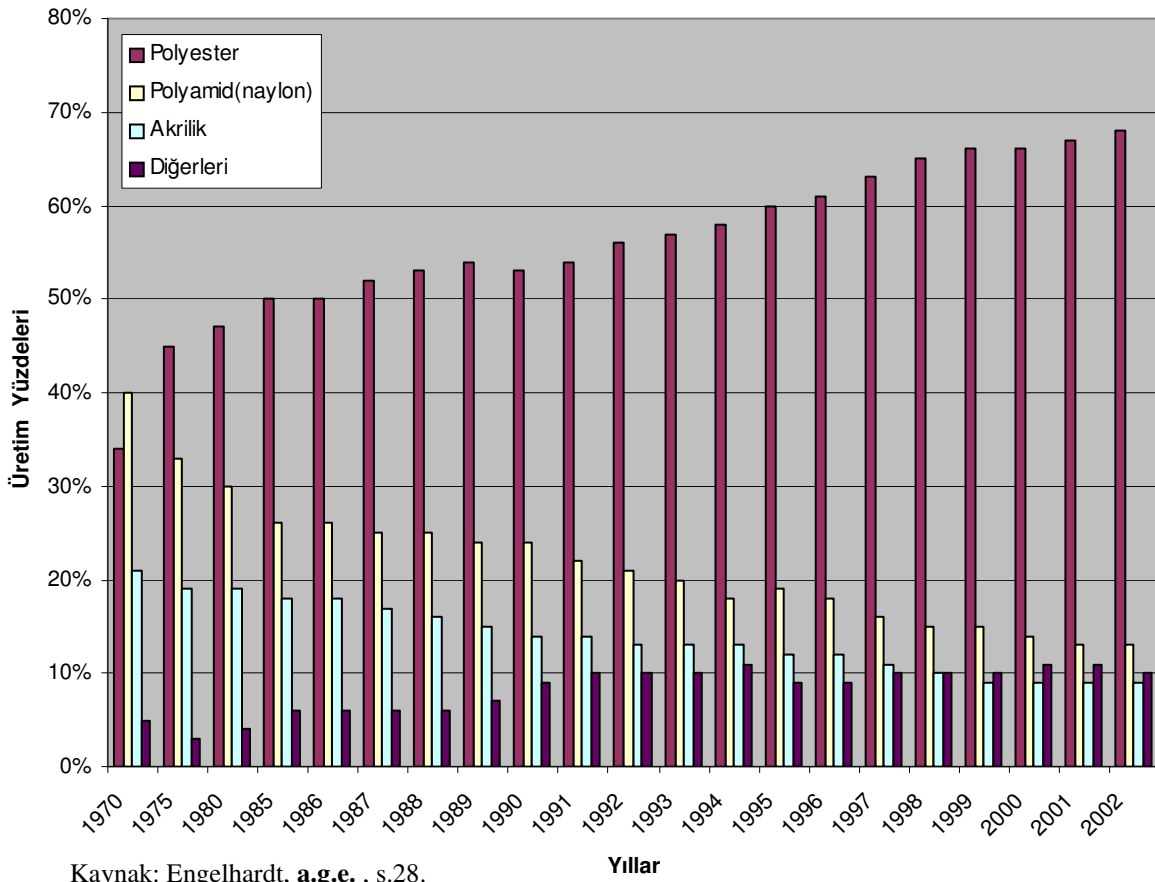
Yıllar	Filament	Selülozik	Toplam	Filament	Sentetik	Toplam
1950	872.000	739.000	1.611.000	54.000	16.000	70.000
1960	1.131.000	1.533.000	2.664.000	417.000	286.000	703.000
1965	1.372.000	2.074.000	3.446.000	1.124.000	916.000	2.040.000
1970	1.391.000	2.194.000	3.585.000	2.398.000	2.411.000	4.809.000
1975	1.148.000	2.068.000	3.216.000	3.790.000	3.671.000	7.461.000
1980	1.130.000	2.392.000	3.522.000	4.854.000	5.925.000	10.779.000
1981	1.053.000	5.411.000	3.464.000	4.986.000	6.181.000	11.167.000
1982	967.000	2.227.000	3.194.000	4.612.000	5.791.000	10.403.000
1983	983.000	2.327.000	3.310.000	5.065.000	6.475.000	11.540.000
1984	959.000	2.428.000	3.387.000	5.444.000	6.933.000	12.377.000
1985	933.000	2.301.000	3.234.000	5.792.000	7.233.000	13.025.000
1986	934.000	2.307.000	3.241.000	6.026.000	7.619.000	13.645.000
1987	915.000	2.371.000	3.286.000	6.436.000	8.142.000	14.578.000
1988	950.000	2.421.000	3.371.000	6.855.000	8.317.000	15.172.000
1989	927.000	2.415.000	3.342.000	7.156.000	8.446.000	15.602.000
1990	837.000	2.352.000	3.189.000	7.637.000	8.554.000	16.191.000
1991	759.000	2.165.000	2.924.000	8.025.000	8.789.000	16.814.000
1992	695.000	2.093.000	2.788.000	8.577.000	9.116.000	17.693.000
1993	652.000	2.091.000	2.743.000	8.925.000	9.097.000	18.022.000
1994	630.000	2.204.000	2.834.000	9.957.000	9.822.000	19.779.000
1995	654.000	2.319.000	2.973.000	10.903.000	9.718.000	20.621.000
1996	640.000	2.230.000	2.870.000	11.594.000	10.216.000	21.810.000
1997	611.000	2.268.000	2.879.000	13.235.000	11.409.000	24.644.000
1998	581.000	2.194.000	2.775.000	14.141.000	11.380.000	25.521.000
1999	527.000	2.052.000	2.579.000	15.040.000	11.781.000	26.821.000
2000	533.000	2.225.000	2.758.000	15.995.000	12.394.000	28.389.000
2001	480.000	2.179.000	2.659.000	16.411.000	12.660.000	29.071.000
2002	461.000	2.254.000	2.715.000	17.557.000	13.385.000	30.942.000

Kaynak : : Raninger Franz, International Man-made Fibres Conference, Dornbirn, September, 2002, s.3.

Dünya sentetik iplik üretiminde 1970 yılında polyester %34, polyamid (nylon) %40, akrilik %21 iken 2002 yılında bu oran polyesterde %68, polyamidte (nylonda) %13, akrilikte ise %9 olmuştur (bkz. grafik 2.6.).

GRAFİK 2.6.

Dünya Endüstriyel (sentetik) İplik Üretimi (%)

Kaynak: Engelhardt, a.g.e. , s.28.

Gelecek 5 yıllık dönemde polyester üretiminin biraz daha artması beklenmektedir. Özellikle polyester ipliğe olan talep diğer ipliklere oranla hızla artarken nylon ve akrilik ipliğe olan talep düşüş eğilimindedir (bkz. tablo 2.9.).

TABLO 2.9.

Dünya Endüstriyel (sentetik) İplik Üretimi (bin ton)

Yıllar	Polyester	Poliamid (nylon)	Akrilik	Diğerleri	Toplam
1970	34%	40%	21%	5%	4.809.000
1975	45%	33%	19%	3%	7.461.000
1980	47%	30%	19%	4%	10.779.000
1985	50%	26%	18%	6%	13.025.000
1986	50%	26%	18%	6%	13.645.000
1987	52%	25%	17%	6%	14.578.000
1988	53%	25%	16%	6%	15.172.000
1989	54%	24%	15%	7%	15.602.000
1990	53%	24%	14%	9%	16.191.000
1991	54%	22%	14%	10%	16.814.000
1992	56%	21%	13%	10%	17.693.000
1993	57%	20%	13%	10%	18.022.000
1994	58%	18%	13%	11%	19.779.000
1995	60%	19%	12%	9%	20.621.000
1996	61%	18%	12%	9%	21.810.000
1997	63%	16%	11%	10%	24.644.000
1998	65%	15%	10%	10%	25.521.000
1999	66%	15%	9%	10%	26.821.000
2000	66%	14%	9%	11%	28.389.000
2001	67%	13%	9%	11%	29.071.000
2002	68%	13%	9%	10%	30.942.000

Kaynak: Engelhardt, a.g.e. , s.28.

Dünya endüstriyel sentetik iplik üretimi 1970 yılında 4.800.000 ton iken 1975 yılında %90 artışla 7.461.000 ton olmuştur. Bu artış trendi devam etmiş ve 2002 yılına gelindiğinde üretim yaklaşık 31.000.000 ton olarak gerçekleşmiştir (bkz tablo 2.9.).

Dünya sentetik iplik üretiminde polyester filament ipliklerinde 1995-2002 yılları arası üretim 2 kat artmış, Polyamid iplikte ise sabit kalmıştır (bkz.tablo 2.10.).

TABLO 2.10.

Dünya Endüstriyel İplik (sentetik) Üretimi (milyon ton)

Milyon Ton	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
PES FY	6,7	7,1	8,5	9,4	10,1	10,7	11,2	12,1
PES SF	5,6	6,0	6,9	7,0	7,6	8,1	8,4	8,9
PA FY	3,2	3,3	3,5	3,4	3,4	3,6	3,3	3,5
PA SF	0,6	0,6	0,6	0,6	0,5	0,5	0,4	0,5
PP	2,0	2,2	2,4	2,5	2,6	2,8	2,9	3,0
PAC	2,4	2,5	2,7	2,5	2,5	2,6	2,6	2,7
Selülozik	3,0	2,9	2,9	2,8	2,6	2,8	2,7	2,7
Diğerleri	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3
Toplam	23,6	24,7	27,5	28,3	29,4	31,1	31,7	33,7

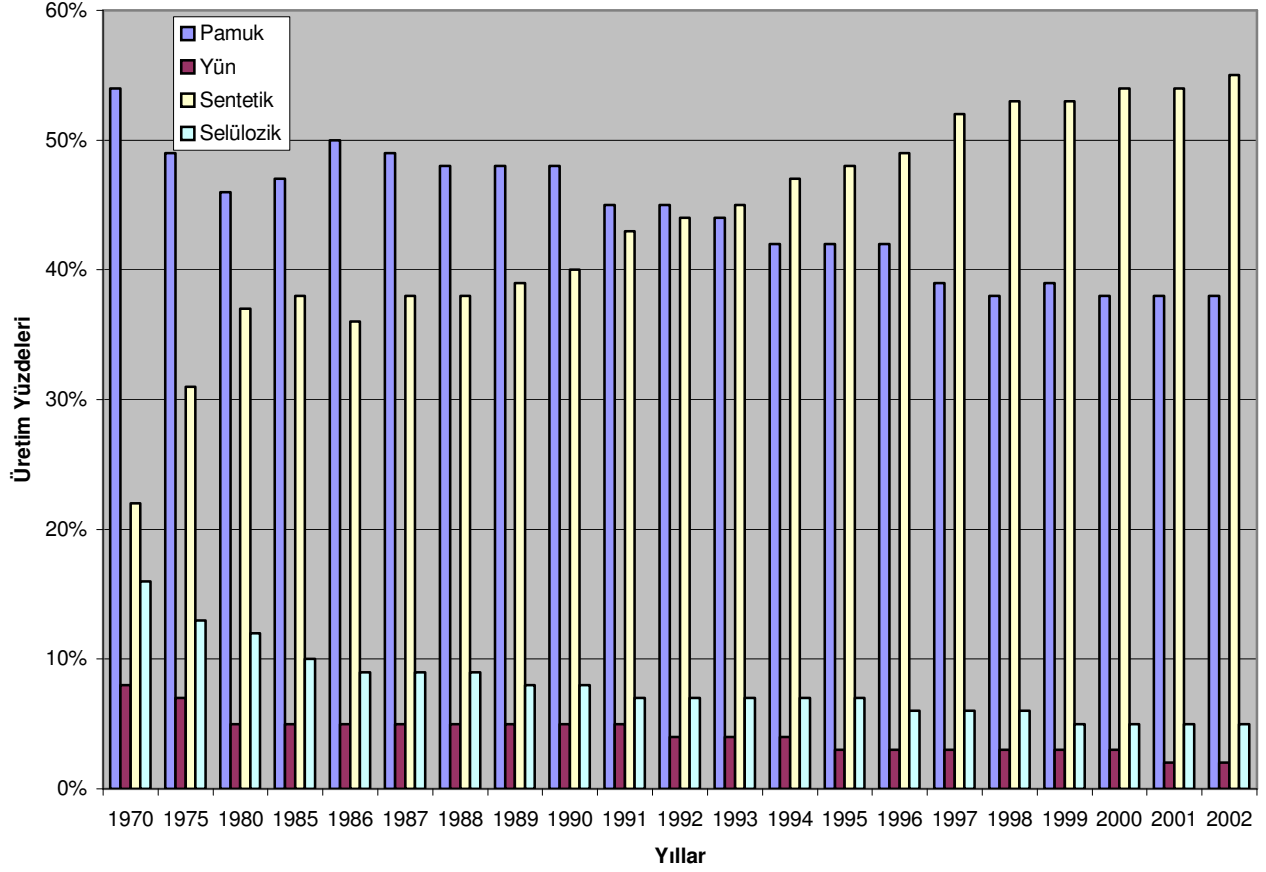
Kaynak: Raninger Franz, a.g.e. , s.4. Pes:Polyester, Fy:Filament, Sf:Düz Filament, Pa:Polyamid, Pp:PolyPoly, Pac:Polyacrilic

2.2.2 Tüketim

1960 yılında pamuk ipliği tüketimi toplam iplik tüketimi içinde %68 iken 2002 yılında %38'e düşmüştür. Yün iplik tüketimi ise %10 dan %2 ye düşmüş ancak sentetik iplik tüketimi aynı dönemde %5'ten %55'e çıkmıştır. Selülozik iplikte ise tüketim %18'den %5'e düşmüştür. Doğal iplik tüketimi son 40 yıl içinde azalan bir seyir izlemiştir. 2002 yılında dünyada toplam pamuk, yün, sentetik ve selülozik iplik tüketimi 56.120.000 ton olmuştur. Bu da 4 kat artış demektir.

GRAFİK 2.7.

Dünya Endüstriyel İplik Tüketimi (bin ton)

Kaynak: Engelhardt, a.g.e. , s.27

TABLO 2.11.

Dünya Endüstriyel İplik Tüketimi (ton)

	Pamuk	Yün	Sentetik	Selülozik	Toplam
1960	%68	%10	%5	%18	14.974.000
1970	%54	%8	%22	%16	21.878.000
1975	%49	%7	%31	%13	24.026.000
1980	%46	%5	%37	%12	29.528.000
1985	%47	%5	%38	%10	33.991.000
1986	%50	%5	%36	%9	37.629.000
1987	%49	%5	%38	%9	38.502.000
1988	%48	%5	%38	%9	39.615.000
1989	%48	%5	%39	%8	40.353.000
1990	%48	%5	%40	%8	40.840.000
1991	%45	%5	%43	%7	39.478.000
1992	%45	%4	%44	%7	40.154.000
1993	%44	%4	%45	%7	40.396.000
1994	%42	%4	%47	%7	42.074.000
1995	%42	%3	%48	%7	43.194.000
1996	%42	%3	%49	%6	44.917.000
1997	%39	%3	%52	%6	47.712.000
1998	%38	%3	%53	%6	48.286.000
1999	%39	%3	%53	%5	50.666.000
2000	%38	%3	%54	%5	52.651.000
2001	%38	%2	%54	%5	53.711.000
2002	%38	%2	%55	%5	56.120.000

Kaynak: Engelhardt, a.g.e. , s.27.

Dünya endüstriyel iplik tüketimi 1990 yılında 40 milyon ton iken 2002 yılında 13 milyon ton artarak 56 milyon ton olarak gerçekleşmiştir (Bkz.tablo 2.11.).

2010 yılında polyester filament tüketiminin 2002-2003 yıllarına göre daha da artacağı ve yaklaşık 34.000.000 tona, naylon ipliğin 5.000.000 tona, polypropilen tüketiminin ise 6.000.000 tona çıkacağı tahmin edilmektedir. 2010 yılı için öngörülen endüstriyel iplik tüketimi 73.000.000 ton civarındadır (bkz.tablo 2.12).

TABLO 2.12.

Dünya Endüstriyel İplik Tüketimi (ton) ve 2010 Yılı Projeksiyonu

İplik Cinsi	1990	2000	2010
PolyamidFilament (Naylon)	3.840.000	4.085.000	4.800.000
Polyester Filament	8.540.000	19.280.000	33.650.000
Akrilik	2.310.000	2.635.000	3.300.000
Selülozik	3.210.000	2.685.000	2.850.000
Polypropylene	1.675.000	3.850.000	6.020.000
Yün	1.750.000	1.380.000	1.250.000
Pamuk ve diğer.	19.000.000	19.400.000	21.225.000
Toplam	40.325.000	53.315.000	73.095.000

Kaynak: Fryer Charles, World Synthetic Fibres Intermediates Markets to 2010, Tecnon Orbi Chem, 2002, s.3.

Sonuç olarak 1960'lı yıllardan sonra pamuk ve yün tüketimi hızla azalma eğilimine girmiş, bu dönemde selülozik iplik tüketimi ise artış trendine girmiştir. Önümüzdeki yıllarda sentetik ipliğe olan talep artışının diğer ipliklere (pamuk, yün, selülozik) oranla daha fazla olması beklenmektedir.

2.3. DÜNYA İPLİK TİCARETİ

2001 yılında dünya iplik ihracatı bir önceki yıla göre %16 düşüş kaydederek 23 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.⁷⁴ İhracatı gerçekleştiren başlıca ülkeler; Çin, İtalya, Hindistan, Almanya, A.B.D., Güney Kore, Endonezya, Pakistan, Fransa, ve Japonya'dır. Dünya iplik ithalatını gerçekleştiren başlıca ülkeler ise; Hongkong, Çin, İtalya, A.B.D., Almanya ve Fransa'dır.⁷⁵

2.3.1. Dünya İplik İhracatı

Dünya iplik ihracatında 2001 yılının verileri ile 2.722.431.000 USD ile Çin lider durumdadır. Çin'in en yakın takipçileri İtalya 2.464.138.000 USD ile ikinci ve Hindistan 2.135.841.000 USD ile üçüncü durumdadır. Türkiye yaklaşık 810.000.000 USD ile ve %2.8 pay ile on ikinci sırada yer almaktadır. 2001 yılı itibarı ile dünya toplam iplik ihracatı 2000 yılına göre 4.000.000 USD düşüş ile yaklaşık 23.779.364.000 USD olarak gerçekleşmiştir (bkz.tablo2.13.).

Özellikle A.B.D., Güney Kore, Pakistan, Fransa, Japonya ve Belçika 1999 yılı ile birlikte iplik ihracatında düşüş trendine girmiştir. Türkiye'nin ihracatı ise tabloda da görüldüğü gibi 1999-2001 yılları arasında %21'lik bir artış kaydetmiştir. Aynı dönem içerisinde İtalya, Almanya ve Pakistan'ın iplik ihracatında herhangi bir değişme söz konusu olmamıştır. 1999-2001 yılları arasında Çin, Hindistan ve Endonezya'nın iplik ihracatları artış göstermiştir.

⁷⁴ International Trade Center-Untctad/wto, <http://www.wto.org/yarn.trade>.

⁷⁵ Jean Prigneaux, **International Rayon and Synthetic Fibres Commutee**, Brüksel 2003, s.31.

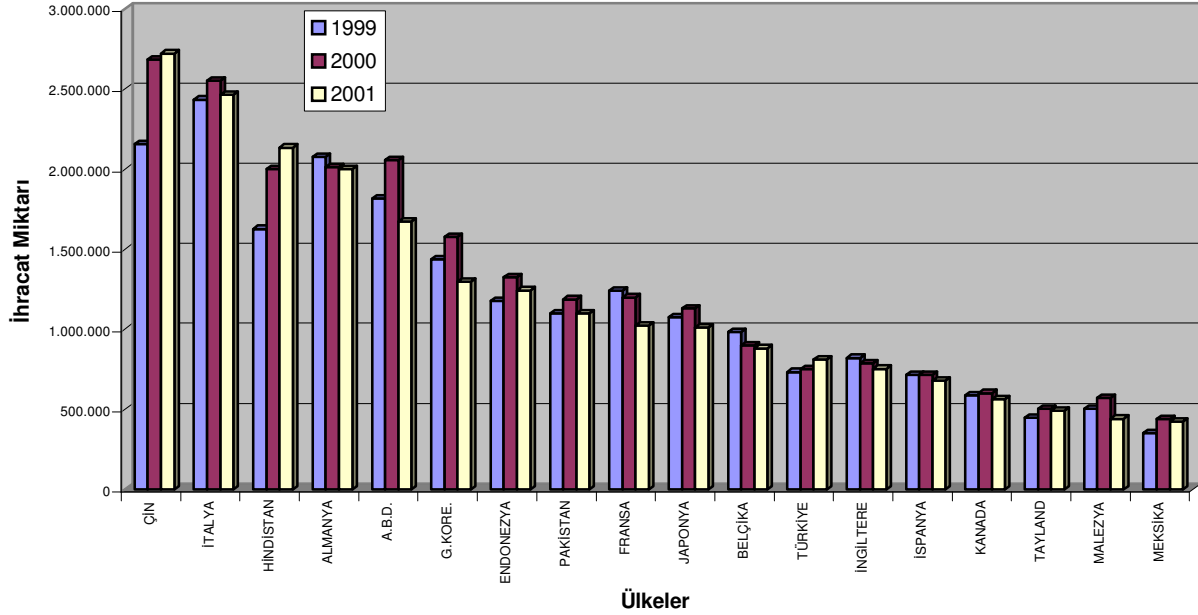
TABLO 2.13.
1999-2001 Dünya İplik İhracatı

	DEĞER (USD)x1000 1999	DEĞER (USD)x1000 2000	DEĞER (USD)x1000 2001
ÇİN	2.158.055	2.684.667	2.722.431
İTALYA	2.434.822	2.553.456	2.464.138
HİNDİSTAN	1.627.466	2.001.984	2.135.841
ALMANYA	2.077.504	2.013.441	2.000.999
A.B.D.	1.817.032	2.058.066	1.673.879
G.KORE.	1.437.787	1.577.329	1.296.990
ENDONEZYA	1.178.117	1.326.849	1.244.224
PAKİSTAN	1.097.814	1.188.501	1.097.407
FRANSA	1.243.353	1.200.450	1.023.234
JAPONYA	1.075.317	1.129.833	1.010.837
BELÇİKA	981.650	898.045	880.858
TÜRKİYE	732.654	750.586	809.818
İNGİLTERE	820.179	785.561	752.693
İSPANYA	715.905	715.543	677.945
KANADA	585.721	600.882	561.729
TAYLAND	447.756	503.891	490.948
MALEZYA	503.947	570.193	441.314
MEKSİKA	350.170	440.131	422.230
TOPLAM	25.820.954	22.999.408	23.779.364

Kaynak: International Trade Center- UNCTAD/WTO, <http://www.wto.org/yarn.trade>,
[http:// www.igeme.gov.tr](http://www.igeme.gov.tr)

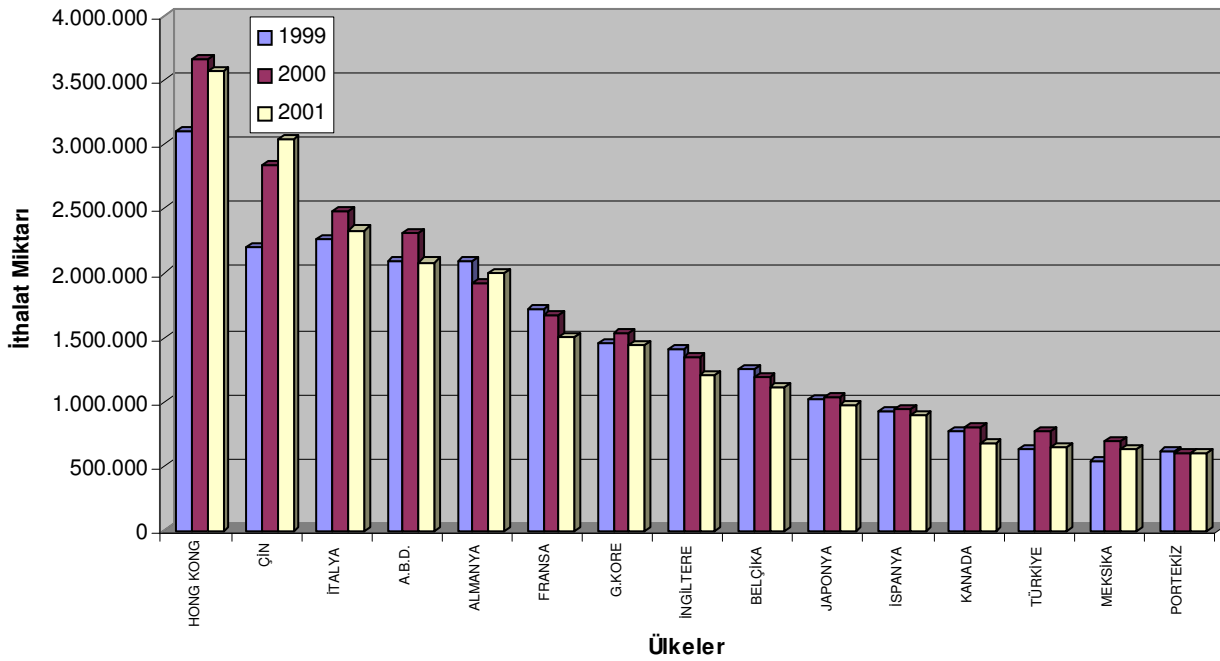
GRAFİK 2.8.

1999-2001 Dünya İplik İhracatı (ton)

Kaynak : <http://www.igeme.gov.tr>

GRAFİK 2.9.

1999-2001 Dünya İplik İthalatı (ton)

Kaynak : <http://www.igeme.gov.tr>

2.3.2. Dünya İplik İthalatı

Dünya iplik ithalatında Hongkong ve Çin lider durumdadır. Türkiye 2001 yılında ithalatta 657 milyon USD ile 13. sırada yer almaktadır. Dünya iplik ithalatı ise toplam olarak 2001 yılında yaklaşık 30 milyar USD olarak gerçekleşmiştir.⁷⁶

TABLO 2.14.

1999-2001 Yılı Dünya İplik İthalatı

	<i>DEĞER (USD)x1000 1999</i>	<i>DEĞER (USD)x1000 2000</i>	<i>DEĞER (USD)x1000 2001</i>
HONG KONG	3.104.083	3.661.558	3.564.692
ÇİN	2.206.845	2.840.394	3.038.468
İTALYA	2.257.003	2.482.933	2.333.343
A.B.D.	2.090.349	2.309.029	2.085.249
ALMANYA	2.087.835	1.918.878	2.004.130
FRANSA	1.717.264	1.681.388	1.509.376
G.KORE	1.454.420	1.537.754	1.435.964
İNGİLTERE	1.418.131	1.346.279	1.216.468
BELÇİKA	1.257.721	1.191.376	1.120.662
JAPONYA	1.027.050	1.034.786	978.471
İSPANYA	934.022	945.113	897.204
KANADA	781.331	803.045	685.558
TÜRKİYE	630.973	777.923	657.051
MEKSİKA	548.726	691.240	638.801
PORTEKİZ	615.639	603.980	602.220
TOPLAM	30.123.964	32.385.502	30.135.584

Kaynak: International Trade Center- UNCTAD/WTO, <http://www.wto.org/yarn.trade>.

⁷⁶ Engelhardt, a.g.e. , s.30-31.

2.4. SEKTÖRÜN TÜRKİYE EKONOMİSİNDEKİ YERİ

Türk tekstil ve endüstriyel iplik sanayisi, şu anda otomotiv, turizm ve inşaat ile birlikte Türkiye'nin 4 önemli sektöründen biridir. Ayrıca nisbi emek yoğun bir sektör olması itibarıyla istihdam kapasitesi çok yüksektir.

Katma değerinin düşük olması ve talebin gelir esnekliğinin yüksek olması nedeniyle tekstil sektörü dış piyasalardaki durgunluktan etkilenen ilk sektörlerden biri olmaktadır. Sektörün performansını Avrupa ekonomisinin durumu, Avrupa para birimindeki değişimler ve yeni pazar olanaklarının geliştirilmesi gibi konular belirlemektedir.

Türkiye'de tekstil ve endüstriyel iplik sanayisini 5 dönemde inceleyebiliriz.⁷⁷

Kuruluş Dönemi (1923-1933)

Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı İmparatorluğu'ndan sekiz pamuklu, dört yünlü tekstil fabrikası devir almıştır.⁷⁸

Sümerbank Dönemi (1933-1952)

Türkiye'de güçlü bir tekstil sanayisinin kurulması Sümerbank'ın öncülüğü ile başlamıştır.

Özel Sektör Dönemi (1953-1962)

Özellikle Demokrat Parti'nin iktidara gelmesi ile Sümerbank yatırımları artmış pamuk ipliğinde % 60'lara varan artışlar olmuştur.

Bu dönemden sonra Bursa'da özellikle sentetik iplik, endüstriyel iplikler üreten fabrikalar kurulmuş ve polyster, naylon gibi endüstriyel ipliklerin üretimi hızla artmıştır.

⁷⁷ Paker Lütfü, **Tekstil Sektörünün Türkiye Ekonomisinde'ki Yeri**, tekstil isveren dergisi, ekim 2003, s.35.

⁷⁸ Paker, **a.g.e.** , s.36.

Örme ve Konfeksiyon Sanayilerinde Üretim-İhracat Dönemi (1983-1988)

Bu dönem Türk tekstil ve konfeksiyon sanayiinin altın çağı olarak nitelendirilebilecek olan dönemdir. Nakış sanayisi, brode ve gipür sanayisinin temelleri bu dönemde atılmıştır.

Tekstil Üretim ve İhracatta Yavaşlama Dönemi (1989-1993)

1980'li yıllarda yapılan büyük tekstil yatırımları sonucu dünyada ciddi bir kapasite fazlalığı ortaya çıkınca 1990'lı yıllarda dünyadaki yatırımlarda azalma görülmüş, aynı dönemde ise Türkiye'deki yatırımlarda patlama yaşanmıştır. 1993 yılında Türkiye'de ekonomik bir kriz olmuş ve tüm sektörler etkilenmiştir. Ekonomimizi krizden kurtaran lokomotif sektör, tekstil, konfeksiyon ve bunların hammaddesi olan iplik sektörüdür. Bu sektörlerin canlandırılması ile istihdam sorunu bir nebze giderilmiştir.

Türkiye özellikle endüstriyel iplik elyaf iplikçiliği olmak üzere iplikten konfeksiyona kadar üretimi ile Avrupa'nın en büyük tekstil ve konfeksiyon üretim kapasitesine sahiptir. Türkiye'nin dünyada arz fazlalığı yaşandığı ve yaşanacağı sırada tekstil ürünleri üretimine ağırlık vermeyip kalite, özgün tasarım ve verimlilik yeteneklerini geliştirip üst sınıf moda'ya yönelik ürünler grubuna yönelmesi şarttır.⁷⁹

Tekstil sektöründe toplam çalışanlar Türkiye'de ki toplam istihdamın yaklaşık % 33'ü civarında olmakla birlikte kriz ortamlarında sektör etkilenmektedir.

Tekstil sektöründe istihdam sayısının tam olarak bilinmemesindeki en büyük etken kayıt dışı ekonomidir. Kayıt dışılığın en yoğun olduğu sektörlerden biri bu sektördür. Sektör özellikle Laleli piyasasının hareketlenmesi ile yıllık ihracatı 5 milyar \$ civarında iken, ihracatın çoğu kayıt dışı olmuştur. Ortamın yarattığı cazibe ile 1995 yılından itibaren sektöre yönelik yatırımlarda önemli artışlar kaydedilmiştir.

⁷⁹ TBMM, **Tekstil ve Hazır Giyim Araştırma Komisyon Raporu**, Ankara, 2001, s.31.

Türkiye’de Endüstriyel İplik ve Elyaf Sektörüne Genel Bakış

Türkiye’de doğal elyaf ve iplik üretiminin yanı sıra 1940’lı yıllardan beri devlete ait kuruluşlarca selülozik elyaf (viskoz) üretimi yapılmasına karşılık, sentetik elyaf üretimine ilk kez 1964 yılında başlanmıştır. Üretim çeşitleri içinde önceleri polyamid elyafın payı artmış, son zamanlarda ise payı çok küçük seviyelerde kalmıştır. Türk sentetik iplik sektörü 1997 yılından itibaren yeni bir geçiş ve dönüm sürecine girmiştir. Bu sürecin en belirgin özelliği dünyadaki en son teknolojik gelişmeleri bünyesinde toplamak suretiyle kapasite ve çeşitlilik açısından en üst seviyeyi yakalamasıdır.⁸⁰

İthal ikamesi olarak başlayan endüstriyel (sentetik) elyaf ve iplik üretimi kısa zamanda gösterdiği gelişmeler ile yurt içi tüketimi karşıladığı gibi ihracata konu olmuş ve sentetik elyaf ve iplik ihracatı döviz kurlarındaki gelişmelere, ihracat teşviklerine ve iç pazar durumuna bağlı olarak gelişim göstermiştir. 1994 yılına kadar miktar bazında gerileyen ihracat 1994 yılında yüksek oranlı döviz kuru artışı nedeniyle cazip hale gelmiştir. 1995 yılından itibaren Çin’in endüstriyel iplik, elyaf talebinin düşmesi ile bozulan dünya ticaret dengesine bağlı olarak fiyatlar düşmüştür. 1996 yılında başlayan hareketlilik 1997 yılında artarak devam etmiştir. 1998 yılında Uzak Doğu Asya krizinin etkisi ile ihracat düşmeye başlamıştır. Daha önceleri AB ülkelerine yönelik olan ihracat son yıllarda Orta doğu ülkeleri, Orta Asya ülkeleri, bağımsız devletler topluluğu ve ABD’ye kaymıştır.⁸¹

Türk sentetik elyaf ve iplik sektöründeki kapasite son yıllarda giderek artmaya devam etmektedir. Sektör şu anda dünya yedinciliği ile Avrupa ikinciliği düzeyine ulaşmıştır. Kapasite artışları son yıllarda sektörün teknik alana doğru kaymasının bir sonucudur. Diğer önemli bir husus da Gümrük Birliği nedeniyle Topluluk mevzuatına uygun davranmaya çalışan Türkiye’de AB uygulamalarına paralel olarak sentetik sektörüne yapılacak yeni yatırımlara teşvik uygulanmamasıdır. Buna rağmen sektör

⁸⁰ Birinci Gülsüm, **Sentetik İplik Sektörünün Gelişimi ve Mevcut Durumu**, Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası A.Ş. Ankara, 2001, s.1-2.

⁸¹ Tarakçıoğlu Işık, **Tekstil Araştırma Merkezi Müdürlüğü Yayınları**, TUBİTAK, Mayıs, 2004, s.12.

kendi kaynaklarıyla modernizasyon yatırımlarına devam etmektedir. Sektörün en büyük kurulu kapasitesi polyester alanında ve Bursa'dadır.⁸² Kısa dönemde polyester iplikte yeni kapasite artışı beklenmemektedir. Bunun nedeni; ekonomik istikrarsızlığın getirdiği tedirginliktir. Dünya sentetik sektörü son yıllarda, standart iplik ve elyaf üretiminden teknik iplik ve elyaf üretimine doğru yönelmektedir. Ancak kapasite artışlarının detayı incelendiğinde de görüleceği üzere, özellikle polyester ve polypropilen alanında kapasiteler istikrarlı olarak artmıştır.

Türk sentetik iplik ve elyaf sektörü 1997 yılında Uzak doğu Asya ülkelerinde yaşanan ekonomik krizin etkisi ile durağanlaşmış, ancak 1999 yılında tekrar büyüme kaydetmiştir. 1999 yılında sektör miktar bazında büyümesine rağmen düşük kâr marjları ile çalışmıştır. 2000 yılında ise endüstriyel iplik ve elyaf sektörü geçmiş yıllardaki kayıplarını telafi etmeye çalışmış, üretim ve satışlarını artırmış, bunun yanında iç ve dış piyasalarda canlanmanın etkisi ile iyi kâr marjlarına ulaşmıştır. 2001 ve 2002 yıllarında sektördeki canlılık devam etmiştir.⁸³

2003 yılında sentetik iplik ve elyaf tüketimi bir önceki yıla göre %7.4 artarak 889.780 ton olarak gerçekleşmiştir. Toplam yurt içi tüketimin %39'u ithalatla karşılanmıştır.⁸⁴ Türk sentetik iplik ve elyaf üretim kapasitesi 2003 yılı itibarı ile dünyanın 7. büyük sentetik lif kapasitesini teşkil etmekte olup toplam kapasite 1.222.500 ton/yıldır. Sektörde yenileme ve modernizasyon yatırımları dışında kapasite artırıcı yatırım bulunmamaktadır. Firmalar eski polimerizasyon ünitelerini yenileriyle değiştirerek tesislerini modernize etmekte ve böylece sektörde hem kapasite artmakta hem de teknolojik gelişmeler takip edilmektedir.

Sektörde en büyük kurulu kapasite 390.866 ton/yıl ile polyester ipliğe aittir. Polyester iplik tesislerinin biri hariç tamamı Bursa'da faaliyet göstermektedir. Adana'da

⁸² Sanver , (2004) ,s.3.

⁸³ Tarakçıoğlu, (2004) , s.14.

⁸⁴ Ayvaz, (2004) , s.17.

faaliyet gösteren tesis ise sektörde en büyük kapasiteye sahip fabrikalardan biridir. 2003 yılında polyester iplik kapasitesi bir önceki yıla göre %5.2 artmıştır.⁸⁵

Sektörde kapasite artışı en fazla olan ürün polyester elyafıdır. 2002 ve 2003 yıllarında geri kazanılan pet kırığı ve cipsten elyaf elde eden tesislerin kurulması sebebiyle polyester elyaf kapasitesi önemli ölçüde artmıştır. 2002 yılında 152.500 ton/yıl'a ve 2003 yılında 182.000 ton/yıl'a ulaşmıştır.

Sektörde kapasitesi artan diğer bir ürün ise akrilik elyafıdır. Geçtiğimiz yıllarda kapalı olan bir tesisin devreye girmesiyle akrilik elyaf kapasitesi yaklaşık olarak 295.000 ton olmuştur. Sektördeki diğer ürünlerde herhangi bir kapasite artışı olmamıştır.

TABLO 2.15.

Sentetik İplik ve Elyaf Sektörü Arz Talep Tablosu (ton)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Kapasite	629.574	720.186	852.156	856.775	894.814	851.174	916.713
Üretim	546.000	527.729	608.596	732.573	668.092	728.099	766.928
KKO (%) ⁸⁶	87	73	71	86	79	86	84
İthalat	185.329	195.214	180.994	240.388	198.592	333.156	343.432
İhracat	123.419	120.968	193.519	230.044	249.748	219.111	231.696
İç Tüketim	607.910	601.975	596.071	742.917	616.936	842.144	878.664

Kaynak: Ayvaz a.g.e. , s.7.

⁸⁵ Ayvaz, (2004), s.18.

⁸⁶ KKO, Kapasite kullanım oranı.

TABLO 2.16.

Sentetik İplik ve Elyaf Sektöründe Kapasite Durumu (ton)

Sıra	Ana mallar	1999	2000	2001	2002	2003
1	Akrilik Elyaf	250.000	255.000	295.000	295.000	295.000
2	Polyester İplik, elyaf	540.000	573.000	610.000	610.000	610.000
3	Polyamid İplik, elyaf	67.000	73.000	77.500	80.000	80.000
4	Polypropilen İplik,elyaf	179.000	204.000	215.000	250.000	270.000
	TOPLAM	1.096.000	1.105.000	1.192.500	1.202.500	1.222.500

Kaynak: Sanver, a.g.e. ,s.3.

2.5. SEKTÖRÜN HAMMADDE TEDARİKÇİLERİ VE ARZ

KAYNAKLARI

Endüstriyel ipliklerin hammaddesi organik, anorganik, suni ve sentetik liflerdir. Doğal liflerden, bitkisel ve hayvansal lifler ile yapay liflerden, suni ve sentetik filament esaslı hammaddeler ülkemiz firmaları tarafından üretilmektedir.⁸⁷

Suni ve sentetik iplik türleri ise yapay liflerdir. Sentetik iplikler akrilik, polyester iplik ve naylon iplikdir. Hammaddeleri petrol ve türevlerinden elde edilmektedir.

Endüstriyel iplik–elyaf hammaddeleri yurt içinde Petkim tarafından üretilmektedir.⁸⁸ Ayrıca Aliğa Rafinerisinde de üretim az miktarda olsa da geçen yıllar içinde başlamıştır. Hammadde ithalatı dünya üzerindeki belli başlı tedarikçilerden yapılmaktadır.

⁸⁷ Koç Erdem, Sabır Emel Ceyhun, **Tekstil Endüstrisinde Hammadde Durumu**, Tekstil İşveren Dergisi, Sayı 206, 26-31, Aralık 2000.

⁸⁸ D.P.T. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Petrokimya Sanayisi, **Özel İhtisas Komisyon Raporu, Sentetik Elyaf ve İplik Sanayii Alt Komisyon Raporu**, Yayın No: DPT:2602-ÖİK:613, Ankara, 2001

Ülkemize Polyester hammaddesi ihraç eden bazı firmalar şunlardır; Kosa Gmbh (Almanya), Saha Union Public Company (Tayland), Spintex Company (İsviçre), American Fibers and Yarn Company (ABD), American Efird Company (ABD), Jack&Co Company (Japonya), Seo-Kwang Co. Ltd. (Güney Kore)'dir.⁸⁹

Ülkemize Floş hammaddesi ihraç eden bazı firmalar şunlardır; Accordis Industrial Fibres (İngiltere), Enka Holding (Almanya), Balakova (Rusya), Cherkazy (Ukrayna), Nippon Rayon Co.Ltd. (Japonya), Sviloja (Bulgaristan), Filofibra (İsviçre)'dir.⁹⁰

Ülkemize Naylon hammaddesi ihraç eden bazı firmalar şunlardır; Dupont Company (Almanya), Nylstar (İngiltere), Noyfil Company (İsviçre), Hyo-sung (Güney Kore), South African Naylon Spinners (Güney Afrika), Tuntex Public Co.Ltd. (Tayland), British Naylon Spinners Ltd. (İngiltere), Dupont de Nemors&Co.inc. (Fransa)'dır.⁹¹ Ülkemizde Sasa, Sancak Tül, Poylen, Sifaş ve Sönmez Filament firmalarında da üretim yapılmaktadır. Son yıllarda Zorlu Tekstil cips konusunda yeni yatırımlarda bulunmuş ve günlük kapasitesi yaklaşık 400 ton olan kuruluşunu hizmete sokmuştur.

2.5.1. Hammadde Durumu

Sentetik sektöründe ürünlere bağlı olarak kullanılan hammaddelerin dağılımı farklılık göstermektedir.⁹² Ana hatlarıyla sentetik iplik ve elyaf üretiminde kullanılan hammaddelerin üretim ve ithalat seviyeleri aşağıda yer almaktadır.

⁸⁹ Engelhardt, **The Fiber Year** ,s.25.

⁹⁰ Engelhardt, **The Fiber Year**, s.26.

⁹¹ Engelhardt, **The Fiber Year** , s.26-28.

⁹² Sanver Eray, **Endüstriyel İplik Sektöründe İthalat İhracat Durumu**, Suni ve Sentetik İplik Üreticileri Birliği, Denizli, Nisan 2004, s.3.

Akrilik Elyaf

Doğal elyaflarla en yakın görünüm veren ve yünün ikamesi özelliği bulunan akrilik elyafın temel hammaddelerinden olan akrilonitrilin bir kısmı 1983 yılından beri Petkim ve Aliğa Petrokimya Tesisleri'nde üretilmektedir. Vinil asetatın tamamı ise ithal edilmektedir.

Polyamid Elyaf ve İplik

İplik ve elyafın temel hammaddesi olan cipsin üretiminde kullanılan kaprolaktam Petkim Yarımca Petrokimya Tesisleri'nde üretilmekte iken 1993 yılında üretimin durdurulması üzerine ithal edilmektedir.

Polyester İplik ve Elyaf

İplik ve elyafın temel hammaddesi olan polyester cips yurt içinde üretilmektedir. Zaman zaman az miktarda ithal edilmektedir. Polyester cips üretiminde kullanılmakta olan hammaddelerden DMT Sasa tarafından,MEG ve PTA Petkim Aliğa Petrokimya Tesisleri'nde üretilmekte ve talebin yurt içi üretimle karşılanamayan kısmı ithal edilmektedir.⁹³

Polypropilen İplik ve Elyaf

Polypropilen üretiminde kullanılan hammadde polypropilen cipsidir. Sektörde kullanılan hammaddenin üretim ve ithalat rakamları aşağıda verilmektedir. Verilere göre Türk sentetik sektörünün hammadde ihtiyacının çok küçük bir kısmı yerli kaynaklardan tedarik edilebilmekte üretimi yetmediği için kalan ihtiyaç miktarı ithal edilmektedir.⁹⁴

⁹³D.P.T. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Petrokimya Sanayii, s. 21.

⁹⁴ D.P.T. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Petrokimya Sanayii, s.21.

TABLO 2.17.

Sentetik İplik ve Elyaf Sektöründe Hammadde Üretimi (ton)

Yıllar	2001	2002	2003
Üretim/Mal Cinsi			
Akrilonitril	78.000	82.030	84.100
DMT	3.400	3.450	3.450
PTA	62.740	65.000	58.600
MEG	82.795	83.900	76.315

Kaynak: Sanver, a.g.e. , s.3.

TABLO 2.18.

Sentetik İplik ve Elyaf Sektöründe Hammadde İthalatı (ton)

Yıllar	2001	2002	2003
Üretim/Mal Cinsi			
Akrilonitril	120,000	121.200	122.450
DMT	2	6.001	67.329
PTA	178.595	214.303	140.564
MEG	108.338	109.493	77.063

Kaynak: Sanver, a.g.e. , s.3.

Sentetik sektörünün ihtiyaç duyduğu hammaddelerin çok az kısmı yurt içinde Petkim tarafından üretilmektedir. Kalan tüm ihtiyaç ithalat yoluyla karşılanmaktadır. Sektörde Sasa 1966 yılında kurulduğunda kapasitesi 5.000 ton/yıl iken son beş yılda yapılan yatırımlarla kapasitesini 340.000 ton/yıl düzeyine çıkarmıştır. Sasa hammadde olarak PTA (saf teraftalik asit), MEG (mono etilen glikol) ve PX (paraksilen) kullanmaktadır. Ayrıca ara mamul olarak sadece az miktarda DMT (dimetil teraftalat) üretmektedir.

2.5.2. Üretim

Sentetik sektöründeki üretim artışları büyük ekonomik krizlerden sonra ertelenen taleplerin açığa çıkması nedeniyle önemli miktarlarda artış göstermektedir.

2001 Şubat krizinden sonra ertelenen taleplerin açığa çıkması 2003 yılının ilk yarısında olmuştur. Bu nedenle 2002 yılı ile karşılaştığımızda 2003 yılında toplam üretim %6,8 artmıştır. Diğer yandan ürün gruplarındaki en büyük artışı ise 9,6 % ile akrilik elyaf da görülmektedir.⁹⁵

Sentetik iplikler arasında üretimi ciddi olarak artan ürün polyesterdir. 1950'de ilk piyasaya sürüldüğü tarihten sonra 2000'li yıllara kadar yoğun şekilde üretilmiştir. İplik üretiminin yoğunlaştığı illerimiz, İstanbul, Bursa, K. Maraş, Gaziantep, Adana, İzmir ve Denizli'dir.

Hammadde fiyatlarındaki ılımlılık ve hammadde sağlanmasındaki süreklilik nedeniyle bu alandaki yatırımın cazibesi yüksek olmuştur. Ülkemizde sentetik iplik sektörü hızla gelişerek Avrupa ve dünyada en büyükler arasına girmiştir. Türkiye'de kapasite artışı ve ürün çeşitliliğine yönelik yatırımlar devam etmektedir. Türk sentetik sektörünün genel özellikleri ile olarak teknolojisinin ileri düzeyde olduğu, rekabet gücüne sahip olduğu ancak maliyet avantajının olmadığı (maliyete etki eden üretim unsurlarının AB ve dünya ortalamasına nazaran pahalı olduğu) ve büyük ölçeklere sahip Uzakdoğu ülkelerinin önemli rekabeti ile karşı karşıya olduğu söylenebilir. Türk endüstriyel iplik sektörü 1997 yılından itibaren yeni bir geçiş ve dönüşüm sürecine girmiştir. Bu sürecin en belirgin özelliği en son teknolojik gelişmeleri bünyesinde toplamak suretiyle kapasite ve çeşitlilik açısından en üst seviyeyi yakalamasıdır.

2000 yılında önemli bir üretim artışı gerçekleştiren sektörde devam eden yıllarda yaşanan ekonomik krizler sebebiyle üretim gerilemiş ve 2003 yılında yeniden 2002 yılı seviyesini aşmıştır. Sektörde 2003 yılında toplam üretim bir önceki yıla göre %5.3 artarak 767 bin tona ulaşmıştır.⁹⁶

2003 yılında polyester ipliği üretimi 2002 yılına göre % 4 azalışla 311.814 tona düşmüştür. Polyester elyafta ise üretim 2002 yılına göre % 15 artışla 124.019 ton olmuştur. 2000 ve 2003 yılları arasında naylon iplik ve elyaf üretimi durağan bir seyir

⁹⁵ Ayvaz, (2004) , s.11.

⁹⁶ Ayvaz, (2004) , s.11-12.

izlemiştir. 2003 yılında ise akrilik üretimi bir önceki yıla göre % 15 artış göstermiş ve 265.506 tona yükselmiştir.

TABLO 2.19.

Türkiye Sentetik Elyaf Üretimi (ton)

İplik Cinsi	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Polyester İplik	197.969	180.241	260.000	334.181	308.253	324.798	311.814	371.400
Polyester Elyaf	85.038	83.263	107.000	120.613	88.514	107.777	124.019	116.000
Naylon İplik	57.656	61.289	43.046	59.308	60.889	64.921	65.589	74.560
Akrilik Elyaf	205.475	202.936	204.000	218.471	211.036	230.603	265.506	270.000
Polypropilen	-	-	140.000	162.000	130.000	159.890	180.619	190.000
Polypropilen	-	-	25.000	32.000	22.000	24.983	38.721	40.000
Toplam	546.138	527.729	779.046	742.573	820.332	912.972	986.268	1.060.960

Kaynak: Ayvaz Arzu, Sentetik İplik ve Elyaf Sektöründe Gelişmeler ve Beklentiler, Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş., İktisat Araştırma Müdürlüğü, İstanbul, Nisan, 2004, s.9.

Sentetik iplik ve elyaf sektöründe hammadde üretiminin (bk.tablo 2.20.) 2005 için öngörülen miktarı yakalayacağı ve yıl sonundaki hedefinin tutacağı görülmektedir. 2005 yılı beklentisi ise toplamda 1.150 milyon tondur.

TABLO 2.20.

Sentetik İplik ve Elyaf Sektöründe Hammadde Üretim Projeksiyonu (ton)

Sıra No	Ana Mallar	2005
1	Polyamid İplik (Naylon)	77.196
2	Polyamid Elyaf	620
3	Polyester İplik	406.700
4	Polyester Elyaf	127.600
5	Akrilik Elyaf-İplik	283.500
6	Polypropilen İplik	205.000
7	Polypropilen Elyaf	43.000
	TOPLAM	1.143.616

Kaynak: Ayvaz, a.g.e. , s.8.

2.6. TÜRKİYE'DE ENDÜSTRİYEL İPLİK TALEBİ

Türkiye'de endüstriyel iplik talebi hızlanarak artmaktadır. Özellikle akrilik ipliğin yün iplik yerine kullanılması ilerki dönemlerde akrilik talebinin ve dolayısıyla üretiminin artacağını göstermektedir (bkz.Tablo.2.21.).⁹⁷

TABLO 2.21.

Endüstriyel İplik ve Elyaf Sektörü (sentetik) Toplam Talebi (bin ton)

Sıra No.	Ana Mallar	1999	2000	2001	2002	2003	2004
1	Akrilik elyaf	226	246	212	275	294	337
2	Polyester iplik	228	251	252	344	370	363
3	Polyester elyaf	105	115	101	148	166	164
4	Polyamid iplik	75	81	87	94	101	109

Kaynak: Ayvaz Arzu, Sentetik İplik ve Elyaf Sektöründe Gelişmeler ve Beklentiler, Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş., İktisat Araştırma Müdürlüğü, İstanbul, Nisan, 2004, s.18.

TABLO 2.22.

Endüstriyel İplik Ve Elyaf Sektörü (sentetik)

Toplam Talep Projeksiyonu 2005 (bin ton)

Sıra No.	Ana Mallar	2005
1	Akrilik elyaf	365
2	Polyester iplik	398
3	Polyester elyaf	180
4	Polyamid iplik	117

Kaynak: D.P.T., VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 2001, s.24.

Tablolarda da görüldüğü gibi akrilik iplikte 2005 yılı itibari ile 365 bin ton talep beklenirken aynı yıl için üretim 277 bin ton olarak beklenmektedir. Burada 88 bin ton

⁹⁷ D.P.T. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, s.29.

gibi bir miktarın dış piyasalardan ithalat yapılarak kapatılması gerekmektedir. Aynı durum polyester iplik sektöründe de vardır. 2005 üretim tahmini 413 bin ton iken talep edilen miktar 578 bin tondur. Aradaki 165 bin ton ithal edilmelidir.⁹⁸ Son olarak polyamid türü ipliklerde 2005 üretimi 99 bin ton olarak beklenirken talep miktarı 117 bin ton olacaktır.

Kapasite Kullanım Oranı

Sentetik iplik ve elyaf sektöründe 1997 yılından bu yana azalma eğiliminde olan kapasite kullanma oranları bu yıldan itibaren artış eğilimine girmiştir. Sektörde K.K.O. 2001 yılı itibari ile % 80'dir. Aynı yılda imalat sanayi ortalama K.K.O. % 76, tekstil ürünleri ortalama K.K.O. % 79 olmuştur. Sektörün K.K.O. gerek tekstil ürünleri gerek imalat sanayisinin ortalama K.K.O. üstünde bir seviyede olmuştur.

2002 yılında sektörde polyester iplik dışında kapasite artırmaya yönelik yatırımın olmaması ve üretimin önemli ölçüde artması, kapasite kullanma oranlarının yükselmesine sebep olmuştur. 2003 yılında sektörde kapasitenin artması ve buna karşılık bazı ürünlerde üretimin gerilemesine paralel olarak kapasite kullanım oranı bir önceki yılın 2 puan gerisinde kalmış ve %84 olarak gerçekleşmiştir.⁹⁹

2003 yılında polyester tekstil ipliği kapasitesi artmış olmasına rağmen üretim artışı durmuş ve K.K.O %78 olarak gerçekleşmiştir. Naylon iplik de K.K.O artmış, akrilik elyaflar da ise %99 gerçekleşmiştir.¹⁰⁰

⁹⁸ D.P.T. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı Petrokimya Sanayii, s.30.

⁹⁹ Ayvaz, (2004), s.9.

¹⁰⁰ Ayvaz,(2004), s.9-10.

TABLO 2.23.**Sentetik İplik ve Elyaf Kapasite Kullanma Oranı (%)**

	2000	2001	2002	2003
Polyester İplik	86	78	87	79
Polyester Elyaf	84	68	71	68
Naylon İplik	79	78	85	87
Naylon Elyaf	–	50	50	50
Akrilik Elyaf	87	84	92	99

Kaynak: Ayvaz, **a.g.e.** , s.10

Görüldüğü gibi endüstriyel iplik sektöründe üretim miktarı talep miktarını karşılayamamaktadır. Sektörün talebinin karşılanabilmesi için yeni teşvik ve yatırımlara ihtiyaç vardır.

2.7. TÜRKİYE’DE PAMUK İPLİĞİ VE SEKTÖRÜN PROFİLİ

Pamuk ipliği sektöründe 2003 sonu itibarı ile 316 firma vardır. Bu 316 firmanın 175’inde bilezikli eğirme makineleri, 222’sinde açık uçlu eğirme makineleri ile üretim yapılmaktadır. 94 firmada yalnız bilezikli eğirme, 141 firmada yalnız açık uçlu eğirme, 81 firmada da hem bilezikli eğirme hem de açık uçlu eğirme makineleri vardır.¹⁰¹

1999 yılında yatırımların durma noktasına yaklaşması ve eski makinelerin bir kısmının kapasiteden çıkarılması nedeniyle firma sayısı durağanlaşmıştır. 2000 ve özellikle 2002-2003 yıllarında yatırımlar hızlanmış ve sektördeki firma sayısı hızla artmıştır. Son 10 yılda yalnız bilezikli eğirme ile bilezikli eğirme ve açık uçlu eğirme makinelerine sahip olan firma sayısı yaklaşık 2,1 katına çıkarken, yalnız açık uçlu eğirme iplik firmalarının sayısı 4,5 katına yükselmiştir.

¹⁰¹ Özer, (2004) , s.16.

Firma sayısındaki artış çoğunlukla yeni girişimcilerden kaynaklanırken kısmen de eski firmaların yeni yatırımlarını yeni firma adı altında yapmalarından kaynaklanmıştır. Tablo 2.24 'te iplik makinelerine göre firmaların dağılımı verilmektedir.

TABLO 2.24.

İplik Makinelerine Göre Firmaların Dağılımı (adet)

Makine Tipi	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Bilezikli Eğirme	48	51	70	79	83	85	86	90	94
Açık uçlu eğirme	45	98	107	117	117	126	129	138	141
Bilezikli-açık uçlu	46	51	82	69	66	63	66	74	81
Toplam	139	200	239	265	266	274	281	302	316

Kaynak: Özer, a.g.e. , s.18

2003 yılında yapılan yoğun yatırımlar sonucunda, pamuklu sektöründe iplik kapasitesi 2002 yılına göre bilezikli eğirmede %6,4 artarak 6.359.155 iğe yükselmiştir. Mevcut bilezikli eğirmede toplam iğlerin %62,5'ini oluşturan 3.977.316 iğ oldukça modern ve yeni makinelerden oluşmaktadır(bkz.Tablo 2.25.).

TABLO 2.25.

Türkiye'de Bilezikli Eğirme Makinelerinin Yıllara Göre Dağılımı

Model	Kapasite	Kapasite
	İğ Sayısı	Ton
Bilinmeyen	89.964	10.573
1969	285.564	36.494
1970-79	1.180.696	175.835
1980-89	825.615	127.218
1990-94	838.468	139.709
1995-99	1.804.096	297.416
2000-02	735.904	126.641
2003	598.848	103.137
Toplam	6.359.155	1.017.024

Kaynak: Özer, a.g.e. , s.18.

2003 yılında yapılan yoğun yatırımlar sonucu açık uçlu iplik eğirme kapasitesi %2.6 artarak 520.742 rotora yükselmiştir (bkz.tablo 2.26.). Mevcut açık uçlu eğirme makineleri bilezikli eğirme makinelerine göre çok daha moderndir.

TABLO 2.26.

Türkiye’de Açık Uçlu İplik Eğirme Makinelerinin Yıllara Göre Dağılımı

Model	Kapasite	Kapasite
	Rotor Sayısı	Ton
Bilinmeyen	0	0
1970-79	0	0
1980-89	38.238	76.621
1990-94	106.568	141.017
1995-99	235.024	310.141
2000-02	114.828	155.957
2003	26.084	32.221
Toplam	520.742	715.956

Kaynak: Özer, a.g.e. , s.18.

Türkiye’de iplik makineleri GAP ve Marmara bölgelerinde yoğunlaşmıştır. GAP gerek bilezikli eğirme, gerek açık uçlu eğirme iplikte en fazla kapasiteye sahip bölgedir. Bilezikli eğirmede iğlerin %30’u açık uçlu eğirmede de rotorların %57’si GAP yöresindedir. Sırasıyla Marmara, İç Anadolu, Akdeniz ve Ege bölgeleri GAP’ı izlemektedir. Söz konusu bölgelerden sadece GAP yöresinde açık uçlu eğirme iplik kapasitesi bilezikli eğirme iplik kapasitesinden daha yüksektir. Bölgesel iplik kapasitesi içinde açık uçlu eğirme ipliğin payı GAP yöresinde %52, Ege Bölgesi’nde %34, Akdeniz Bölgesi’nde %27, Marmara Bölgesi’nde %23 ve İç Anadolu Bölgesi’nde %21’dir. Toplamda kapasitenin %41,3’ü GAP, %21,7’si Marmara, %12,5’i İç Anadolu, %12,4’ü Akdeniz ve %10’u Ege Bölgesi’nde bulunmaktadır. Bilezikli eğirmede GAP yöresi ve İç Anadolu Bölgesi, açık uçlu eğirmede İç Anadolu Bölgesi ve GAP yöresi ortalama makine üretkenliğinin en yüksek olduğu bölgedir.¹⁰²

¹⁰² Özer, (2004) , s.16-18.

En büyük 15 firma toplam iplik kapasitesinin %21'ine sahiptir. Ortalama iplik üretim kapasiteleri dikkate alındığında, en büyük beş firmanın toplam iplik kapasitesi içindeki payı %10,7, ikinci büyük beş firmanın payı %5,8, üçüncü büyük beş firmanın payı %4,8'dir. Türkiye'de en büyük 15 iplik üreticisinin yedi tanesi GAP yöresinde, üç tanesi Marmara Bölgesi'nde, iki tanesi İç Anadolu Bölgesi'nde birer tanesi de Akdeniz, Ege ve Karadeniz bölgelerinde bulunmaktadır.

Sektörde büyük bilezikli eğirme ipliği üreticileri ile açık uçlu eğirme ipliği üreticileri ağırlıklı ayrı firmalardır. Bilezikli eğirme ipliğinde yoğunlaşma açık uçlu eğirme ipliğine oranla biraz daha fazladır.

TABLO 2.27.

Türkiye'de Bilezikli Eğirme Makinelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (2003)

	Bilezikli eğirme	Bilezikli eğirme	Dağılımı (%)	Dağılımı (%)
	İğ sayısı	Ton	İğ sayısı	Ton
GAP	1.911.532	340.548	30,1	33,5
Marmara	1.686.608	247.685	26,5	24,4
Akdeniz	1.008.636	142.889	15,9	14,0
İç Anadolu	972.403	168.104	15,3	16,5
Ege	660.252	102.595	10,4	10,1
Karadeniz	29.760	4.629	0,5	0,5
Bilinmeyen	89.964	10.573	1,4	1,0
Toplam	6.359.155	1.017.024	100,0	100,0

Kaynak: Özer, a.g.e. , s.20.

TABLO 2.28.

Türkiye’de Açık Uçlu Eğirme Makinelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (2003)

	Açık Uçlu Eğirme	Açık Uçlu Eğirme	Dağılım(%)	Dağılım(%)
	Rotor Sayısı	Ton	Rotor Sayısı	Ton
GAP	298.652	381.439	57,4	53,3
Marmara	72.804	114.501	14,0	16,0
Akdeniz	47.544	62.619	9,1	8,7
İç Anadolu	31.304	60.952	6,0	8,5
Ege	46.606	69.272	8,9	9,7
Karadeniz	23.832	27.174	4,6	3,8
Bilinmeyen	0	0	0,0	0,0
Toplam	520.742	715.956	100,0	100,0

Kaynak: Özer, a.g.e. , s.20.

Pamuk İpliğinde Üretim ve Kapasite Kullanım Oranı

Pamuklu iplik alt sektöründe kapasite kullanma oranı 1980’li yıllarda %90 seviyesinde seyretmiştir. 1990-93 döneminde, dünyadaki gelişmeler ve yurt içi politikalarındaki değişikliklerin sonucu üretim artışı sağlanamamış, yeni makinelerle rekabet edemeyen eski makinelerin artan oranda üretim dışı kalmasıyla da kapasite kullanma oranı %61’e kadar gerilemiştir.¹⁰³

1995-98 döneminde yapılan büyük yatırımlar sonucu, kapasite büyük ölçüde artmış, sektör doğrudan iplik ve kumaş ihracatına yönelerek artan kapasiteyi kullanma politikası izlemesine rağmen, rekabet gücü yüksek yeni makinelerin dahi tam kapasitede

¹⁰³ Özer, (2004) , s.18.

kullanılması mümkün olmamıştır. Böylece 1993-98 döneminde üretim yaklaşık %70 artmasına rağmen kapasite kullanma oranı %65 civarında dalgalanmıştır.¹⁰⁴

1999 yılından itibaren yatırımların yavaşlaması ve rekabet gücünü kaybeden eski makinelerin kapasiteden çıkarılması ile kapasite artışı durmuştur. 2000 yılında üretimdeki artış, ithalattaki yükselme ve doğrudan iplik ihracatındaki azalmaya rağmen, devam etmiş ve ilk kez bir milyon ton seviyesini aşmıştır.¹⁰⁵

2001 yılı şubat ayında başlayan ekonomik kriz sonrasında TL'nin büyük ölçüde değer kaybetmesi ve finansman sorunları pamuklu iplik sektörünü önemli ölçüde etkilemiştir. Ekonomik kriz bir yandan, TL'nin değer kaybetmesi sonucu ihracatta karlılığı artırmış, bu da finansman sorunu olmayan firmaların doğrudan tekstil ihracatına yönelmelerini, dolayısıyla yüksek kapasite kullanma oranı ile çalışmalarını sağlarken diğer yandan finansman sorunu olan firmaların çalışmalarını engelleyici rol oynamıştır. 2002 yılında pamuklu iplik üretimi, ithalattaki çok büyük artışa ve doğrudan tekstil ihracatındaki azalmaya rağmen, geçmiş dönemlerde görülmeyen, şaşırtıcı bir hızda artarak 1.215.000 tona yükselmiştir.¹⁰⁶ 2003 yılında ihracatta sağlanan önemli artışın tamamına yakın kısmının ithalat ile karşılanması pamuklu iplik sektöründe üretim artışını sınırlandırmış ve yurt içi tüketimdeki artış kapasitesi büyük artışa yetmediğinden kapasite kullanma oranı yaklaşık 1 puan gerileyerek %73,3'e düşmüştür. 2003 yılında bilezikli eğirme ipliği üretimi, bir önceki yıla oranla, %5,2 artarak 734.000 tona, açık uçlu eğirme ipliği üretimi %3,5 artarak 536.000 tona yükselmiştir. Kapasite kullanma oranı bilezikli eğirmede %72, açık uçlu eğirmede %75 düzeyinde gerçekleşmiştir.

¹⁰⁴ Özüdoğru Tijen, **Pamuk İpliği**, Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü, 2001, s.15. <http://www.aeri.org.tr/TEAEBAKIS/pamuk>.

¹⁰⁵ Koşar D. , **Pamuklu Tekstil Sektörünün Rekabet Gücü Analizi**, Uzmanlık Etüdü, Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş., Ankara, Mart, 2002, s.24.

¹⁰⁶ Koşar D. **A.g.e.** , s. 25.

TABLO 2.29.

Pamuklu İplik Üretimi ve Kapasite Kullanım Oranları

Yıllar	Kapasite(Ton)	Üretim (Ton)	K.K.O. (%)
1990	665.000	530.000	79.7
1991	727.000	484.000	66.6
1992	787.000	528.000	67.1
1993	867.000	530.000	63.1
1994	915.000	600.000	65.6
1995	1.010.000	630.000	62.4
1996	1.195.000	764.000	63.9
1997	1.350.000	870.000	64.4
1998	1.438.000	898.000	62.4
1999	1.396.000	913.000	65.4
2000	1.422.000	1.005.000	70.6
2001	1.513.000	1.040.000	68,7
2002	1.637.000	1.215.000	74,2
2003	1.733.000	1.270.000	73,3

Kaynak: Özer, a.g.e. , s.24.

Sektörün Durumu

2003 yılı sonu itibari ile toplam 316 firma faaliyette bulunmaktadır.¹⁰⁷ Pamuk ipliği üretimi 2003 yılı 1.270.000 ton, 2004 yılı tahmini 1.350.000 ton'dur. Pamuk ipliği kapasitesi 2003 yılı verilerine göre 1.733.000 milyon tondur. Pamuk ipliği ithalatı 2003 yılında 93.7 bin tondur.¹⁰⁸ Pamuk ipliği ihracatı 2003 yılında 96.4 bin tondur. Önemli ihrac pazarları; AB ve ABD'dir.

¹⁰⁷ Özer, (2004) , s.16.

¹⁰⁸ Alkan Demir, **Pamuk Durum, Profil ve Tahmin**, Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü, Ankara, Mayıs, 2004, s.29-30.

2.8. ENDÜSTRİYEL İPLİK VE ELYAF SEKTÖRÜNDEKİ KURULUŞLAR

TABLO 2.30.

Türkiye’de Endüstriyel İplik ve Elyaf Üreten Firmalar

Sıra No	Kuruluşun Adı	Yeri	Üretim Konusu	Kuruluş Tarihi
1	Aksa	Yalova	Akrilik elyaf	1968
2	Yalova Elyaf	Yalova	Akrilik elyaf	1974
3	Sasa	Adana	Polyester iplik	1966
4	Korteks	Bursa	Polyester iplik	1989
5	Sönmez Filament	Bursa	Polyester iplik	1972
6	Nergis	Bursa	Polyester iplik	1980
7	Polylen	Bursa	Polyester iplik	1967
8	Sifaş	Bursa	Polyester iplik	1964
9	Polyteks	Bursa	Polyester iplik	1986
10	Sasa	Adana	Polyester elyaf	1966
11	Sönmez Filament	Bursa	Polyester elyaf	1972
12	Sifaş	Bursa	Polyamid iplik	1964
13	İnsa	İstanbul	Polyamid iplik	1967
14	İstanbul Çorap	İstanbul	Polyamid iplik	1945
15	Kordsa	İzmit	Polyamid iplik	1973
16	Sümer Holding	Bursa	Kamgran iplik	1933
17	Akal	Yalova	Akrilik elyaf	1974
18	Edip İplik	İstanbul	Pamuk ve polyester iplik	1971
19	Kipaş	K. Maraş	Pamuk ve polyester iplik	1984.
20	Trakya İplik	Tekirdağ	Pamuk ve polyester iplik	1972
21	Coast Türkiye	Bursa	Polyester – pamuk	1964
22	Durak Tekstil A.Ş.	Bursa	Polyester – naylon, floş	1972
23	Diktaş	İstanbul	Polyester – naylon	1971
24	Ges İplik	Bursa	Polyester	1999

Kaynak: D.P.T. ,VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, s.4.* İplik Piyasası,http// www.kotonline.com.tr

Endüstriyel iplik türlerinden özellikle sentetik iplik üreticileri genelde Bursa ilinde kurulmuştur. Bir önceki bölümde de bahsedildiği gibi en büyük kuruluşlar: Korteks, Nergis, Sifaş, Polylen, Polyteks ve Sönmez Filament' tir. Pamuklu Endüstriyel iplik üreticileri ise; Edip iplik, Kipaş ve Trakya İplik'tir.¹⁰⁹ Naylon ağırlıklı üretim yapan firmalar; Sifaş, Kordsa, İnsa ve İstanbul çoraptır. Akriklik iplik olarak sektörde 3 büyük firma vardır; bunlar Aksa, Yalova Elyaf ve Akal'dır.

2.9. BURSA'DA ENDÜSTRİYEL İPLİK SEKTÖRÜ

Türkiye'de Bursa tekstilin merkezi konumundadır (bkz. tablo 2.30.). Bursa ili, Türkiye ortalamasının üzerinde bir nüfus artışı ile en hızlı gelişen kentlerimizdendir. Bu hızlı nüfus artışının en önemli etkeni devamlı olarak göç almasıdır. İlin göç almasındaki en önemli neden ise, Bursa'nın ekonomik açıdan, ticaret ve sanayi açısından çok gelişmiş olmasıdır. Bursa, ülke ekonomisine sağladığı katma değer açısından İstanbul, Kocaeli ve İzmir'den sonra dördüncü sırada yer almaktadır. Türkiye genelinde sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında ise Bursa, İstanbul, Ankara, İzmir ve Kocaeli'den sonra beşinci sıradadır. İlin geleneksel sektörü olan tekstil sektörünün modernleşme aşamasına geçişi Merinos Yünlü Dokuma Fabrikası ile İpekiş Fabrikasının kurulması ile başlamıştır.¹¹⁰

Kentte 1587 yılından bu yana sürdürülen ipek böceği yetiştiriciliği ve ipekli kumaş dokumacılığı 17. yüzyılda sanayileşmeye başladı. Günümüzde Bursa tekstil sanayisi, iplik hammaddesinin üretiminden konfeksiyon üretimine kadar çok geniş bir ürün yelpazesi ile bu sektör içinde yer almaktadır. İlde, tekstil sektöründe faaliyet gösteren 8.000 civarında çeşitli büyüklerde işyeri mevcuttur. Bu sektördeki çalışan sayısı tahmini 60.000 kişidir. Sentetik iplik üretim kapasitesi itibari ile Bursa, Türkiye'nin toplam kapasitesinin %75'ine sahiptir. İlden, 2004 yılında yapılan tekstil

¹⁰⁹ Alkan, a.g.e. , s.32.

¹¹⁰ Bursa'da Ekonomik Yapı, <http://www.bursa.gov.tr/ekonomi.htm>.

ihracatı 562.246.121 US\$, konfeksiyon ihracatı 582.506.365 US\$'dır. Türkiye'de kurulu 11 sentetik iplik fabrikasından 8'i Bursa'dadır.¹¹¹

Türkiye'nin ilk polyester üretim tesisi 1967 yılında kurulan Polylen Fabrikası'dır.¹¹² 1967 yılında Bursa'da kurulan fabrikada özellikle tekstüre, düz ve bükümlü polyester iplik kapasitesi 10 misli artarak 25.000 tona ulaşmıştır. Polylen mükemmel bir kalite rekoruna sahiptir. 11.02.1994 tarihinden 11.02.2004 tarihine kadar olan 10 sene içinde kalite problemi olarak hiçbir ihracat malı geri dönmemiştir. Polylen seriler halinde yapılan yatırımlar nedeniyle üretim çeşitliliğini sürekli artırmıştır. Şirket aynı zamanda 9000 ton Polyester cips üretme imkanına sahiptir. İhraç yapılan ülkeler İngiltere, Almanya, Fransa, İspanya, Kanada, Romanya, Yunanistan ve Amerika Birleşik Devletleri'dir.

Sifaş Türkiye'nin ilk sentetik iplik üreticisi olarak 11 Eylül 1962 tarihinde kurulmuş, Türkiye'nin ilk naylon altı iplik tescilli markası olan Turlon'u¹¹³ 1964 yılında üretmiştir.¹¹⁴ Şirket 102.100 m² alan üzerine kurulmuştur. Bunun 88.000 m² kısmı kapalı alandır. Firma naylon üretiminde 40 yıldan fazla tecrübesiyle ülkemizde üretilen naylon ipliğin yarısını, polyester ipliğin % 10'unu karşılamaktadır. Firmanın nihai ürünleri yarı mat, parlak veya boyalı naylon ve polyester olarak tekstüre düz ipliklerdir. Nergis Holding Grubu'na 1992 yılında katıldıktan sonra, Sifaş, polyester iplik pazarında da önemli bir oyuncu haline gelmiştir. 1991 yılında 23.205 ton olan yıllık toplam iplik üretim kapasitesi kısa sürede yıllık 38.352 tona yükseltilmiştir. İç pazara kaliteli iplik sağlamanın yanında, iplik ürünlerinin yaklaşık %20 'si Fransa, İspanya, Portekiz, Cezayir, Fas, Irak, İsrail, Suriye, Hollanda, Yunanistan, Kanada ve ABD'ye ihraç edilmektedir.

¹¹¹ Bursa'da Ekonomik Yapı, <http://www.bursa.gov.tr/ekonomi.htm>.

¹¹² <http://www.polylen.com.tr/Tabout.html>

¹¹³ Turlon, Türkiye'nin ilk üretilen naylon ipliğinin markası.

¹¹⁴ <http://www.sifas.com.tr/Tabout.html>

Sönmez Filament Sentetik İplik ve Elyaf San. A.Ş. yıllık toplam 83 bin ton üretim kapasitesine sahiptir. Bu üretimi gerçekleştiren belli başlı altı şirket içinde kapasitesiyle ikinci sıradadır. Sönmez Filament Tesisleri'nde polyester devamlı iplik, poy, düz, tekstüre, bükümlü ve boyalı iplik, ayrıca her türlü kesik elyaf üretimi yapılmaktadır.¹¹⁵

Korteks Tekstil, 1982 yılında Bursa Organize Sanayi Bölgesi'nde kurulmuştur. 1998 yılındaki yatırımların tamamlanması ile polyester eriyik ve cips üretimi kapasitesi, yıllık 157 bin tona, polyester iplik üretim kapasitesi yıllık 205 bin tona çıkmıştır.¹¹⁶

2003 mali yılı verilerine göre Türkiye'de endüstriyel iplik sektöründe yaklaşık 70.000 kişi istihdam edilmektedir. Bursa'da kurulu bazı büyük fabrikalar, istihdam ettiği kişi sayısı ve ihracat miktarları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir (bkz. Tablo 2.31.).

TABLO 2.31.

2002 Yılı Bursa'daki Endüstriyel İplik Firmaların İhracat Miktarı ve Çalışan Sayısı.

Firma Adı	İhracat Miktarı	İşçi Sayısı
Korteks (kumaş, cips iplik, grup mensucat dahil)	113.000.000 \$	4.554
Sifaş Sentetik A.Ş.	15.600.843 \$	1495 (2001 verisi)
Sönmez Filament Sen. İplik ve Elyaf San. A.Ş.	2.954.373 \$	607
Sönmez Pamuklu San. A.Ş.	6.421.571 \$	789
Sönmez Asf İplik Dokuma ve Boya San. A.Ş.	15.439.149 \$	827
Polylen Sentetik İplik San. A.Ş.	-	791
Ormo Yün İplik San.ve Tic. A.Ş.	23.095.630 \$	605
Birkan İplik San. ve Tic. A.Ş.	5.029.771 \$	275
Polyteks Tekstil San. Araşt. Ve Eğitim A.Ş.	637.711 \$	396
Göl İplik Şeremet Tekstil San. ve Tic.A.Ş.	31.669.883 \$	515
Durak Tekstil San. ve Tic. A.Ş.	6.874.964 \$	599
Nergis Tekstil San. ve Tic. A.Ş.	-	1.680
Coats Türkiye İplik San. A.Ş.	13.452.301 \$	1.298

Kaynak: Bursa'daki 250 Büyük Firma, 2003 Yılı Sonuçları, BTSO, 2003

¹¹⁵ <http://www.sönmezfilament.com.tr>

¹¹⁶ http://www.zorlutekstil.com.tr/sirketler/zorlu_korteks_tekstil.asp

TABLO 2.32.**1998-2004 Yılı Bursa' dan Yapılan İhracatta Tekstil ve İpliğin Payı**

Yıl	Sektör	\$ Değeri	Toplam İhraç Ürünlerindeki
1998	Tekstil sanayi	400.163.886	42.88
	İplik sanayi	62.430.190	6.69
1999	Tekstil sanayi	322.035.188	20.97
	İplik sanayi	70.095.007	4.56
2000	Tekstil sanayi	326.363.311	22.45
	İplik sanayi	90.146.406	6.20
2001	Tekstil sanayi	383.879.842	28.06
	İplik sanayi	86.181.291	7.24
2002	Tekstil sanayi	413.358.738	21.73
	İplik sanayi	74.310.856	3.91
2003	Tekstil sanayi	452.272.839	40.32
	İplik sanayi	78.803.660	7.03
2004	Tekstil sanayi	480.055.813	38
	İplik Sanayi	83.033.268	7.5

Kaynak: Bursa Tekstil İhtisas Gümrük Müdürlüğü, 1998-2004 Verileri

2.10. TÜRKİYE'NİN ENDÜSTRİYEL İPLİK İTHALATI**2.10.1. Sentetik İplik İthalatı**

1997 yılında Uzakdoğu Asya ülkelerinin ucuz fiyatlarla dünya pazarlarına girmesiyle önemli ölçüde artan sentetik iplik ve elyaf ithalatı, 1998 yılında da artış eğilimi içinde olmuş, ancak 1999 yılında üretimin artmasına paralel olarak gerilemiştir. 2000 yılında ise Türk lirasının yabancı paralar karşısında değer kazanması ve dahilde işleme rejimi kapsamında yapılan iplik ve elyaf ithalatının antidamping vergilerinden muaf tutulması sebebiyle sentetik iplik ve elyaf ithalatında önemli oranda artış

gerçekleşmiştir.¹¹⁷ 2001 yılında yaşanan ekonomik krizin etkisiyle sentetik iplik ve elyaf talebi gerilemiş, dolayısıyla ithalatta buna paralel olarak azalmıştır.

2002 yılında ise sentetik iplik ve elyaf ithalatı son 10 yılın en yüksek seviyesine çıkmıştır. 2003 yılında ise ithalat bir önceki yıla göre miktar bazında %3 artarak 343.432 ton olarak gerçekleşmiştir. Yapılan ithalatın miktar bazında %34'ü AB ülkelerine, %50'si Uzakdoğu Asya ülkelerine aittir. 2003 yılında sektörde toplam 572,9 milyon ABD doları tutarında ithalat yapılmış olup değer bazında ithalatın %40'ı AB ülkelerine, %43'ü Uzakdoğu Asya ülkelerine aittir. İthalatın bölge bazında dağılımı bir önceki yıla göre değişmemiştir.¹¹⁸

Türkiye' ye sentetik iplik ve elyaf ithalatının geçmiş yıllarda çok hızla artan bir seyir izlerken 2003 yılında yatay bir seyre girmesinde yerli üreticilerin maliyetlerine yakın çok düşük fiyatlardan iç piyasaya mal satmaya razı olmalarının önemli payı vardır. Amerikan dolarının düşük kur politikasını sürdürmesi, Dahilde İşleme Rejimi kapsamında yapılan ithalatın kontrol altına alınamaması, Türkiye'nin sağlıklı ve sağlam bir koruma politikasının olmaması nedeniyle iç pazarın ithalat karşısında Serbest Pazar niteliğine bürünmesine rağmen 2003 yılında sentetik ithalatının sadece %3 artarak 343.000 ton civarında kalması yerli üreticilerin bu alandaki mücadelelerini daha net ortaya koymaktadır. Sentetik sektörünün en önemli müşterisi olan sentetik dokuma sanayisinde son yıllarda ortaya çıkan ithal meyli, sentetik sanayisinin ithal meylinde daha ciddi sonuçlar doğuracak seviyeye ulaşmıştır.¹¹⁹

Diğer taraftan ithalatın kıymet olarak değerlendirilmesinde ithal ürün birim fiyatlarının yıllar itibariyle azaldığı ortaya çıkmaktadır. Diğer yandan ağır uluslararası rekabet nedeniyle ihraç fiyatlarında da düşüş sürmektedir.

¹¹⁷ Birinci, (2001) , s. 2-3,

¹¹⁸ Ayvaz , (2004), s.10.

¹¹⁹ Sanver ,Endüstriyel İplikte İthalat-ihracat ,s.4.

Ancak bu mücadeleye rağmen dahilde işleme rejimi sistemindeki zafiyetler ve sistemin kontrol edilememesi, yüksek miktarda dumpingli ürünün bu sistem kapsamında ülkeye girerek yurt içinde satılması bir yandan devleti önemli ölçüde vergi kaybına uğrattırırken diğer yandan yerli üreticiler aleyhine pazar yapısını bozmaktadır. Kaldı ki Dahilde İşleme Rejimi kapsamındaki ithalatın normal ithalat verileri içinde yer almaması verilen zararın boyutunun tam olarak tespitine imkan vermemektedir.

TABLO 2.33.

Endüstriyel İplik ve Elyaf Sektörü (sentetik) İthalatı (ton)

İplik cinsi	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Polyester iplik	86.789	88.502	79.167	86.812	69.756	128.441	128.720	105.000
Polyester elyaf	28.703	48.622	33.420	56.645	41.511	64.488	67.477	46.000
Naylon iplik	18.428	13.494	14.956	16.728	15.206	19.350	23.026	13.000
Naylon elyaf	6.756	5.884	4.165	5.826	2.528	2.342	2.773	4.000
Akrilik elyaf	52.480	47.932	60.000	74.377	69.591	118.535	121.436	80.000
Polypropilen iplik	-	-	1.500	2.900	2.600	3.700	-	3.500
Polypropilen elyaf	-	198.550	3.000	2.000	2.200	2.200	-	2.200
Toplam	186.400	198.550	192.043	251.537	208.500	339.277	343.432	253.700

Kaynak: Ayvaz a.g.e. , s.8.

Polyester İplik

2002 yılında önemli ölçüde artan polyester tekstil ipliği ithalatı 2003 yılında da aynı seviyeyi korumuştur. Uzakdoğu Asya'lı pek çok firmaya anti dumping vergisi konmuş olmasına rağmen sektörde dahilde işleme rejimi kapsamında yapılan ithalat bu vergileri etkisiz kılmaya devam etmektedir. Yapılan ithalatın %20'si G.Kore'den, %18'i Malezya'dan, %16'sı Tayvan'dan, %10'u Tayland'dan, %9'u Endonezya'dan, %6'sı Hindistan'dan ve %3'ü İtalya'dan gelmektedir. 2003 yılında polyester tekstil ipliğinin ortalama ithalat fiyatı 1.8 USD/kg olarak gerçekleşmiştir.¹²⁰

¹²⁰ Ayvaz, (2004) , s.11.

Polyester Elyaf

2003 yılında polyester elyaf ithalatı bir önceki yıla göre %4,6 artarak 67.477 tona ulaşmıştır. İthalatın %79 gibi büyük bir kısmı başta Çin, Pakistan, Hindistan ve Tayland olmak üzere Uzakdoğu Asya ülkelerinden, %5'i AB ülkelerinden %10'u S.Arabistan'dan yapılmaktadır. Polyester elyaf ithalatında bazı G.Kore ve Endonezya firmalarına uygulanan antidamping vergisi bu ülkelerden yapılan ithalatı azaltmış ancak ithalat diğer komşu ülkelere kaymıştır. 2002 yılında Çin'in polyester elyaf ithalatı içindeki payı %8 iken bu oran 2003 yılında %32'ye yükselmiştir. 2003 yılında polyester elyafın ortalama ithalat fiyatı 1 USD/kg olarak gerçekleşmiştir.¹²¹

Naylon İplik

2003 yılında naylon tekstil ipliği ithalatı bir önceki yıla göre %23,2 artmıştır. Son 2 yılda naylon tekstil ipliği ithalatında önemli artışlar görülmektedir. Yapılan ithalatta AB ülkelerinin payı %34, Uzakdoğu Asya ülkelerinin payı %52'dir. Geçtiğimiz yıl yapılan ithalatın %24'ü Tayvan'dan, %19'u G.Kore'den, %13'ü Almanya'dan, %11'i İtalya'dan, %6'sı İran'dan, ve %6'sı Malezya'dan yapılmıştır. 2003 yılında naylon tekstil ipliği ithalatında bir önceki yıla göre Tayvan ve İtalya'nın payı düşerken Almanya, G.Kore, Malezya ve İran'ın payı artmıştır. İran'dan ucuz iplik ithalatı devam etmektedir. 2003 yılında naylon tekstil ipliğinin ortalama ithalat fiyatı 3,3 USD/kg olarak gerçekleşmiştir.¹²²

Akrilik Elyaf

2002 yılında önemli ölçüde artan akrilik elyaf ithalatı 2003 yılında benzer seviyeyi koruyarak %2,4 artmış ve 121.436 ton olarak gerçekleşmiştir. İthalatın %75'i AB ülkelerinden yapılmıştır. Akrilik elyaf ithalatının %36'sı Almanya'dan, %25'i İtalya'dan, %8'i Portekiz'den, %6'sı Rusya'dan, %5'i İspanya'dan, %4'ü Beyaz Rusya'dan, %4'ü Bulgaristan'dan ve %2'si Japonya'dan yapılmıştır. 2003 yılında

¹²¹ Ayvaz, (2004) , s.12.

¹²² Ayvaz, (2004), s.13.

yapılan ithalatta bir önceki yıla göre Almanya'nın payı artmış, İtalya'nın payı gerilemiş, İspanya, Portekiz ve Beyaz Rusya'nın payı aynı kalmıştır. Daha önce pazar payları oldukça küçük olan Rusya ve Bulgaristan 2003 yılında belli bir pazar payına ulaşmıştır. Meksika'dan yapılan ithalatın ise payı oldukça düşüktür. 2003 yılında akrilik elyaf ortalama ithalat fiyatı 1,5 USD/kg olarak gerçekleşmiştir.¹²³

TABLO 2.34.

Endüstriyel İplik ve Elyaf Sektörü (sentetik) İthalat Projeksiyonu (ton)

Sıra No.	Ana Mal	2005
1	Polyester iplik	115.000
2	Polyester elyaf	50.000
3	Naylon iplik	14.000
4	Naylon elyaf	4.200
5	Akrilik elyaf	88.000
6	Polypropilen iplik	3.500
7	Polypropilen elyaf	2.300

Kaynak: D.P.T. ,VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı Petro Kimya Sanayii, s.31.

Ayrıca Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı'nca 6 Nisan 2001 tarihinde yayınlanan ve yürürlüğe giren bir kararname ile Dahilde İşleme Belgesi kapsamında gerçekleştirilecek ham kumaş, ham bez ve ham iplik ithalatı için tekstil sektörünü korumaya yönelik bazı önlemler alınmıştır. D.İ.B.¹²⁴ kapsamında yurt içinde imalatçı olmayan ihracatçı firmalar 3. ülkelerden ithalat yapamayacaktır, 3. ülkelerden yapılacak ana hammadde ithalatının (kimyevi ve yardımcı maddeler hariç) tekstil ihtisas gümrüklerinden yapılması gerekmektedir. Bavul ticareti yoluyla yapılacak ihracat

¹²³ Ayvaz, (2004) , s.14.

¹²⁴ Dahilde işleme belgesi. Yurt dışından ithal edilen mallara KDV, Gümrük vergisi, Damga vergisi ödenmeden mal çekilir. Mallar işlendikten sonra yurt dışına ihraç etme zorunluluğu vardır.

Dahilde İşleme Rejimi kapsamında değerlendirilmeyecektir. Alınan bu önlemlerin etkisi 2002 yılının başından itibaren görülmeye başlanmıştır.

Polyester tekstil ipliği ithalatının % 63 gibi önemli bir kısmı Güney Kore, Tayvan, Hindistan ve Endonezya başta olmak üzere Uzakdoğu Asya ülkelerinden yapılmaktadır. Adı geçen ülkelere antidamping vergisi uygulaması olmasına rağmen yüksek miktarda ithalat yapılmasının en önemli sebebi Dahilde İşleme Rejimi kapsamında yapılan ithalattır.¹²⁵

2.10.2. Pamuk İpliği İthalatı

TABLO 2.35.

Türkiye Pamuk İpliği İthalatı ve Birim Fiyatı (milyon \$ ve bin ton)

Yıllar	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
İthalat Değeri (Milyon \$)	167.1	221.6	149.4	137.2	115.8	84.5	113.3	85.6	132.1	235.6
İthalat (bin ton)	53.3	58.8	42.9	41.2	35.3	29.1	41.6	30.1	49.8	93.7
Birim Fiyat (USD / kg)	3.14	3.77	3.49	3.33	3.28	2.90	2.72	2.84	2.65	2.51

Kaynak: Özer, a.g.e. , s.34.

¹²⁵ Sanver, Endüstriyel İplikte İthalat-İhracat , s.6.

2.11. TÜRKİYE’NİN ENDÜSTRİYEL İPLİK İHRACATI

2.11.1. Sentetik İplik İhracatı

1999 yılına kadar durağan bir seyir izleyen endüstriyel iplik ve elyaf ihracatı dış piyasada talebin canlanması ile ve sektörde bazı ürünlerde kapasite artışının etkisi nedeniyle artış eğilimine girmiştir.¹²⁶

1999 yılının son çeyreğinden itibaren artış eğilimine giren sentetik iplik ve elyaf ihracatı 2002 yılına kadar bu seyri sürdürmüş ancak iç piyasanın dış pazarlara göre daha canlı olması sebebiyle 2002 yılında gerilemiştir. 2003 yılında ise sentetik iplik ve elyaf ihracatı tekrar artmıştır.

2003 yılında bir önceki yıla göre %5.7 artan sentetik iplik ve elyaf ihracatı 231.696 ton olarak gerçekleşmiştir. Yapılan ihracatın miktar bazında %60’ı AB ülkelerine, %9’u D.Avrupa ülkelerine, %8’i K.Afrika ülkelerine yönelik olmuştur. 2003 yılında değer bazında %14,6 artan sentetik iplik ve elyaf ihracatı 388,2 milyon ABD dolarına ulaşmıştır. Yapılan ihracatın değer bazında %63’ü AB ülkelerine yöneliktir.¹²⁷

Polyester İplik

Sektörde polyester tekstil ipliği ihracatı yıllar itibarı ile azalma eğilimindedir. İç satış-ihracat dengesi ve son 5 yıldır iç satış lehine gelişen sektörde 2003 yılında da bu eğilim devam etmiştir. Geçtiğimiz yıl polyester tekstil ipliği ihracatı bir önceki yıla göre %20.7 azalarak 68.526 ton olarak gerçekleşmiştir. Sektörde ihracatı gerileyen tek ürün polyester tekstil ipliğidir. Yapılan ihracatın %65’i AB ülkelerine, %11’i K.Afrika ülkelerine ve %9’u D.Avrupa ülkelerine yöneliktir. İhracatın %20’si İtalya’ya, %13’ü İspanya’ya, %10’u Mısır’a, %9’u İngiltere’ye, %6’sı Fransa’ya, %5’i Suriye’ye ve %3’ü Polonya’ya yapılmıştır. 2003 yılı ihracatında İspanya’nın ve Fransa’nın payı artarken Mısır ve İngiltere’nin payı azalmıştır. Türkiye’nin ihracatında İtalya’nın payı aynı kalırken 2002’de Brezilya’ya yüksek miktarda yapılan ihracat geçtiğimiz yıl ihmal

¹²⁶ Birinci, a.g.e. , s.6.

¹²⁷ Ayvaz, (2004) , s.13-14.

edilebilir bir büyüklüğe gerilemiştir. 2003 yılında polyester tekstil ipliği ortalama ihracat fiyatı 1,66 USD/kg olarak gerçekleşmiştir.

Polyester Elyaf

2000 yılından sonra artış eğilimine giren polyester elyaf ihracatı 2003 yılında da bu eğilimini korumuş ve bir önceki yıla göre %6,9 artarak 22.679 ton olarak gerçekleşmiştir.¹²⁸ Polyester elyaf ihracatının %20'si İtalya'ya, %19'u Almanya'ya, %10'u İspanya'ya, %9'u İngiltere'ye, %8'i Fransa'ya, %4'ü ABD'ye, %3'ü İran'a yöneliktir. Polyester elyaf ihracatında Fransa'nın payı azalırken Almanya'nın ve İspanya'nın payı artmıştır. 2003 yılında polyester elyaf ortalama ihracatı 1,07 USD/kg olarak gerçekleşmiştir.¹²⁹

Naylon İplik

2003 yılına kadar azalan bir trend sergileyen naylon tekstil ipliği ihracatı geçtiğimiz yıl bir önceki yıla göre %25,1 artarak 10.770 ton olarak gerçekleşmiştir. Yapılan ihracatın %23'ü İtalya'ya, %17'si İspanya'ya, %7'si ABD'ye, %8'i Özbekistan'a, %6'sı Yunanistan'a, ve %4'ü Suriye'ye yöneliktir. Naylon tekstil ipliği ihracatında İtalya ve İspanya'nın payı artarken ABD'nin payı azalmıştır. Özbekistan ise bu üründe yeni bir pazar olarak göze çarpmaktadır. 2003 yılında naylon tekstil ipliği ortalama ihracat fiyatı 3,35 USD/kg olarak gerçekleşmiştir.

Akrilik Elyaf

Tablo 38'de görüldüğü gibi 1997 yılında 28.533 ton olan akrilik elyaf ihracatı, 1997 yılına oranla 1998 yılında %95 artmış ve 51.534 ton olmuştur. 1999 yılında akrilik elyaf ihracatında artış izlenmiş ancak 2000 yılında ekonomideki dalgalanmalardan ve rekabet koşullarından dolayı düşüş gözlenmiştir. 2001 yılının başlarından itibaren piyasanın bir nebze rahatlaması akrilik elyaf ihracatının artmasına neden olmuş ve 2001 yılında ihracat 73.000 ton olarak gerçekleşmiştir.

¹²⁸ Birinci, **a.g.e.** , s.7.

¹²⁹ Ayvaz, **a.g.e.** , s.15.

2002 yılında gerileyen akrilik elyaf ihracatı 2003 yılında %34 gibi yüksek bir oranda artmıştır. Akrilik elyaf ihracatı başta İtalya ve İspanya olmak üzere AB ülkelerine, Mısır'a ve diğer K.Afrika ülkelerine yöneliktir. 2003 yılında akrilik elyaf ortalama ihracat fiyatı 1,4 USD/kg olarak gerçekleşmiştir.

TABLO 2.36.

Endüstriyel İplik ve Elyaf Sektörü (sentetik) İhracatı (ton)

İplik Cinsi	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Polyester iplik	62.281	38.983	94.300	135.217	120.300	90.000	80.126	105.000
Polyester elyaf	10.636	11.312	19.916	22.882	21.000	26.000	22.679	20.000
Naylon iplik	21.755	18.973	21.622	26.062	32.000	31.500	33.546	35.000
Naylon elyaf	229	190	108	27	33	100	97	110
Akrilik elyaf	28.533	51.534	57.665	52.729	73.000	-	95.248	73.000
Polypropilen iplik	-	-	1.500	7.500	12.000	14.000		16.500
Polypropilen elyaf	-	-	60	250	180	130		150
Toplam	123.434	120.992	195.171	244.667	258.513	161.730	231.696	249.760

Kaynak: Ayvaz, a.g.e. , s.11,12.

TABLO 2.37.

Endüstriyel İplik ve Elyaf Sektörü (sentetik) İhracat Projeksiyonu (ton)

Sıra No.	Ana Mal	2005
1	Polyester iplik	115.000
2	Polyester elyaf	22.000
3	Naylon iplik	37.000
4	Naylon elyaf	120
5	Akrilik elyaf	65.000
6	Polypropilen iplik	18.000
7	Polypropilen elyaf	165

Kaynak: D.P.T. , VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı Petro Kimya Sanayii, s.30.

2.11.2. Pamuk İpliği İhracatı

Türkiye’de pamuk ipliği ihracatı 1994 yılında 86.900 ton iken 1995 yılında pamuk ipliğinin birim fiyatındaki değişme ihracatı olumsuz yönde etkilemiş, 1995 yılında pamuk ipliği ihracatı fiyatların yükselmesi nedeniyle düşmüş ve 39.700 ton olarak gerçekleşmiştir. Pamuk ipliği ihracatı fiyatlardaki dalgalanmalardan dolayı ve konjoktürün etkisinden dolayı yıllar bazında dalgalı bir seyir izlemiştir. 1999 yılı, pamuk ipliği ihracatının ülkemizde en fazla olduğu dönemdir. Daha sonra ihracatta tekrar dalgalanmalar olmuş ve 2003 yılı itibariyle pamuk ipliği ihracatı 96.400 ton olarak gerçekleşmiştir.¹³⁰

TABLO 2.38.

Türkiye’de Pamuk İpliği İhracatı (milyon \$ ve bin ton)

Yıllar	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
İhracat Değer (Milyon \$)	250.6	137.8	139.1	224.3	293.1	313.1	256.8	278.6	182.7	233.7
İhracat (bin ton)	86.9	39.7	44.5	69.9	99.2	128.4	97.2	115	83.7	96.4
Birim Fiyat (USD / kg)	2.88	3.47	3.13	3.21	2.95	2.44	2.64	2.42	2.18	2.42

Kaynak: Özer, a.g.e. , s.47.

2.12 TÜRKİYE ENDÜSTRİYEL İPLİK SEKTÖRÜNÜN DİĞER ÜLKELER İLE KARŞILAŞTIRILMASI

Dünya endüstriyel iplik (sentetik) üretiminde Çin, Kore ve Hindistan’ın üretimleri devamlı olarak artmaktadır. Özellikle Çin üretimini 3 kat artırarak yaklaşık 10 milyon tona çıkarmıştır.¹³¹

¹³⁰ Özer, (2004), s.48.

TABLO 2.39.

Dünya Endüstriyel İplik (sentetik) Üretimi Karşılaştırılması (milyon ton)

Ülkeler	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Çin	3,2	3,5	4,3	5,2	5,8	6,7	8,2	9,9
Amerika	4,2	4,2	4,4	4,3	4,1	4,2	3,6	3,8
Tayvan	2,6	2,7	3,1	3,3	3,1	3,2	3,1	3,2
Güney Kore	1,9	2,1	2,5	2,5	2,7	2,8	2,4	2,4
Hindistan	1,0	1,2	1,5	1,6	1,8	1,9	1,9	2,0
Endonezya	0,9	1,0	1,1	1,1	1,2	1,4	1,6	1,6
Japonya	1,7	1,7	1,8	1,7	1,5	1,5	1,5	1,3
Türkiye	0,6	0,6	0,7	0,8	0,8	0,8	0,8	1,2

Kaynak: Engelhardt, a.g.e. , s.30.

Türkiye'nin sektörde, Japonya'nın üretimindeki azalma ile 2005 yılında bir üst basamağa çıkacağı tahmin edilmektedir. Endonezya'daki üretim 2000-2002 ve 2002 yıllarında durağan durumdadır.¹³²

2002 yılı itibarı ile Çin, poyester filament üretiminde ilk sıradadır. Dünya üretiminin %39'u bu ülkede gerçekleşmektedir. Tayvan ve Güney Kore Çin'in takipçileridir.

TABLO 2.40.

PES Filament İplik Üretiminde İlk Üç Ülke (ton)

PES FY	1995	Dünya %'si	2000	Dünya %'si	2002	Dünya %'si
Çin	1.022.000	15.7 %	3.152.000	29.5 %	4.770.000	39.3 %
Tayvan	1.225.000	18.8 %	1.525.000	14.3 %	1.547.000	12.7 %
G. Kore	947.000	14.5 %	1.517.000	14.2 %	1.318.000	10.9 %
Toplam	3.194.000	49.0 %	6.194.000	58.0 %	7.635.000	62.9 %

Kaynak: Engelhardt, a.g.e. , s.31.

¹³¹ Hermes Jacques, **10 Year Texturing Market Growth**, International Textille Bulletin, 2002, s.4.

¹³² Hermes, a.g.e. , s.5.

Polyester düz iplikte yine Çin en ön sıradadır. Amerika Birleşik Devletleri ve Tayvan Çin'in takipçileridir.

TABLO 2.41.

Polyester Düz İplik Üretiminde İlk Üç Ülke (ton)

PES FY	1995	Dünya %'si	2000	Dünya %'si	2002	Dünya %'si
Çin	922.000	16.5 %	1.815.000	22.5 %	2.951.000	33.2 5
Amerika	1.039.000	18.6 %	1.041.000	12.9 5	930.000	10.5 %
Tayvan	753.000	13.5 %	932.000	11.6 %	884.000	10.0 %
Toplam	2.714.000	48.6 %	3.788.000	47.0 %	4.765.000	53.7 %

Kaynak: Engelhardt, **a.g.e.** , s.31.

Polyamid (naylon) üretiminde birinci sırada Amerika Birleşik Devletleri bulunmaktadır. Avrupa ülkeleri ve Çin diğer önemli takipçilerdir.¹³³

TABLO 2.42.

PA Filament İplik Üretiminde İlk Üç Ülke (ton)

PA FY	1995	Dünya %'si	2000	Dünya %'si	2002	Dünya %'si
Amerika	830.000	26.2 5	851.000	23.8 5	798.000	23.0 %
Avrupa Ülkeleri*	554.000	17.5 %	582.000	16.3 %	517.000	14.9 %
Çin	252.000	8.0 %	333.000	9.3 %	440.000	12.7 %
Toplam	1.636.000	51.7 %	1.766.000	49.4 %	1.755.000	50.5 %

Kaynak: Engelhardt, **a.g.e.** , s.35. (Türkiye dahil. *)

Akrilik üretiminde ise Avrupa ülkeleri 1.sıradadır. Çin ve Japonya en yakın takipçileridir. Akrilik üretiminde Avrupa'nın 1.sırada olmasının en önemli nedeni Türkiye üretiminin de Avrupa'ya dahil edilmesidir.¹³⁴

¹³³ Rupp jürg, **The Man Made Fibres**, International Textile Bulletin, January 2002, s.6.

¹³⁴ Dominick Mach, **Man Made Fibres Conference**, Dornbirn, Austria, September 2002, S.13.

TABLO 2.43.

PAC Düz Filament İlk Üç Ülke (ton)

PAC SF	1995	Dünya %'si	2000	Dünya %'si	2002	Dünya %'si
Avrupa Ülkeleri*	883.000	36.4 %	780.000	30,4%	851.000	31.2 %
Çin	234.000	9.7 %	475.000	18,5%	594.000	21.8 %
Japonya	374.000	15.4 %	377.000	14,7%	358.000	13.1 %
Toplam	1.491.000	61.5 %	1.632.000	63,6%	1.803.000	66.0 %

Kaynak: Engelhardt , a.g.e., s.44. *Türkiye dahil.

Türkiye pamuk ipliği üretiminde iğ ve rötör sayılarında da dünya sıralamasında yine ön sıralardadır.¹³⁵

Tablo 2.44.'de Türkiye Pamuk İpliği Üretimi ile Dünya Ülkelerinin Pamuk ipliği İğ ve Rötör sayıları karşılaştırılmıştır.Dünya pamuk ipliği kapasitesinde Çin ve Hindistan sektörün lideri durumundadır.Bu iki ülkeyi Pakistan ve Endonezya takip etmektedir.de Türkiye sektörde 5. sırada bulunmaktadır.

¹³⁵ International Textile Manufacturers Federation, **Mukayeseli Uluslararası Üretim Maliyetleri**, Çeviren, Suni ve Sentetik Üreticileri Birliği, Bursa 2003.

TABLO 2.44.

Dünya Pamuk İpliği Kapasitesi (ülkeler bazında)

Ülkeler	Kapasite	Kapasite
	2002	2002
	Bilezikli Eğirme (İğ)	Açık Uçlu Eğirme (Rotor)
Çin H.C.	49.069.100	837.600
Hindistan	38.767.765	465.300
Pakistan	9.170.300	143.300
Endonezya	8.600.000	90.000
Türkiye	5.978.600	507.000
AB	5.046.300	456.200
Brezilya	4.358.900	322.150
Tayland	3.539.000	58.000
Meksika	3.500.000	100.000
Mısır	2.610.000	35.000
Japonya	2.514.000	58.000
Bangladeş	2.469.000	55.900
Tayvan	2.412.500	78.700
İran	2.100.000	87.500
Rusya	2.090.000	2.199.000
ABD	2.042.000	676.000
Kore	1.803.400	19.220
Özbekistan	1.440.000	323.800
İtalya	1.401.300	82.550
Portekiz	936.200	39.500
İspanya	927.500	68.400
Vietnam	890.000	4.700
Yunanistan	877.000	35.000
Suriye	770.000	27.000
Dünya Toplamı	168.554.365	8.078.520

Kaynak: Özer,a.g.e. , s.7.

2.13. SEKTÖRÜN REKABET GÜCÜ

Son yıllarda endüstriyel iplik “sentetik iplik” ve elyaf tüketimi dünyada önemli oranda artmaktadır. 1950 yıllarında ilk piyasaya sürüldüğü tarihten sonra 1980’li yıllara dek talebin yoğun üretimin sınırlı olması hammadde fiyatlarındaki ılımlılık ve hammadde sağlanmasındaki süreklilik nedeniyle bu alandaki yatırım cazibesi yüksek olmuştur. Son yıllarda gerçekleştirilen yoğun yatırımlar dünya ölçeğinde ciddi kapasitelerin doğmasına yol açmıştır. Bunun yanında 1993-1995 yıllarında dünyadaki pamuk rekoltelerindeki ciddi azalma endüstriyel (sentetik) iplik ve elyafa olan talebi artırmış bu da genel fiyat seviyelerinde bir sıçramaya yol açmıştır.¹³⁶

Endüstriyel (sentetik) iplik ve elyafın dünya lif tüketimi içindeki payı 1992’de % 50 iken 2002’de % 63’e yükselmiştir.¹³⁷ Sentetik lif talebindeki bu artış üretimin de artmasına yol açmıştır. Dünya endüstriyel (sentetik) iplik üretimindeki en önemli gelişmelerden birisi de dünya üretim kompozisyonunun son 25 yılda ciddi değişikliklere uğramasıdır. Sanayileşmiş ülkelerin dünya sentetik iplik üretiminde % 84’e varan payının son 25 yılda % 44 seviyesine gerilemesine karşılık aynı dönemde Tayvan ve Kore’nin payı % 1.7’den % 19.3’e Çin’in payı % 0.7’den % 11’e yükselmiştir.¹³⁸ AB ülkelerinin üretim ve özellikle işçilik maliyetlerinin düşük olması sebebi ile yatırımlarını Uzakdoğu Asya ülkelerine yönlendirmeleri ve Türkiye de dahil olmak üzere düşük maliyetli üretim yapan ülkelere ithalat yapmayı tercih etmeleri dünyada kurulu kapasitelerin bölgesel dağılımını etkilemiştir. Dünya üretiminde önemli bir paya sahip olan Tayvan 1993 ve 1994 yıllarında dünyanın en fazla endüstriyel (sentetik) lif, iplik ihracatını gerçekleştiren ülke ünvanını da ele geçirmiştir. Sıralamada ikinci Güney Kore üçüncü Japonya’dır. Buna karşın dünyanın en büyük suni ve endüstriyel (sentetik)

¹³⁶ Öztürk Volkan, **Tekstilde (İplikte) Rekabet ve 2005 Sonrası Durum Raporu**, Tekfenbank A.Ş. İstanbul, Ocak, 2004, s.17.

¹³⁷ Bruyere B., Morris D., Spijkers J., **International Rayon and Synthetic Fibres Committee Report**, Bruxelles, 2003 s.10.

¹³⁸ Bruyere B.,and, Morris D., Spijkers J., **a.g.e.** , s.11.

iplik ithalatçısı 1994 yılından itibaren ithalatını yarıya yakın azaltmasına rağmen Çin'dir. Bu durumda Uzakdoğu Asya ülkeleri, gerek üretim gerek tüketime yönelik olarak dünya ticaret hacminde en büyük paya sahiptir. Gümrük Birliği'nin ilk döneminde ithalat miktarının artması ayrıca Uzakdoğu Asya krizi ve AB'nin sektörün ürünlerine karşı uyguladığı başta antidamping vergileri ve diğer tarife dışı engeller nedeniyle 1998 ve 1999 yıllarında sektörün rekabet gücü gerek iç gerek dış pazarlarda olumsuz şekilde etkilenmiştir.¹³⁹ Avrupa Birliği ülkelerinde devlet yardımları mevzuatına göre sentetik elyaf alanında yapılacak yatırımlara her türlü yardım ve teşvik yasak olmasına rağmen bu alanda faaliyet gösteren yabancı firmalar kendi devletleri bünyesinde stratejik kabul edildikleri için açık veya gizli şekilde teşvik edilmektedir. Bu durum söz konusu ülkelerde faaliyet gösteren firmaların rekabet gücüne önemli katkıda bulunmaktadır. Türkiye'nin sektördeki rekabet gücünün elektrik, hammadde fiyatı gibi stratejik faktörlere doğrudan bağlı olduğu görülmektedir. Türkiye'nin en önemli rekabet avantajı olan işçilik maliyetleri giderek bu özelliğini kaybetmektedir. Önümüzdeki yıllarda iş gücü maliyetlerindeki yükselmenin sektörün rekabet gücünü olumsuz olarak etkileyeceği düşünülmektedir.

Türkiye için ücret artışı demek, tekstil-hazır giyim ve endüstriyel iplik sektöründe rekabet gücünü daha ucuz işçi çalıştıran Çin, Hindistan, Pakistan gibi ülkeler lehine kaybetmek anlamına gelecektir. Özellikle Çin, 2002 yılından itibaren "Denizaşırı Gelişme Stratejisi" ile çok uluslu şirketler kurarak rekabet gücünü artırmayı hedeflemektedir.¹⁴⁰ Aşağıdaki tablodan da görüldüğü gibi şimdiden Türkiye'deki iplik ve dokuma sektörü saat başı işçi ücretleri 2.69 ABD Doları ile rakip ülkeler ücret seviyesinin epey üzerinde ama gelişmişlik düzeyi hedef alınan ülkelere biri olan Japonya'nın da çok gerisindedir. Türkiye gelişme yolunda çitasını yükselttikçe, (ücretler arttıkça) rekabet gücü de zayıflayacak, zamanla kaçınılmaz olarak rekabet edemez hale gelecektir.

¹³⁹ <http://www.ekutup.dtp.gov.tr/imalatsa/petrokim/oik613.pdf>.

¹⁴⁰ Öztürk, a.g.e. , s.18.

TABLO 2.45.

İplik Sektörü Saat Başı İşçi Ücretleri 2003

Ülke	Saat Ücreti (USD)
Pakistan	0.36
Hindistan	0.52
Çin	0.69
Kenya	0.60
Estonya	1.55
Slovakya	1.69
Türkiye	2.69
Japonya	26.10

Kaynak: Smith Michael, İplik Sektörü Saat Başı İşçi Ücretleri, Werner international danışmanlık kuruluşunun verileri, , 2003

Günümüz ileri teknoloji sahibi ülkelerdeki mevcut üretim yapısı aynen muhafaza edilirken yeni yatırımların ağırlıklı olarak üçüncü ülkelerde gerçekleştiği görülmektedir. Bundaki temel neden hammadde, işçilik ve çevre maliyetlerinin üçüncü ülkelerde çok daha düşük seviyelerde olmasıdır. Özellikle Uzakdoğu ülkelerinde üretilen yüksek miktardaki ucuz ürünler, fiyatlardaki düşüklüğe rağmen firmaların ayakta kalmalarını sağlamaktadır. Petrol krizleri dışında hammadde tedarikinde ciddi fiyat artışları olmamasına rağmen, rekabetin yoğunluğu nedeniyle endüstriyel iplik “sentetik” ve elyaf fiyatları reel bazda gerilemektedir. Uzakdoğu Asya ülkelerinde üretilen mallar dünya piyasasında ciddi fiyat düşmelerine yol açmaktadır.¹⁴¹

¹⁴¹ <http://www.ekutup.dtp.gov.tr/imalatsa/petrokim/oik613.pdf>.

3. BÖLÜM

SEKTÖRDE MALİYET - VERİMLİLİK ANALİZLERİ VE TEŞVİK POLİTİKASI

3.1. MALİYETİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Endüstriyel iplik sektörü sentetik ipliklerde petrole bağımlıdır. Petrol fiyatlarındaki artışlar veya azalışlar sektörün fiyat dalgalanmalarına karşı mukavemetini olumlu veya olumsuz etkilemektedir. Ayrıca 1997 yılı son çeyreğinden itibaren Uzak doğu krizi, sektörün tüm dünya ticaretini olumsuz etkilemiştir.¹⁴² Özellikle ülkemizde elektrik fiyatlarının ve maliyetlere etki eden diğer faktörlerin artması sektörü çok çabuk etkilemekte ve fiyatların bir anda yükselmesine yol açmaktadır.

İşletmeler çeşitli üretim faktörlerini birleştirmek suretiyle toplum ihtiyaçlarını karşılayacak mal ve hizmetleri üretmek için çalışır. Her işletmenin kullandığı üretim faktörlerinin para ile ifade edilen değerine maliyet denir. İplik üretiminde, maliyet çeşitlerinin sınıflandırılması her zaman sağlıklı sonuç vermemektedir. Bu nedenle ya ambalajlanan bobin kilosu ya da parti kilosu baz alınır. İplik üretimine geçilebilmesi için gerekli tüm yatırımlar bir maliyettir. Örneğin arsa alımı, tesisin kurulması, amortismanlar, faiz hadleri ve işgücü tedarik etme gibi adımlar maliyeti doğurur.¹⁴³

Endüstride işçilik artışları ve özellikle girdilerde önemli bir yere sahip enerji fiyatlarının düşürülmesi gerekmektedir. Kayıt dışı ekonomide bir an evvel kayıt altına alınmalıdır. Döviz kurları ve girdi maliyetleri paralel ayarlanmalı, kurlar düşerken girdi maliyetleri de aynı oranda düşürülmelidir.

¹⁴² D.P.T. VIII. Beş yıllık Kalkınma Planı, **Petrokimya Sanayii ÖİK Raporu Sentetik Elyaf ve İplik Sanayii Alt Komisyon Raporu**, <http://www.ekutup.dtp.gov.tr/imalatsa/etrokim/oik613.pdf>., Ankara, 2001.

¹⁴³ **International Textile Manufactures Federation Cost Report**, Çeviren, Suni ve Sentetik İplik Üreticileri Birliği, 2003, s. 5.

3.1.1.Sabit Giderler

İplik üretimine direk olarak katkıda bulunsun bulunmasın zorunlu giderlerdir. Sabit giderlerin büyük bir çoğunluğunu amortismanlar (yıpranma payı) oluşturur. Amortisman; tesis ve teknoloji maliyetinin üretim maliyetine etkisidir.¹⁴⁴

3.1.2.Değişken Giderler

İplik üretimine direk katkıda bulunan giderlerdir. Miktarı üretime bağlı olarak değişir.

Hammadde Gideri

Bir işletmenin üretimini gerçekleştirebilmesi için gerekli materyallere hammadde denir. Hammadde gideri iplik maliyetinin % 60'ını oluşturur.¹⁴⁵

Personel Giderleri

İnsan gücü, tekstil işletmelerinin her zaman vazgeçilmez üretim faktörlerinden olmuştur. Hammadde giderinden sonra iplik maliyetin ikinci önemli gideridir.

Diğer giderler

Elektrik, su, yakıt, enerji ve yedek parça giderleri vardır. Ayrıca sosyal hizmet giderleri olarak geçen giderler söz konusudur.Bunlar; yemekhane, servis, çay salonu, spor sahası vb.dir.

Ülkemizde işçilik maliyetlerinin Çin ve diğer Asya ülkelerine göre oldukça yüksek olması ve bu ülkelerdeki sosyal güvenlik uygulamalarının nispeten daha gevşek tutulmasından dolayı ihracattaki rekabet şansımız olumsuz etkilenmektedir. Ayrıca hammadde fiyatlarındaki dalgalanmalar ihracatçılarımızın fiyat belirlemede zorlanmasına sebep olmakta ve rekabet şartlarını azaltmaktadır.

¹⁴⁴ SUSEB, a.g.e. , s. 5-6

¹⁴⁵ SUSEB a.g.e. , s. 10.

İşçilik maliyetleri özellikle Uzakdoğu ülkelerinde son derece düşüktür. Mesela Hindistan'da 0.69 cent/saat, Çin'de 0.20 cent/saat, Endonezya'da ise 0.15 cent/saat civarındadır. Bu derece düşük ücretli işçilik maliyetleri olan ülkeler Türkiye için (emek yoğun olan tekstil sektöründe) ciddi birer rakiptir.

Ülkemiz ve diğer ülkelerdeki karşılaştırmalı işçilik maliyetleri aşağıda gösterilmiştir (bkz. Tablo 3.1.).

TABLO 3.1.

Karşılaştırmalı İşçilik Maliyetleri (\$/saat)

Ülkeler	Nitelikli İşgücü Maliyeti	Niteliksiz İşgücü Maliyeti
Brezilya	4	1.36
Hindistan	1.15	0.69
Endonezya	0.59	0.15
Çin	1	0.20
İtalya	18.1	15.9
Kore	5.76	2.68
ABD	16.8	1.59
Türkiye	2.5	1.5

Kaynak: International Textile Manufacturers Federation, International production cost, Çeviren, Suni ve Sentetik İplik Üreticileri Birliği, Bursa 2003.

Ülkemizdeki enerji fiyatlarının rakip ülkelerin üstünde olması temel girdilerden biri olan enerji alanında firmalarımızın rakiplerine göre dezavantajlı olarak ihracat mücadelesine başlamasına sebep olmaktadır. En düşük maliyet 0.02 USD ile güney Afrika'da, en yüksek maliyet ise 0.17 USD ile Japonya'dadır. Dünya elektrik enerjisi fiyatları karşılaştırmaları olarak aşağıdadır:

TABLO 3.2.

Karşılaştırmalı Enerji Maliyetleri

ÜLKE	\$/kWS
G. Afrika	0.02
Yeni Zelanda	0.03
İsveç	0.04
Kanada	0.04
Finlandiya	0.04
Polonya	0.04
ABD	0.05
Belçika	0.05
Çek Cumhuriyeti	0.06
Yunanistan	0.06
Macaristan	0.05
Meksika	0.05
Slovak Cumhuriyeti	0.05
İspanya	0.05
Tayvan	0.06
Danimarka	0.06
Almanya	0.06
Hollanda	0.06
Hindistan	0.07
İngiltere	0.07
Avusturya	0.08
Portekiz	0.08
Türkiye	0.08
İtalya	0.09
İsviçre	0.09
Japonya	0.17

Kaynak: Michael Smith, **Energy Cost Report**, Werner International, İstanbul 2001, s.3-4.

3.2. TEKNOLOJİK DÜZEY

Endüstriyel iplik ve elyaf sektörüne ait tüm gelişmeler her zaman dinamik ve atılımcı olan özel sektör üreticileri tarafından yakından takip edilmiş olup özellikle 1995 yılından sonra makine parkları yenilenmeye başlanmış ve halen yenileme çalışmaları devam etmektedir. Tekstil sektörünün dışında teknik ipliklerin ve elyafların üretilmesi

için çalışmalara başlanmıştır. Endüstrideki değişmeler tüketici, teknoloji, küreselleşme olarak sıralayabileceğimiz faktörlerin değişimine bağlı olarak gerçekleşmektedir.¹⁴⁶ Sektörde özellikle Coats Türkiye ve Durak Tekstil A.Ş. teknik ipliklerin üretilmesini başarı ile gerçekleştirmektedirler.

Devletin teknik ipliklerin üretilmesinde yatırımcılara destek olması gerekmektedir. Tekstilde özel elyaf ve ipliklerin halen üretilmeyen tekstil elyaflarının ve teknik ipliklerin üretilmesi için gerekli teşvik mekanizmaları çalıştırılmalıdır.

3.3. ENDÜSTRİYEL İPLİK SEKTÖRÜNDE FİNANSMAN ZORLUĞU, FİYATLAR VE KÂRLILIK

Endüstriyel iplik ve tekstil sektörünün daha fazla finansla ihtiyacı vardır. Bankaların çoğu yüksek faiz oranlarıyla bu sektöre kredi veriyorlardı. Sektördeki bir çok firmanın yurtdışındaki ucuz kredilerden ya haberi yoktu ya da gerekli koşulları karşılayamıyorlardı. Bu durumda yerel bankalardan para almak veya kendi sermayelerini kullanmak zorunda kaldılar. Sabit olmayan enflasyon ve faiz oranlarına bağlı olarak bankalar her zaman verilen kredilerin faiz oranlarını değiştirme hakkını ellerinde tuttular. Endüstri özel bankaların veya bankalardan daha pahalıya mal olan diğer kredi kaynaklarının merhametine kalmıştı. Bu koşullar altında birçok firma çalışma sermayesi sıkıntısı çekti bu da verimliliği ve kapasite kullanımını olumsuz yönde etkiledi.¹⁴⁷

Endüstriyel ipliklerde 1997 yılı son çeyreğinden itibaren dünya ticaretini olumsuz olarak etkileyen Uzakdoğu Asya krizi sektörde gerek iç gerek dış piyasada fiyatların düşmesine sebep olmuştur. Dünyada özellikle polyester iplik ve elyafta gerek hammadde gerek mamul kapasitelerin önemli bir kısmının söz konusu bölgede olması

¹⁴⁶ Özipek Bülent, **Yakın ve Orta Geleceğin Öncelikli Tekstil Teknolojileri Sempozyumu**, İstanbul 2003. [http://www.sahinlerholding.com.tr/El/İplik Teknolojilerinde Yeni Ufuklar.doc](http://www.sahinlerholding.com.tr/El/İplik%20Teknolojilerinde%20Yeni%20Ufuklar.doc).

¹⁴⁷ Sanver Eray, **Tekstil Sektörü Analizi**, Tekstil Araştırma Dergisi, İstanbul 2003, Sayı. 3.

ve burada faaliyet gösteren firmaların stoklarını kısa zamanda nakde çevirmek zorunda kalmaları bu ürünlerin fiyatlarını rekabet edilemeyecek seviyelere indirmiştir. 1998 yılında düşük seyreden fiyatlar 1999 yılından itibaren az miktarda artış eğilimine girmiştir. 2001 yılı sonlarından itibaren fiyatlar yükselmiş ve 2003 yılı sonlarına kadar artış devam etmiştir.

3.4.ENDÜSTRİYEL İPLİK PİYASA TÜRÜ

Türkiye’de endüstriyel iplik sektörü 1975 yılına kadar monopol piyasa karakteristik özelliği göstermekteydi. Yani ikamesi güç bir malın üretim ya da satışı bir tek firma tarafından yapılıyordu. Monopolcu firma piyasaya hakim olduğu için fiyatı da kendisi belirliyordu.¹⁴⁸ Bu döneme kadar endüstride iplik fiyatları 60 USD/Kg civarındaydı. Monopolcü üretim tesis ölçeğini büyüttükçe parça başına maliyeti düşüyor ve piyasaya tümüyle egemen oluyordu. Tek bir satıcı karşısında bir çok alıcı firma vardı.Hatta monopolcü firma üretim miktarı ne olursa olsun piyasadaki tüketicilerin tüm gelirlerini alacak kadar güçlüydü (Tam monopol).¹⁴⁹

Fakat 1975 yılından sonra bir firma daha piyasaya girmiş ve endüstriyel iplik piyasası duopol piyasası olmuştur. Ancak ikamesi bulunan malların tekeli olmak çok zor olduğu için günümüzde firmalar ürününü farklılaştırma yolunu seçerek kar maksimizasyon arayışları içine girmektedirler.Günümüzde bu piyasa monopollü rekabet piyasasıdır. Bu tür piyasa aslında aynı malı üreten tek firma yerine, malı başkalaştıran firmaların piyasasıdır. Bu piyasaya giriş çıkışlar serbesttir. Alıcı ve satıcılar çok sayıdadır. Bu piyasanın netliği firmaların mallarıyla tanınmalarıdır. Çünkü firmalar başkalaştırma masraflarına çok fazla kaynak ayırmaktadırlar. Dolayısıyla bu tanıtma masraflarından firmaların maliyetleri de etkilenmiş ve artmıştır.¹⁵⁰

¹⁴⁸ Ertürk Emin, Mikro Ekonomik Analize Giriş, Bursa, Ağustos 2004, s.177.

¹⁴⁹ Şahin Hüseyin, İktisada Giriş, Bursa, Eylül 2002, s.187-189.

¹⁵⁰ Dinler Zeynel, Mikro Ekonomi, Eylül 2004, s.343-345.

Monopollü rekabet piyasasında firmalar birbirlerinin yerine kolayca ikame edilebilen mallar üretmelerine rağmen ürünlerini müşteri gözünde başkalaştırmayı muhakkak başarmalıdır.¹⁵¹

Bugün endüstriyel iplik piyasasında büyük ve orta ölçekli 30 firma bulunmaktadır (bkz.tablo 2.30).

3.5. SENTETİK İPLİKTE ATIK SANAYİ PROJESİ

Her üretimde olduğu gibi üretim artışı sentetik ipliklerin değerlendirilip ekonomiye kazandırılması gerekmektedir.¹⁵²

Türkiye’de en çok üretilen endüstriyel iplik (sentetik) polyester ipliğidir. Üretim sırasında yaklaşık % 5 civarında deşe meydana geliyor. Bunların bir kısmı geri kazanılıyor ve düşük kalitede iplik, votka elde ediliyor ama genelde polyester iplik üretim atığı verimli değerlendirilmiyor. Oysa bu atıklar plastiklerle aynı kökenden geliyor ve uzun yıllar doğada kalıp hayli yer kaplıyor. İşin birde ekonomik boyutu var. Dünyada sentetik esaslı tekstil ürünlerinin geri kazanımı ile inanılmaz yararlar sağlanabilir. Heyelan bölgesi tekstil ürünüyle kaplanıp, toprak denetim altına alınabilir. Karayollarının alt düzeyleri güçlendirilip, yolların çökmesi engellenebilir, binaların ısı ve ses yalıtım işlemlerinde kullanılabilir.¹⁵³

3.6. PLANLANAN YATIRIMLAR VE TEŞVİK BELGESİ

Son yıllarda teşvik belgesi almış yatırım sayısı oldukça azalmıştır. Gümrük Birliği sürecinde yatırım teşvik sistemi yeniden düzenlenerek AB ile uyumlu hale getirilmiş ve

¹⁵¹ Dinler,**a.g.e.** , s.345.

¹⁵² Hasanbeşeoğlu Rezzan, **Atık Projesi Sanayiinin Korumasında**, Hürriyet Gazetesi 21Şubat, 2000, Tatil Pazar Eki, s.5.

¹⁵³ Hasanbeşeoğlu, **a.g.e.** ,s.7.

sektörel teşvikler kaldırılmıştır. Diğer taraftan 1998 yılından itibaren iplik ve dokuma alanındaki komple yeni yatırım ve tevzi yatırımlarına yönelik destekler uygulanmamaktadır. Ancak modernizasyon ve yenileme yatırımlarına teşvik belgesi verilmekte olup sektörün 1998'den bu yana içinde bulunduğu olumsuz koşullar sebebi ile bu şekilde kayda değer yatırımlar yapılmamıştır.¹⁵⁴

1970'li yıllarda yaşanan iki petrol krizi sonrasında dünya ekonomik konjonktüründe baş gösteren olumsuz gelişmelere paralel olarak Türkiye ekonomisinde yaşanmaya başlayan sorunlar, radikal kararların alınmasını kaçınılmaz hale getirmiştir.¹⁵⁵ 1980 yılı Türk ekonomisi ve dış ticaret politikaları açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur. Yüksek enflasyon, artan dış borç, döviz sıkıntısı ve negatif büyüme sorunlarının yarattığı ekonomik kriz neticesinde, 24 Ocak kararları olarak bilinen temel amacı ülke ekonomisinin serbest piyasa mekanizması kurallarına göre işlemlerini sağlamak ve dünya ekonomisi ile bütünleşmeyi gerçekleştirmek olan geniş kapsamlı ekonomik bir paket uygulamaya konulmuştur. Bu ekonomik program ile Türkiye ülke ekonomisini dışarı kapalı hale getiren ithal ikamesine dayalı kalkınma modelini terk ederek ihracata dayalı kalkınma modelini benimsemiş ve bu kapsamda emek yoğun ve dünya pazarlarında rekabet gücümüzün yüksek olduğu sektörlerin desteklenmesi ve atıl kapasitelerin harekete geçirilmesi hedeflenmiştir.¹⁵⁶

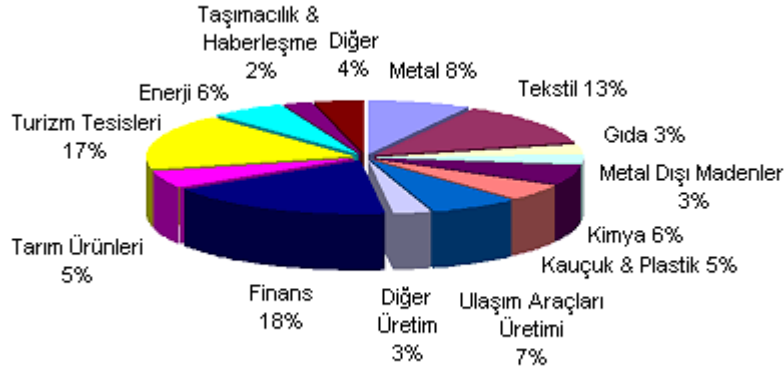
Daha önce alınan teşvik belgeleri kapsamında yapılan yatırımların bir kısmı 1999-2004 yılları arasında devreye girmiş olup bir kısmı da 2005-2007 yılları arasında devreye girecektir.¹⁵⁷ 2004 yılı itibarı ile Türkiye Sınai Kalkınma Bankası yatırım kredileri plasmanı 424.000.000 US Dolar olmuştur.

¹⁵⁴ D.P.T. VIII. Beş yıllık Kalkınma Planı, Petrokimya Sanayii, s.18-19-20,

¹⁵⁵ İyibozkurt Erol, **Küreselleşme ve Türkiye**, Sorunlar ve Çözümler, Ekim, 2004, s.84.

¹⁵⁶ Hasanbeşeoğlu, **a.g.e.** , s. 5.

¹⁵⁷ Demir Ali, **Türkiye'deki İplik Yatırımları**, <http://www.tad.com.tr/mt/iplik/yatirim>.

GRAFİK 3.1.**TSKB 2004 Yılı Plasmanının Sektörel Dağılımı**

Kaynak: <http://www.tskb.com.tr/kredilendirme.aspx>.

TABLO 3.3.**Eximbank'ın Kısa Vadeli Kredilerinin Sektörel Dağılımı (%)**

Sektör	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Tekstil/hazır giyim	49	49	51	51	50	41	42	42
Makine elektrikli cihazlar	11	9	7	12	12	13	12	12
Demir çelik	9	7	6	7	7	10	8	7
Gıda, tarım, hayvancılık	10	11	11	9	10	9	9	8
Diğer	21	24	25	21	21	27	29	31
Toplam	100	100	100	100	100	100	100	100

Kaynak: Eximbank İstatistik Verileri, <http://www.Eximbank.gov.tr/kredi/dağılım>, 1997-2004

Tekstil ve tekstil ürünleri sanayisi yarattığı katma değer, ihracat ve yatırımlarda sergilediği olumlu performans ve yarattığı istihdam ile ülke ekonomisine katkıda bulunan önemli sektörlerin başında gelmektedir. Nitekim tekstil sektörünün imalat sanayi üretimi içindeki payı %10 toplam ihracattaki payı %28'dir.

TABLO 3.4.

Genel İhracatımızın Sektörel Dağılımı (%)

SEKTÖRLER	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
TARIMSAL ÜRÜNLER	20,83	18,73	16,71	13,88	13,88	11,24	11,13	10,29
MADENCİLİK ÜRÜNLERİ	3,78	3,83	4,06	4,17	3,94	4,15	4,26	4,58
SANAYİ	75,28	77,35	79,07	81,73	81,89	83,99	83,79	84,66
Demir ve Çelik	11,37	8,74	8,26	8,21	9,74	9,35	8,44	9,51
Kimyasallar	5,91	5,52	5,33	5,48	5,33	5,03	4,78	4,06
Diğer Yarı Mamuller	9,48	9,75	9,77	10,05	10,23	10,36	10,46	8,70
Makineler ve Ulaşım Araçları	17,02	19,61	23,96	25,29	27,87	28,50	31,24	28,95
Dokumacılık Ürünleri	16,95	17,05	16,54	16,33	15,36	14,09	13,29	10,19
Hazır Giyim	33,88	33,90	30,99	29,01	25,96	26,72	25,16	17,73
Diğer Tüketim Malları	5,39	5,42	5,14	5,64	5,51	5,94	6,62	5,52
DİĞER ÜRÜNLER	0,11	0,08	0,17	0,23	0,28	0,62	0,83	0,47
GENEL İHRACATIMIZ	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Kaynak: Dış Ticaret Müsteşarlığı 1998- 2004 istatistiki verileri <http://www.dtm.gov.tr/istatistik>
Devlet İstatistik enstitüsü 1996-1997 İstatistiki Verileri. [http:// www.die.gov.tr/istatistik](http://www.die.gov.tr/istatistik)

3.7. GÜMRÜK BİRLİĞİ, AB VE WTO AÇISINDAN SEKTÖRE BAKIŞ

1996 yılında gerileyen ancak 1997 yılında Uzakdoğu Asya ülkelerinin dumpingli fiyatlarla dünya pazarına girmesiyle önemli ölçüde artan ithalat 1998 yılında polyester elyaf dışındaki tüm lif türlerinde gerilemiştir. Toplam endüstriyel iplik ve elyaf

ithalatının % 55'i Uzakdoğu Asya ülkelerinden, % 30'u AB ülkelerinden yapılmıştır. Uzakdoğu Asya ülkelerinin ithalattaki payı artarken AB ülkelerinin payı düşmektedir. 01.01.1996 tarihinde gümrük birliğinin başlamasıyla birlikte AB ülkelerinden yapılan ithalata uygulanan gümrük vergilerinin oranları sıfırlanmış 3. ülkelerden yapılan ithalata da AB'nin uyguladığı düşük seviyedeki ortak gümrük tarifesi uygulanmaya başlamıştır. Böylece 3. dünya ülkelerinden yapılacak endüstriyel iplik ithalatı üzerindeki gümrük vergileri % 10 seviyeleri civarında olmuştur. Öte yandan ülkemize düşük kıymetli Uzakdoğu ve Doğu Avrupa menşeli malların girişi önemli ölçüde artmıştır. Dünya Ticaret Örgütü kuruluş anlaşması ile AB'nin ilgili mevzuatına uyumun 1999 yılına kadar sağlanamaması nedeniyle ithalat artmış yerli iplik üreticileri düşük fiyatlı ithal ürünlerle rekabet etme durumunda kalmıştır.¹⁵⁸

1996 yılı başından itibaren başlayan Gümrük Birliği çerçevesinde AB ve EFTA¹⁵⁹ ülkeleri için koruma oranlarının tamamen kaldırılmasının yanı sıra üçüncü ülkelerden yapılan ithalata karşı AB ile birlikte ortam gümrük tarifesi uygulanmaya başlanmıştır. Gümrük Birliği teorilerinin aksine Türkiye ile AB arasında imzalanan Gümrük Birliği anlaşmasında sadece sanayi ürünlerinin ve işlenmiş tarım ürünlerinin serbest dolaşımına izin verilmektedir.¹⁶⁰ Sermayenin, hizmetlerin ve işgücünün serbest dolaşımı söz konusu değildir. Buna göre Gümrük Birliği sadece aşağıdaki özellikteki sanayi ürünleri ile işlenmiş tarım ürünlerinin serbest dolaşımını kapsamaktadır;¹⁶¹

- Her iki tarafta elde edilmiş ürünler,
- Her iki tarafta serbest dolaşıma girmiş üçüncü ülke menşeli ürünlerden elde edilen ürünler,

¹⁵⁸Tarakçıoğlu Işık,**Türk ve Dünya Tekstili**, Tubitak Tekstil Araştırma Merkezi Müdürlüğü Yayınları, <http://www.tekstilisveren.org.tr/dergi/2002/aralik/34.html>.

¹⁵⁹ European Free Trade Association, Avrupa Serbest Ticaret Anlaşması

¹⁶⁰ Ertürk Emin, Uluslar arası İktisadi Birleşmeler, Bursa, Vipaş, 2002, s.46.

¹⁶¹ Tarakçıoğlu, (2002) , s.35.

- İthal işlemi tamamlanarak telafi edici vergileri alınmış serbest dolaşımda olmayan ürünlerden elde edilen ürünleri kapsamaktadır.

Anlaşmanın temel şartlarından olan serbest dolaşıma girmiş olma şartı AB ve Türkiye'ye gelen ithal ürünler için bu mala ait gümrük ve varsa telafi edici vergilerin tahsil edilmesi suretiyle ithalat ve işlemlerinin tamamlanmasıyla sağlanmış olmaktadır. Türkiye'de tekstil ve endüstriyel iplik (sentetik iplik ve elyaf) ithalatı ve bu malların serbest dolaşıma girmesi ile ilgili esaslar 01.06.1995 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan tebliğlerdeki kurallara göre yürütülmektedir.¹⁶² Bu düzenlemeler çerçevesinde 50 ülkeden yapılan iplik ve tekstil ithalatlarına kota konulmuştur. Bu durumda kotaların Türkiye aleyhine delinmesi için Gümrük Birliği kullanılmaktadır. Şöyleki, kotayı delebilmek için Uzakdoğu menşeli mallar önce AB'ye ithal edilmektedir. Burada tahsil edilmesi gereken telafi edici vergiler bugüne kadar oranlarının belirlenmemesi nedeniyle AB tarafından tahsil edilmeden malın serbest dolaşımda olduğuna dair ATR¹⁶³ belgesi verilerek Türkiye'ye gönderilmektedir. Bu mallar aynı zamanda Türkiye'ye gerçek fatura değerinin altında fiyat beyan edilerek sokulmaktadır. Dolayısıyla ciddi oranda katma değer vergisi kayıp ve kaçığının olduğu da gözlenmektedir. Sonuç olarak AB ülkelerinden gelen Uzakdoğu menşeli endüstriyel iplikler haksız rekabet avantajı nedeniyle iç piyasada rekabet şartlarını bozacak şekilde çok düşük fiyatlarla satılmaktadır.¹⁶⁴

Gümrük Birliği ile birlikte ihracat ve yatırım teşvik uygulamaları da AB mevzuatına uyumlu hale gelmiştir. Teşviklerdeki parasal ödemeler kaldırılmıştır. Yeni dönemde dahilde işleme ve hariçte işleme rejimleri yürürlüğe girmiştir. Gümrük Birliği sonrasında ihracata verilen teşvikler, (devlet yardımları ve sübvansiyonları) GATT kurallarına ve AB teşvik yapısına uyum sağlamıştır.¹⁶⁵

¹⁶² Ertürk, **Uluslar arası iktisadi birleşmeler**, s.280-290.

¹⁶³ ATR, Bir malın Avrupa Birliği ülkelerinde dolaşımını sağlayan belge.

¹⁶⁴ Tarakçıoğlu, (2002) , s. 35.

¹⁶⁵ D.P.T. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Tekstil ve Giyim Sanayii Özel İhtisas Komisyon Raporu, s.27.

Gümrük Birliği sonrasında AB ülkelerinden yapılan ithalat önemli miktarda artmasına rağmen bu ülkelere yönelik ihracat başta antidamping vergileri ile diğer tarife dışı engeller nedeniyle artmamıştır.

AB ülkeleri, ithal edecekleri endüstriyel iplik ve lifleri Türkiye'den satın almak yerine tarife kontenjani uygulayarak sıfır gümrükle Uzakdoğu ülkelerinden ithal etmektedir. GPS (Generalized Preferential System) uygulamasına geçilmemesi nedeniyle Türkiye'de sentetik iplik üretiminde kullanılan hammaddeler % 3.5 oranında daha pahalı ithal edilmektedir. Bu da yerli üreticinin iç ve dış pazarlarda rekabetini güçleştirmektedir.¹⁶⁶

Gelişmiş ülkelerin kendi dünya ticaretinden aldıkları Pazar paylarını sürekli olarak artırmak amacıyla çeşitli kurumlar ve kuramlar geliştirmektedirler. Ayrıca kendi sanayilerini ayakta tutabilmek için büyük çaba sarf etmektedirler. İlk bakışta dünyada gelişmekte olan ülkelere başlamak üzere adaletli bir gelişmenin, büyümenin tesisi için düşünölen Dünya Ticaret Örgütü "WTO" yıllar içine gerçekleştirilen çeşitli görüşmeler sonucu tamamen gelişmiş ülkelerin amacına hizmet eder hale gelmiştir.

Gelişmekte olan ülkelerin gelişmiş ülkelere ihracatını (ticaretini) artıracak her türlü gelişme başta ABD olmak üzere gelişmiş ülkelere bloke edilmiştir.

Dünya Ticaret Örgütü 1995 yılında kuruluşunu tamamlamıştır. Dünya ticaretine ait anlaşmaları yürüterek tamamlamasını sağlamak, ekonomilerin tam istihdamını sağlamak, reel gelirin sürekli yükselmesini sağlamak, ticaret politikalarını geliştirmek, anlaşmazlıkları, itirazları görüşerek sonuçlandırmak diğer uluslararası kuruluşlar ile koordinasyonu sağlamakla görevlendirilmiştir.¹⁶⁷ Türkiye bu örgütün kurucu üyesidir. 2001 yılında örgüte Çin Halk Cumhuriyeti ve Tayvan katılmıştır.

1994 tarihinde imzalanan Dünya Ticaret Örgütünü kuran, GATT anlaşmasına imza koyan ülkeler anlaşma hükümleri gereği tekstil ticareti üzerine uyguladıkları her

¹⁶⁶ D.P.T. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Tekstil ve Giyim Sanayii Özel İhtisas Komisyon Raporu, s.28.

¹⁶⁷ Ertürk Emin, Uluslararası İktisat , Bursa, Eylül, 2001, s.252.

türlü kısıtlamaları ve engellemeleri kaldırarak serbestleştireceklerdir.¹⁶⁸ Dünya Ticaret Örgütünün stratejisine göre bu sektörde serbestleşme bittikten sonra diğer sektörlerde de serbestleştirilmeye başlanacaktır. Dünya Ticaret Örgütünü kuran anlaşmanın en önemli eki Tekstil ve Giyim anlaşmasıdır. Tekstil ve hazır giyim sektörünün dünya ticaret hacminin son kırk yılda 60 kez büyüyerek 2002 yılı Haziran ayı itibarı ile yaklaşık 400 milyar \$ olması 2002 itibarı ile toplam aktif işgücünün %56'sının bu sektörde faaliyet göstermesi 1990'lı yılların ortalarından itibaren dünya tekstil talebinin %50'sinin ve dünya giyim talebinin %70'inin gelişmekte olan ülkeler tarafından karşılandığı göz önüne alındığında tekstil ve giyim anlaşmasının gelişmekte olan ülkelerin dünya ticaretinden daha fazla pay alması amacına yönelik olduğu ortaya çıkmaktadır. Tekstilde serbestleştirilmenin tamamlanması için ülkeler öncelikle gümrük vergilerini düşürecekler ardından da 2005 yılı başında her türlü kotaları ve kısıtlamaları kaldıracaklar, son aşamada da ticari işlemleri tekdüze haline getirerek basitleştireceklerdir.¹⁶⁹

3.8. SERBEST BÖLGELERDE SEKTÖREL FAALİYETLER

Serbest Bölgeler buldukları ülkenin siyasi sınırları içinde yer alan fakat dış ticaret, vergi ve gümrük mevzuatı açısından gümrük hattı dışında sayılan bölgelerdir.

Serbest Bölgelerde sınai ve ticari faaliyetler için ülkede sağlanandan daha geniş muafiyet ve teşvikler tanınır. Türkiye'de Serbest Bölgeler; Türkiye Gümrük Bölgesi'nin parçası olmakla beraber serbest dolaşımda olmayan eşyaların herhangi bir gümrük rejimine tabi tutulmadığı gümrük vergisi, ticaret ve kambiyo uygulamaları bakımından Türkiye gümrük bölgesi dışında kabul edildiği, serbest dolaşımdaki eşyanın ise, çıkış rejimi hükümlerine tabi tutularak konulduğu yerdir.¹⁷⁰

¹⁶⁸ İyibozkurt, a.g.e. , s.217.

¹⁶⁹ 25.02.1995 tarihli resmi gazete, a.g.tb

¹⁷⁰ Bursa Ticaret ve Sanayii Odası, **Serbest Bölge Araştırması Raporu**, Serbest Bölgeler, 2003, s. 1-2.

Serbest Bölgeler yabancı sermaye yatırımlarını ve dış ticareti artırmak, yerli üreticilerin dünya piyasalarındaki fiyatlardan girdi temin etmelerini sağlayarak uluslararası rekabet güçlerine katkıda bulunmak, ihracata dönük sanayilerin gelişmesini teşvik ederek ihracatı artırmak, döviz girişini artırmak, yeni iş imkanları yaratarak istihdam sorununun çözümüne yardımcı olmak, gelişmiş üretim ve yönetim tekniklerinin yurtdışından ülkeye getirilmesiyle ekonomik standartları yükseltmek amacıyla kurulurlar. Serbest Bölgenin avantajlarını kullanarak firmalar daha fazla mal ihraç edebilirler.¹⁷¹

Ülkemizde 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu'nun 1985 yılında yürürlüğe girdiği tarihten buyana, 21 adet serbest bölge hizmete girmiştir.¹⁷²

3.8.1. Serbest Bölgelerin Ülke Ekonomisine Katkıları

Serbest bölgeler, İthal girdi kullanarak üretim yapan yerli firmalara gümrük vergisiz ve katma değer vergisiz mal giriş imkanı sağlayarak, yurt dışındaki rakipleriyle aynı şartlarda üretim yapma olanağı yaratır; sağladıkları avantajlarla ülke ihracatını ve döviz girdisini artırır. Büyük partiler halinde Serbest bölgeye getirilen malların gerektiğinde küçük partiler halinde ülkeye ithal edilmesini sağlayarak üretim maliyetlerini düşürür. Serbest bölgedeki üretim faaliyetlerinde kullanılmak üzere iç pazardan ihraç edilen ham madde, yarı işlenmiş ve mamul mallarla ülke üretiminin artmasına katkıda bulunur.

Yabancı sermayeli firmaların, risk faktörünün düşük karlılığın yüksek olduğu Serbest Bölgelere yatırım yapmalarını teşvik eder. Böylece ülkeye yeni teknolojilerin girmesini hızlandırır. Ülkede kullanılması düşünülen yeni ticari ve ekonomik politikaların denenebilmesini temin eder.¹⁷³

¹⁷¹ Serbest Bölge Araştırma Raporu, **a.g.e.** , s.2.

¹⁷² Serbest Bölge Araştırma Raporu, **a.g.e.** , s. 3.

¹⁷³ <http://www.ant-free-zone.org.tr/kavram2.htm>

3.8.2. Serbest Bölge Avantajları

Serbest Bölgelerde faaliyette bulunan firmalar, Türkiye’ de geçerli gelir vergisi, kurumlar vergisi, katma değer vergisi ve emlak vergisi dahil olmak üzere tüm vergiler ile tüm harç ve resimlerden muaftır.

İşçi ücretleri üzerinden gelir vergisi ödenmediği için işçilik maliyetleri genel maliyetlere oranla %25-40 arası düşüktür. Serbest Bölgede sağlanan teşvik ve avantajlardan yerli ve yabancı tüm firmalar eşit olarak yararlanabilir ve mallar Serbest Bölgede süre sınırlanması olmaksızın kalabilir.

Serbest Bölgede elde edilen kazanç ve gelirler hiçbir izne ve vergiye tabi olmaksızın, yurt dışına veya Türkiye’ ye transfer edilebilir. Bu gelirlerin kambiyo¹⁷⁴ mevzuatına uygun olarak ülkeye getirilmesi halinde, firmalar gelir ve kurumlar vergisinden muaf tutulur.

Serbest Bölgelerle Türkiye arasında yapılan ticarete, dış ticaret rejimi uygulanmaz. Serbest Bölgelerle diğer ülkeler ve diğer ülkelerdeki Serbest Bölgeler arasında ise dış ticaret rejimi uygulanmaz.

Serbest Bölgenin faaliyete geçmesinden itibaren 10 yıl süreyle grev ve lokavt uygulanmaz. Bu süre içinde toplu iş sözleşmesi üzerinde çıkacak menfaat uyuşmazlıkları yüksek hakem kurulunca karara bağlanır.

Fiyat, kalite ve standartlarla ilgili olarak kamu kurum ve kuruluşlarına verilen yetkiler, Serbest Bölgelerde uygulanmaz. 99 yıla kadar süreli faaliyet ruhsatı verilebilir. Başvuru ve faaliyet süresince her türlü bürokrasi en aza indirilir.

Serbest Bölgelerin alt yapısı gelişmiş ülkelerdeki benzerleriyle aynı standarttır. Serbest bölgeler, AB ve Orta Doğu pazarlarına, Ege, Akdeniz ve Karadeniz’e, gelişmiş tesislere sahip büyük limanlara ve uluslar arası hava alanlarına, karayolu ağlarına, kültür ve turizm merkezlerine yakın yerlerde kurulmuşlardır.

¹⁷⁴ Kambiyo, Madeni ve Kağıt para şeklindeki tüm yabancı ülke paraları ve bu paralarla ödeme yapabilen her tür hesap, belge, bono, poliçe, çek vb. parasal araçların tümüne kambiyo denir.

Serbest Bölge bankalarında %5 Banka ve Sigorta Muameleleri vergisi ödenmez, bankalardan düşük faizli kredi alabilme imkanı vardır.¹⁷⁵

1998 yılında başlayan Bura Serbest Bölgesi (BUSEB) kurulum çalışmaları mayıs 2001 tarihinde tamamlanmış ve hizmete açılmıştır. 2004 yılında BUSEB’de faaliyet gösteren firma sayısı 182’dir. Bu firmalardan 5 adedi endüstriyel iplik konusunda çalışmaktadır. Bu firmalar; Ümit Örgü İpleri A.Ş., Polyteks İplik A.Ş., Ges İplik A.Ş., Reisoğlu İplik ve Mensucat A.Ş., Coats A.Ş.’dir.

3.9. SEKTÖRDE VERİMLİLİK

Verimlilik, belli bir üretim miktarı (çıktı) ile bunu elde etmek için kullanılan faktörler (girdi) arasındaki orandır. İşgücü verimliliğinde, toplam işçiliğin toplam ürüne oranı olarak ifade edilir. Ülkemizde Milli Prodüktive Merkezinin temel işlevi, özel ve kamu kesiminde sektör, alt sektör ve işletme bazında verimlilik düzeyini ve verimlilik düzeylerini ölçmektir.

Verimlilik 3 sektörde incelenebilir.¹⁷⁶ Bunlar; İmalat sanayi ve kolları, enerji sektörü, madencilik sektörü ve alt kollarıdır. Endüstriyel iplik ise imalat sanayisinin tekstil alt sektöründe değerlendirilmektedir. Tekstilde çalışan kişi başına ortalama ücret, çalışılan işçi-saat başına ortalama ücret, ücretin üretimdeki payı (%) ve emek verimlilik göstergeleri incelenir. Kalitenin yükseltilmesi verimliliğin yükseltilmesi ile ilgilidir. Verimlilik artışı mikro düzeyde;

- Yeni istihdam imkanları yaratır,
- Maliyetleri azaltır,
- Üründe kalite ve dolayısıyla rekabet gücünü artırır.

¹⁷⁵ <http://www.ant-free-zone.org.tr/kavram2.htm>

¹⁷⁶ Büyükkılıç Deniz , **Verimlilik Ölçme ve İzleme**, Milli Prodüktivite Merkezi Yayın No: 559, Ankara, 1995, s.3.

Sürdürülebilir rekabet ülkedeki firmaların küresel rekabet koşullarına uyum sağlayabilmesi için kendilerini sürekli geliştirmelerini ürün teknolojisi ve verimliliği artırırken maliyetlerini düşürmelerini ve katma değeri yüksek ürünlere yönelerek içinde buldukları sanayilerdeki verimliliği geliştirmelerini gerektirmektedir.

Verimlilik artışı makro düzeyde ekonomik büyümenin lokomotifidir. Bu kapsamda verimlilik artışı ile istihdam artışı arasında kuvvetli bir pozitif ilişki olduğu düşünülmektedir.¹⁷⁷ Ülkemizdeki düşük verimliliğin arkasındaki en büyük etken makro ekonomik ve politik istikrarsızlıktır.

Endüstriyel iplik endüstrisi toz pembe bir döneme girdi ve verimlilik standartlarına önem verilmedi. Esas problem genel olarak endüstrinin kurumsallaşmamış aile şirketlerinden oluşması ve profesyonel olarak yönetilmemesidir. Makinelerin düşük verimlilikte çalışması, kötü bakım ve standart olmayan hammadde alımları da ürün kalitesinde sorunlar yaratmaktadır. Araştırmalara göre endüstriyel iplik sektöründeki makinelerin % 30'u sekiz yaşın üzerindedir. Bu tür problemlerin çözümü için aslında Hükümet bünyesinde gerekli altyapıya ve global tekstil endüstrisi uzmanlığına sahip verimlilik ve kalite konseylerinin oluşturulması gereklidir. Bu konseylerin verimlilik ve kalite standartlarını global endüstri ile karşılaştırıp değerlendirerek hükümete ve özel sektöre gerekli değişiklikler için tavsiyede bulunmalıdır. Her ne kadar bunların yapılmamasından dolayı kaybı olan özel sektör olsa da sonuca bakıldığında ülkenin enerji altyapı, işgücü gibi değerli kaynakları israf edilmektedir.¹⁷⁸

Gelişmekte olan ülkelerde (GOÜ) ücret seviyesini, dolayısıyla katma değeri ve refah düzeyini sağlıklı bir şekilde artırabilmenin ve gelişmiş ülke (GÜ) seviyelerine çıkartabilmenin tek yolu vardır. Bu ülke çapında çalışan kişi başına verimliliği artırmaktır. Ülkedeki sektörlerden biri (örneğin hazır giyim sektörü) teknolojik yeniliklere fazla müsait olmadığından, hedeflenen verimlilik artış hızına ulaşmaya uygun olmayabilir. Bu durumda çalışan kişi başına fiziksel çıktı miktarı ve üretilen

¹⁷⁷ Büyükkılıç, a.g.e. , s.4.

¹⁷⁸ Tilgul Vadiraj, **Tekstil Endüstrisi Yol Ayrımında**, Tekstil Araştırma Dergisi, Sayı.3, 2003, s.45.

katma değer ancak sınırlı ölçüde artabilecek ve sektör rekabet gücünü ancak düşük ücretler sayesinde sürdürebilecektir. Böyle bir sektörü korumaya devam etmek uzun dönem büyüme ve gönenç artışı açısından akılcı bir davranış olmayacaktır. Korumacılıkta ve teşvikte ısrar edilirse hem verimlilik farklılıkları sonucu sektörler arası gelir dağılımının bozulmasına hem de ülkede üretilen katma değer artış hızının (verimlilik artışının) frenlenmesine neden olunacaktır.¹⁷⁹

“Durumu biraz daha somut hale getirip Türkiye örneğiyle açıklamaya çalışalım; Türkiye’de üretilen toplam katma değerın büyük bir kısmı çalışan kişi başına katma değer üretme kapasitesi düşük olan tekstil-hazır giyim gibi emek yoğun sektörlerden oluşmaktadır. Eğer Türkiye üretim potansiyelini daha yüksek katma değer üretebileceği teknoloji yoğun alanlara yönlendirmez, emek yoğun sektörleri teşvike devam ederse bu sektörler zaman içinde daha da büyüyecek ve daha vazgeçilemez bir konuma geleceklerdir. Bunun sonucunda uluslararası rekabet koşulları gereği Türkiye’deki ücretlerin fazla yükselmemesi, hatta rakip ülkelerdeki ücret seviyeleri göz önüne alındığında, sektördeki ücret seviyesinin sürekli olarak düşük kalması gerekeceğinden refah seviyesinin artması adeta engellenmiş olacaktır. Hele hedefteki GÜ seviyelerine yükselmesi kesinlikle mümkün olmayacaktır. Çünkü bu sektörde çalışanların kişi başı verimliliklerini artırması ancak sınırlı miktarda gerçekleşebilir.”

Verimlilik artışlarına müsait olmayan emek yoğun sektörlerin varlığı GOÜ’de bir “geçiş” döneminde çok yararlı olmakta, bilgi, deneyim ve sermaye birikimine olumlu katkıları olmaktadır. Ancak belli bir gelişmişlik aşamasından sonra emek-yoğun faaliyetler bir yandan beşeri ve mali kaynakların yanlış kullanımı anlamına gelmekte, diğer yandan ülkede üretilen katma değerın artış hızını frenlemekte ama asıl önemlisi çalışanların reel ücret seviyelerinin daha hızlı artmasına engel teşkil etmektedir. Çünkü üretilen katma değerın artışında en büyük etken olan teknolojik yenilikler tekstil sektöründe ancak çok sınırlı verimlilik artışlarına olanak tanımaktadır.¹⁸⁰

¹⁷⁹ Büyükkılıç , a.g.e. , s.5.

¹⁸⁰ Tilgul, a.g.e. , sayı 3, s.46.

Teknolojik yenilikler sayesinde verimliliğin (büyümenin) daha hızlı artmasının sağlanabileceği sektörlerde ise ücret seviyeleri de olumlu etkilenmekte ve reel gelir/refah düzeyi daha hızlı artmaktadır. Teknoloji açığı kapatmaya yönelik politikalar stratejik ticaret politikasının en önemli ayaklarından birini oluşturur.¹⁸¹ Bu nedenlerden dolayı Türkiye artık yeni makro-iktisadi hedefler çerçevesinde verimliliğin daha hızlı arttığı sektörlerle geçiş için başta eğitim politikaları olmak koşuluyla tüm kalkınma politikalarını gözden geçirmelidir. İnsan kaynaklarının verimliliği daha yüksek olan alanlara kaydırılması için gerekli önlemlerinin alınmasında işçi sendikaları da geçişi kolaylaştırmak için destekleyici olmalı ve eğitimde fırsat eşitliği sağlayan koşulların iyileştirilmesinden başlayarak genel ve mesleki eğitimin daha iyi ve yaygın olması yanında sürekli olması için de taleplerde bulunmalıdır. Ancak yaşam boyu öğrenim felsefesine inanan kişi ve işletmeler uzun dönemde kalıcı ve başarılı olabilirler.¹⁸²

Türkiye, çalışanı, yatırımcısı, bilim adamları ve devlet kurumlarıyla birlikte geleceğe yönelik ve daha çok katma değer üreten teknoloji yoğun iş kollarına geçişi öngören hedefler doğrultusunda eğitim ve yatırım projelerini hazırlayıp uygulamaya bir an önce başlamalı, emek yoğun olan ve özellikle ucuz emeğe dayalı fason üretim yapan faaliyetleri teşvik etmekten vazgeçmeli, hatta orta vadeli tasfiye planları hazırlamalıdır.¹⁸³ Endüstriyel iplik sektöründe de üreticilerin teknik tekstillere yönelmesi Avrupanın önderliğinde gelişmekte olan bu alanı Türkiye'ye kaydırması gerekliliği gözardı edilmemelidir.

¹⁸¹ Ertürk, **Uluslararası İktisadi Birleşmeler** , s.146.

¹⁸² Atılğan Turan, **Tekstilde Verimlilik ve Gelecek Stratejileri**, Konfeksiyon Teknolojisi Dergisi, 2001, Sayı: 2.

¹⁸³ Büyükkılıç , **a.g.e.** , s.5.

4. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE ENDÜSTRİYEL İPLİK SEKTÖRÜNÜN GELECEĞİ

4.1. TÜRKİYE'DE ENDÜSTRİYEL İPLİK SEKTÖRÜNÜN GELECEĞİ

4.1.1. Pamuklu Sektörü

2003 yılının 1.çeyreğinden sonra TL'nin ABD doları ve EURO karşısında değer kazanması ve dünyada başta Çin'den kaynaklanan yoğun rekabet, sektörün karlılığını olumsuz yönde etkilemiştir. Genelde dolar olarak yapılan ucuz girdi ithalatı ve reel faiz oranlarındaki düşme hızı, azalsa da ihracat artışının sürdürülebilmesine katkıda bulunmuştur.¹⁸⁴

2004 yılının ilk çeyreğinde TL'nin değer artışının hızlandığı ve 2005 yılının arifesinde Çin'in dünya piyasalarını hızla ele geçirmekte olduğu, dolayısıyla sektörün rekabet gücünün daha da zayıfladığı ortamda, sektördeki firmaların üretim miktarı, ihracat miktarı ve satış karlılığı konularında beklentileri bir hayli yüksektir. Son 2 yılda büyük yatırımlar yapılmış olmasına rağmen, üretimde azalma bekleyen firmaların oranı 2004 yılında %35'tir. Pamuk ipliği ihracatı %13 azalmıştır. İhracat AB'ye %29 azalırken başta Bulgaristan olmak üzere Doğu Avrupa ülkelerine artmaya devam etmiştir. Pamuk ipliği ithalatı %48 artmıştır. İthalat artışı Hindistan, Türkiye (serbest bölge), Pakistan ve Suriye'den kaynaklanmıştır.¹⁸⁵

4.1.2.Sentetik Sektörü

2003 yılında sentetik iplik ve elyaf hammaddeleri dalgalı bir seyir izlemiş, 2004'ün ilk çeyreğinde ise artış eğilimine girmiştir. Çin'in büyük miktarlarda alım

¹⁸⁴ Özer Azmi, **Pamuklu Tekstil Sektör Raporu**, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş., İstanbul, Temmuz 2004, s.62.

¹⁸⁵ Özer, **a.g.e.** , s.62.

yapması ve buna karşılık dünya hammadde kapasitelerinin doyma noktasına gelmesi yeni yatırımları gündeme getirmekte ve fiyatları yükseltmektedir. 2005 yılında sentetik iplik ve elyaf hammadde fiyatlarındaki artış eğiliminin devam etmesi beklenmektedir.

Sektörde hammadde fiyatlarındaki artışın iplik ve elyaf fiyatlarına yansımaları uzun vadede olmakta hatta Uzakdoğu Asya'lı üreticilerin hakim olduğu pazarlarda neredeyse hiç gerçekleşmemektedir. Bunun yanında firmaların işçilik ve genel giderlerden doğan maliyetleri de artmaktadır. Satış fiyatlarının ABD doları bazında belirlendiği sektörde bazı hammaddeler EURO ile temin edilmekte ve EUR/USD paritesindeki değişiklikler firmaları etkilemektedir.

Maliyetlerini gerçek anlamda satış fiyatlarına yansıtamayan sektörde karlılık oranları düşmektedir. 2003-2004 yılında bu koşullar altında faaliyet gösteren sektörün 2005 yılında da benzeri piyasa şartlarında çalışması beklenmektedir.

Sektör hem iç hem dış piyasalarda Uzakdoğu Asya'lı üreticilerin fiyat rekabetiyle karşı karşıya kalmaktadır. Tüm sektörde yaşanan bu rekabet her türlü iplik ve elyaf üretimini olumsuz olarak etkilemektedir. Türkiye'de üretmekten daha ucuza ithal edilebilen ham bez, dokuma kumaş gibi tekstil ürünleri iplik ve elyaf yurt içi talebi düşürmektedir. Dolayısıyla sadece sentetik iplik ve elyaf ithalatı değil tekstil ithalatı da sektörün ürünlerine olan talebi olumsuz etkilemektedir.¹⁸⁶

Sektörde üretimin ve ürün çeşitlemesinin özellikli ve katma değeri yüksek ürünlere kayması bir zorunluluk haline gelmiştir. Firmalar microfiber iplikler, nanoteknoloji iplikler, teknik tekstil elyafları gibi farklı teknolojik bilgi ve yatırım gerektiren ürünlere ve pazarlara doğru kayarak kar marjlarını yükseltmesi gerekmektedir. Böylece sektör tüm pazarlarda iplik ve elyafıta daha rahat rekabet edilebilir bir duruma gelecektir..¹⁸⁷

¹⁸⁶ Özer, (2004) , s.62.

¹⁸⁷ Ayvaz Arzu, **Sentetik İplik ve Elyaf Sektöründe Gelişmeler ve Beklentiler**, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş., İktisat Araştırma Müdürlüğü, İstanbul, Nisan 2004, s.19.

İplik türleri arasında geçiş yapmaya uygun üretim yapısına sahip firmalar daha karlı buldukları alanlara doğru kapasitelerini kaydırmayı planlamaktadır. Bunun yanında bazı firmalar da daha özellikli ipliklere geçmek üzere modernizasyon yatırımları yapmaktadır. Bu iki etkinin sonucu olarak 2004 yılından itibaren polyester tekstil ipliği üretim kapasitesinde bir azalma olmuştur.

Son yıllarda geriye dönüştürülmüş pet kırığı ve cipsten polyester elyaf üreticisi firmalar kurulmuş olup bunların sayısı ve kapasiteleri artmaktadır. Dolayısıyla 2004 yılında devreye giren kapasitelerin etkisiyle polyester elyaf kapasitesi 15.000 ton artarak 197.000 ton/yıl'a ulaşmıştır. Diğer iplik ve elyaf türlerinde ise kapasite artışı beklenmemektedir.

2005 yılında sentetik iplik ve elyaf toplam üretiminin bir önceki yıla göre %7.6 artarak 825.909 ton olacağı ve KKO'nun %89'a yükseleceği tahmin edilmektedir. Üretim artışının polyester iplikte %5.8, polyester elyafta %22, naylon iplikte %4.4 ve akrilik elyafta %3.9 artacağı naylon elyaf üretiminde ise bir önceki yıla aynı seviyede kalacağı tahmin edilmektedir¹⁸⁸.

2005 yılında sentetik iplik ve elyaf ithalatının bir önceki yıla göre %3.6 artarak 356 bin ton seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Özellikle polyester tekstil ipliği ve akrilik elyafta ithalat artışının düşük bir oranda olması beklenmektedir.

2005 yılında sektörün ihracatının 248 bin ton seviyesinde olacağı ve akrilik elyaf, naylon, endüstriyel iplik ve polyester endüstriyel iplik ihracatlarının bir önceki yıla aynı kalacağı diğerlerinin ise artacağı tahmin edilmektedir.

2005 yılında sentetik iplik ve elyaf talebinin 48.620 ton artarak 934.8 bin tona ulaşacağı ve talebin %62'sinin yurt içi üretimle karşılanacağı beklenmektedir.¹⁸⁹

2000 yılının başlarında, dünya tekstil piyasasının canlanması ve iç talebin artması ile birlikte firmaların daha kârlı bir seviyeye doğru hareketlenmesi sektörde satışların ve

¹⁸⁸ Ayvaz,(2004) , s.20.

¹⁸⁹ Ayvaz, (2001), s.21.

üretimin önemli ölçüde artmasına sebep olmuştur. 2001 yılı başında Türk Lirasının yabancı paralar karşısında önemli oranda değer kaybetmesi ana hammaddeleri ağırlıklı olarak dış alımla karşılanan sektörde maliyetleri büyük ölçüde artırmıştır.

2001 yılında, sektör açısından önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Uzun süredir AB'ye yönelik polyester, poy ve polyester tekstüre iplik ihracatında uygulanan antidamping vergileri kaldırılmıştır. % 3.5 ile % 15 arası uygulanan antidamping vergileri sektörün ihracatını kısıtlayıcı rol oynamaktaydı. Özellikle ucuz fiyatlarla dünya piyasalarını ele geçirmeye çalışan Uzakdoğu Asyalı üreticilere karşı dezavantaj yaratan bu uygulamanın kalkmasıyla polyester ihracatında önemli artışlar beklenmektedir.

Devlet sektöre vermiş olduğu teşvik belgelerinde, bazı eksiklik ve yanlışlıklar yapmıştır. Teşvik Uygulama Genel Müdürlüğü plansız, programsız ve fizibilite çalışmaları yapmadan teşvik belgesi dağıtmıştır. Adeta fizibilite onay makamı olmuştur.¹⁹⁰

Bankalar, sanayicilere verdikleri yatırım kredilerini, yatırımın ekonomik ömrünü tamamlayacak vadede değil kısa vadeli kaynaklarla finanse edip yüksek faiz talep etmişlerdir. Sanayicilerin yapmış olduğu en önemli yanlışlık ise yeterli öz kaynakları olmadan yatırım yapmalarıdır.

Sektörde personelin yeterli tecrübeye sahip olması, ihtisaslaşmaya gidilmesi, hata ve firelerin azaltılması, üretim maliyetlerinin azaltılması, termin tarihlerinin tutturulması ile pazar payı önümüzdeki yıllarda daha da büyüyecektir. Ayrıca firmaların yeni ürünler geliştirmesi, pazar araştırmaları ve yeni pazarlar bulunması, maliyet verimlilik, kâr analizlerinin daha bilinçli yapılması ile sektörü parlak bir gelecek beklemektedir.¹⁹¹

¹⁹⁰ Sanver Eray, **Tekstil Sektörünün Geleceği**, Suni ve Sentetik İplik Üreticileri Birliği, Tekstil ve Araştırma Dergisi, İstanbul, 2003, Sayı: 3, s.3-5.

¹⁹¹ Sanver, **a.g.e.**, s.3-5.

Endüstriyel iplik ve tekstil sektörü, ileri sanayilere geçiş için sermaye birikimi ve yetişmiş iş gücü yaratır. Sektör özellikle nüfusu genç ülkelerde istihdam baskısını göğüslemektedir.

2005 yılında kotaların kalkması ile tüketim, tahmini olarak, % 123 artışla Çin ve % 200 artışla ABD’de olacaktır.¹⁹² Türkiye’nin 2005 yılı ihracat hedefi 50 milyar Euro’dur. Bu hedefe ulaşma yolunda en büyük katkıyı sağlayacak katma değerli ürünler için marka yaratılması ve markaların hukuki açıdan korunması gerekmektedir.

Türkiye’de tekstil endüstrisi ve ticareti 1970’lerden başlayarak günümüze kadar geçen sürede istikrarlı bir gelişme göstermiş ve ülkenin lokomotif sektörü unvanını kazanmıştır. Özellikle son yıllarda yapılan makine ithalatı ve gerçekleştirilen yatırım hacmiyle olağanüstü pahalı yabancı orijinli teknoloji desteği alan sektör dönüşü olmayan bir doğrultuda ilerlemektedir.¹⁹³ Türkiye’nin ihracat lokomotifi olarak nitelendirilen tekstil sektöründe, endüstriyel ipliğin uluslararası piyasalarda rekabet edebilmesi için yeni bir yol haritasına ihtiyacı vardır. Sektörün emek-yoğun yapısı gereği, ucuz emek ve hammadde kaynaklarına sahip Asya ülkeleri ile mücadele edebilmesi için kaliteli, markalı yüksek teknolojili üretim yapması gerekmektedir.¹⁹⁴

2005 yılı Türkiye için bir dönüm noktası olacaktır. Tekstil ticaretine getirilen tüm kısıtlamaların kaldırılması ile birlikte Türkiye Gümrük Birliği avantajını kaybederken karşısında yeni, geniş ve kısıtsız piyasalar bulabilecektir. Çin, devasa boyutlarıyla 2005’ten sonra bu sektörde Türkiye’yi zora sokabilir. Maliyetleri düşürmek ve ihracatı artırmak için kısa vadeli olarak önerilen devalüasyon gibi seçenekler ithal girdilerini de artırdığından gerçek bir çözüm olmaz.¹⁹⁵

¹⁹² Sanver, (2003), s.4,

¹⁹³ Alpay Halil Rifat, **2010 Yılında Tekstil Sektörümüz**, Tekstil İşveren Dergisi, İstanbul , Mart, 1999, , s.25.

¹⁹⁴ Alpay, **a.g.e.** , s.26.

¹⁹⁵ Sanver Eray, **2005 Yılı Sonrası Dünyada Tekstil Sektörünün Durumu, Avrupa ve Türkiye’ye Yansımaları**, Suni ve Sentetik İplik Üreticileri Birliği, Denizli, Ocak 2004, s.5.

Sektörde uygulanması gereken stratejileri şöyle sıralayabiliriz:

İşletmeler girdikleri pazarın analizini çok iyi yapmalıdırlar. Son yıllarda Asya'da olan finansal krizin ihracat pazarlarındaki etkileri Türkiye'de de risk yaratmaktadır.

Türkiye Güney Asya ülkeleri ile hemen hemen benzer tür mamulleri üretmektedir. Bu ülkeler mali sıkıntıdan çıkabilmek için mallarını ucuz ve dumpingli satmaktadırlar. Buna karşı ülkemizin antidamping¹⁹⁶ mevzuatını etkin ve hızlı bir şekilde çalıştırması çok önemlidir.¹⁹⁷

Sektör ve işletmeler kendilerini hem iç hem dış pazarlarda iyi temsil etmeli, ve firmalar ürünlerinde uzmanlaşmaya ve markalaşmaya gitmelidirler. Ayrıca firmalar, yabancı firmalarla ortak yatırıma gitmenin yollarını aramalıdır. AR-GE' ye çok geç olmadan önem vermelidirler.¹⁹⁸

Bankacılık sektöründeki bozukluk, Eximbank¹⁹⁹ kredilerinin yetersizliği ve adaletsiz dağıtımı sektörün rekabet avantajını olumsuz etkilemektedir. Bu konuda düzenlemeler hemen yapılmalıdır.

2005 yılından itibaren iplik sektörü iyi kalitesine karşın fazla kapasiteye karşı dikkatli olmalıdır. Türkiye'nin AB pazarına yakınlık, iyi kaliteli ürünler ve esnek üretim metotları gibi belli başlı avantajları sürdürebilmesi için, firmalar ürün çeşitlenmesi yoluna gitmeli ve bazı emek yoğun üretimlerini başka bölgelere taşınmalıdır. Eğer Türk firmaları hızlı teslimi profesyonel bir müşteri hizmeti ile sürdürülebilir ise uluslararası pazarlardaki, çok hızlı değişen desen, moda gibi müşteri talebini iyi kalite ve makul

¹⁹⁶ Antidamping, Dış ticarete bazı ülkelerin ihraç ürünlerinde dumping yaparak haksız rekabeti engellemek, ithalatçı ülkenin yerli ürün fiyat dengesini korumak amacıyla yapılan bir uygulamadır.

¹⁹⁷ Sönmez Celal, **Tekstilin Geleceği ve Çözüm Önerileri Raporu**, Bursa Ticaret ve Sanayi Odası 3 2000, İstanbul, s.9.

¹⁹⁸ İyibozkurt Erol, **Küreselleşme ve Türkiye**, Sorunlar ve Çözümler, Bursa, Ekim 2004, s.105.

¹⁹⁹ Eximbank, İhracatçılara kredi veren devlet bankası, İhracatın geliştirilmesi amacıyla Türkiye İhracat Bankası A.Ş. (Eximbank) tarafından bankalar aracılığıyla kullanılan bir kredi türüdür.

fiyatlar ile karşılayabilecekler ve böylece, yabancı alıcıları Türkiye’den alım yapmaya devam etmeleri mümkün olabilecektir. Bu bağlamda Türkiye’nin uluslararası pazarda önemli ülke olarak yoluna devam etme potansiyeli bulunmaktadır.²⁰⁰

Türkiye’de yatırımlara devlet desteği gayet azdır. Bunun sebebi, yeterli kaynak olmamasının yanı sıra devlet yetkilileri ile özel sektör arasındaki geleneksel iletişim eksikliğinden kaynaklanmaktadır. İplik sanayisi tekstil sektörünün en önemli alt sektörü konumundadır. Türkiye, pamuk ve sentetik ipliğinde dünyanın önde gelen en büyük iplik üreticilerindedir.²⁰¹

Türkiye, ev tekstilinde de önemli bir paya sahiptir. Fakat üretim daha çok bornoz gibi düşük katma değerli standart mallar üzerinde yoğunlaşmıştır. Türk üreticilerin modayı izleyerek kaliteyi yükseltmeleri yeni ve modern desenlerle pazarda kalmaya çalışmaları gerekmektedir. Bu gelişmeleri gerçekleştiremedikleri takdirde kotaların kalkması ardından büyük pazar kaybına uğrayacaktır.²⁰²

Yeterli yatırım sermayesine sahip olmamalarına karşın tekstil ve alt sektörü olan iplik firmaları işletme sermayelerinden en üst verimi alma başarısını göstermektedirler. Firmalar alımını yaptıkları hammadde için ödemeyi, üretim, satış ve ihracat gelirini tahsilden sonra gerçekleştirmektedirler.²⁰³

²⁰⁰ Yavuz Abdulvahab, **Çin Dünya Tekstilinin Hakimi Olma Yolunda**, Tekstil Araştırma Dergisi, Sayı 3, İstanbul 2003, s.36.

²⁰¹ Coşkun Ali, **Pamuk İpliğine Bağlı Dengeler**, Tekstil İşveren Dergisi, Kasım 2003, s.42.

²⁰² Özbakır Hasan Basri, **Türk Ev Tekstil Sektörü**, Homex International Home Textile Magazine Dergisi, Temmuz- Ağustos Sayısı, s.106-112.

²⁰³ Coşkun, **a.g.e.** , s.42-43.

4.2. 2005 YILINDA KOTALARIN KALKMASI VE ÇİN'E KARŞI ALINABİLECEK ÖNLEMLER

Kotaların kalkacağı 2005 yılı tüm tekstil sektörü için bir kabus haline gelmiştir. ABD ve Avrupa ülkeleri 1.3 milyar nüfusa sahip olan Çin'in giderek hız kazanan yükselişine karşı alacakları önlemleri 2002 yılı itibari ile belirlediler. Türkiye'nin de Çin'e ve diğer olası ticari istilalara karşı bir önlem alması gerekmektedir. Gümrük Birliği nedeniyle yürürlüğe sokulan mevzuatlardaki Türkiye aleyhine uygulamalara yol açan boşluklar giderilerek ekonomiyi koruyacak mekanizmaların yeniden sisteme dahil edilmesi zorunludur.

Kotaların kalkmasıyla her ne kadar gelişmiş ülkelere gelişmekte olan ülkelere doğru refah artışına yol açacağı ve Uzak Doğu ülkelerinin dünya ticaretine entegre olacakları iddia edilse de Türkiye'nin etkileşiminin farklı olacağı düşünülmektedir. Çünkü ülkemizin ihracatının % 38 'i tekstil ve hazır giyim ürünlerindedir. Ülkemizde tekstil ve iplik sanayisinde çalışan sayısı 2003 yılı sonu itibarı ile 1.980.000 dir. Ülkemiz Çin, Tayvan, Hindistan'dan sonra AB'nin en önemli endüstriyel iplik tedarikçisidir. Türkiye'nin ABD'ye ihracatı, kotalar nedeniyle sınırlıdır. Tekstil ve endüstriyel iplik sektörü, Türkiye lehine gelişen ve vazgeçilemeyecek bir sektördür.²⁰⁴

Çin'in avantajları: Çin ve AB arasında 1998 yılından kalan Tekstil Kota Anlaşması, İpek Anlaşması ve Ekonomik İşbirliği anlaşması günümüz şartlarına uygun revize edilmiştir. Anlaşmada en önemli husus, Çin'in AB menşeli mallara tarife dışı bir engel uygulamayacağını hüküm altına alınmış olmasıdır. Ayrıca Çinliler Dış Ticaret Örgütü'ne girdikten sonra bu konuda daha hassas olacaklarını belirtmişlerdir. Tarife indirimi ile ilgili görüşmelerde 971 tekstil ürününün 250 tanesi için özel tarife tavizleri alınmıştır. Genel ithalat vergileri % 30 dan 2005 de % 5'e inecektir. Anlaşma sonucunda Çin bazı tekstil ürünleri için hemen, bazıları için ise aşamalı gümrük vergisi indirimine gitmektedir. Çin'in Dış Ticaret Örgütü kurallarına uyup uymadığı, tarife dışı

²⁰⁴ Özbakır, a.g.e. , s.113.

engeller, fikri ve sınai mülkiyet hakları gibi konularda sürekli olarak izlenmektedir. Her şeye rağmen Çin'in şartları ihlali halinde süratle ilişki kurularak idari görüşmelerle anlaşmazlıkların giderilmesine çalışılacaktır. Aksi halde süratle koruma önlemleri alınacaktır. Koruma önlemlerinin kabulü bu anlaşmanın en hassas yeridir ve Çin'in verdiği en önemli tavizdir. Çin-ABD Tekstil Anlaşması, önemli koruma önlemlerini içermektedir. Anlaşmada tekstil ile ilgili olanlar 2008'e kadar, diğer tüm Çin malları ile ilgili olanlarda ise 12 yıl uygulanacak koruma hükümleri vardır. ABD Çin ithalatı nedeniyle çok ciddi zarara uğrarsa, zarara uğradığı mal ile ilgili olarak Çin'e karşı 1-3 yıllık geçici koruma önlemleri uygulayabilecektir. Genel ticaret için bu mekanizmalar kullanılamaz. Ama ürün bazında ciddi olarak kullanılabilir. Bir kategori için birden fazla kısıtlama uygulanabilir.²⁰⁵

Çin'in tekstil alanında uyguladığı bazı ilginç stratejileri de vardır. Bunlar ;

Hammadde alanında hızla kendi kendisine yeterli hale gelmek için bu alandaki yatırımlarına çok fazla hız vererek uzak olmayan gelecekte dünya ticaretine entegre olmaktan ziyade dünya ticaretini yönlendiren olmak istemektedir.²⁰⁶

İplik ve elyaf sektörünü lokomotif sektör olarak kullanmaktadır.

İhracat yapısında değişikliğe giderek bölgesel ülkelerin dışında uzak batı pazarlarını da hedef seçmektedir.

Çin'in Dünya Ticaret Örgütü'ne katılımı sonucunda en önemli hedefi AB ve ABD pazarıdır.

Çin diğer Asya ülkeleriyle istikrarlı ekonomik ilişkiler kurarak yatırım açısından üs olmak, ticaret açısından da liderliği Japonya'dan almak istemektedir. Bunun için üçüncü dünya ülkeleri, Afrika ülkeleri ile ortak yatırım ve ticaret ilişkileri kurmak, Rusya, Orta Asya ülkeleri ve eski Doğu Avrupa ülkeleri ile iş ve ticareti geliştirmeye çalışmaktadır.

²⁰⁵ Yavuz Abdulvahab, **Tekstilde Çin Faktörü**, Tekstil Araştırma Dergisi, İstanbul, Sayı: 4, 2004, s.37.

²⁰⁶ Sanver, (2003), s. 9.

Çin tekstil ve giyim sektöründe güçlü iç talep ve ihracattaki büyüme ile piyasaların korkulu rüyası olmaktadır.

Çin'in Ulusal İstatistik Dairesi (NBS) ülkenin iplik üretimi (endüstriyel iplikler, sentetik iplikler ve pamuk ipliği ve elyaf ipliklerde dahil olmak üzere) rakamlarını açıkladı. 2002 ve 2003 yılında tüm mali yıl için iplik üretiminin 9.098.000 tona ulaşmış olması, önceki yıla göre 598.000 ton veya %7 oranında artış anlamına geliyor.

Çin'de iplikçiliğin temel sorunlarında, firmalara devlet yardımı olduğu için herhangi bir değişme söz konusu değildir. İplik fabrikalarının pamuk için daha fazla para ödemek zorunda kalması ve bunları fiyatlarına yansıtması kâr marjlarının daha zayıf kalmasına yol açmaktadır. Bununla birlikte madalyonun bir de öbür yüzü var. Çin'de ipliğe yönelik iç talep kumaş ve giyimdeki sağlıklı artıştan dolayı oldukça güçlü kalmıştır. Tekstil ve giyim ihracatında büyümesini sürdürmüştür. Bu talep düzeyinde bir aşağı düşüş görülmediğinden Çin'in iplik üretiminde belirli bir yavaşlama sergilemesi mümkün görülmemektedir.²⁰⁷

TABLO 4.1.

Çin'in İplik Üretimi (Ton)

Yıl	Üretim Miktarı (Ton)
1995	5.422.500
1996	5.122.100
1997	5.598.300
1998	5.420.000
1999	5.670.000
2000	6.575.000
2001	7.607.000
2002	8.500.000
2003	9.098.000

Kaynak: China International Man-made Fiber Conference Shanghai, China, 10-12 September 2002, NBS, 2003 NBS.

²⁰⁷ Dünya Gazetesi ,**Dünya Dosyaları** , İplik, Sayı No:54, 16 Temmuz 2002, s.21.

Kotaların kalkması ile asıl etkilenecek olanlar; Türkiye, Fas, Tunus gibi özel statüleri (Gümrük Birliği, serbest ticaret anlaşması gibi) veya Bengladeş, Afrika ülkeleri gibi çok fakir olmaları nedeniyle şu anda da kota uygulanmayan ve gümrük ödemeyen ülkelerdir.²⁰⁸

Damping,²⁰⁹ sübvansiyon²¹⁰ veya anormal ithalat artışları gibi haksız ticaret uygulamalarının söz konusu olduğu durumlarda, AB'nin uygulayabileceği ticareti koruma enstrümanları vardır.²¹¹

01.01.2005 tarihinde Çin dünya ticareti üzerinde dampingli ihracatı ile veya bir takım farklı ticari yollar kullanarak ciddi bir sıkıntıya yol açacaktır. Bunun önüne geçilmesi Dünya Ticaret Örgütünün vazifesidir. Eğer Dünya Ticaret Örgütü bu görevini yerine getirmezse ulusal devletler kendi mekanizmalarını çalıştıracaklardır. Fakat burada çok önemli bir sorun ortaya çıkıyor. Gümrük Birliği antlaşması Türkiye'nin bu alanda kendi politikalarını uygulamasına izin vermemektedir. Gümrük Birliği kesinlikle Türkiye'nin aleyhine işliyor. Bu antlaşma ya değiştirilmeli ya da serbest ticaret antlaşması haline dönüştürülmelidir. Şu ana kadar bu konuda herhangi bir şey yapılmamıştır. Bu konuda bir somut adımın atılmaması yerel üreticiler aleyhine haksız bir rekabete yol açmaktadır. Halbuki dünyada uygulanan kotaların kalkması ile dünya ticaretinin yeniden şekilleneceği 2005 yılı öncesi ABD ve Avrupa ülkeleri özellikle Çin'e karşı kendi endüstrilerini korumak için yeni mekanizmalar geliştiriyorlar.²¹²

²⁰⁸ Sanver, **a.g.e.** , s.9.

²⁰⁹ Damping, Bir malın dış piyasadaki fiyatının, iç pazardan daha düşük tutulmasıdır.

²¹⁰ Sübvansiyon, Devletin kişi ve kurumlara para, mal veya hizmet şeklinde yaptığı karşılıksız yardımları ifade eder.

²¹¹ Ertürk Emin, Uluslararası İktisat, Bursa, Eylül 2001, s.139-140.

²¹² Yavuz Abdulvahab, **a.g.e.** , s.38.

TABLO 4.2.**2003 Yılı Çin Ekonomik Verileri**

Büyüme	= 8.5
Sanayi üretiminde büyüme	= Yılın ilk çeyreğinde 11.8
Tamamlanmış yatırım	= 372 milyar \$
Yabancı sermaye girişi	= 48 milyar \$
İhracat	= 430 milyar \$
İthalat	= 410 milyar \$
Dış borç	= 184 milyar \$

Kaynak: Sanver Eray, 2005 Yılı Sonrası Dünyada Tekstil Sektörünün Durumu Avrupa ve Türkiye'ye Yansımaları, Denizli Konferansı, 23 Ocak 2004.

TABLO 4.3.**Çin Milli Gelir ve Fert Başına Tekstil Tüketimi ile İlgili Tahminler**

	2005	2010
G.S.M.H (milyar yuan)	-	15130
Yıllık ortalama büyüme artışı (%)	7.5	6.5
Nüfus (milyar)	1.320	1.380
Kişi başı ortalama Tekstil ürün tüketim (Kg/Yıl)	5.6	7.7

Kaynak: Sanver, **a.g.e.** s.4.

Çin ve Hindistan koruma duvarını aşabilmek için Bangladeş ve Vietnam gibi az gelişmiş ülkeleri kullanmaya yönelmiştir. Bunun nedeni, Birleşmiş Milletler tarafından bu ülkelerin az gelişmiş ülke kabul edilmesi, yaptıkları ihracatın ithalatçı ülkelerde hiçbir kısıtlamaya ve gümrük vergisine tabi tutulmamasıdır. Böylece Çin ve Hindistan ihracatı bu ülkeler üzerinden yapmaya başlamıştır. Dünya Ticaret Örgütü bu ülkelere şu

uyarıda bulunmuştur, “ihlalleri sürdürmeye devam ederseniz, 10 yıl içinde örgüt tarihe karışır”. Bir yandan gelişmiş endüstriler kendi endüstrilerini koruma çabalarını sürdürürken diğer yandan Çin ve Hindistan’da mevcut durumdan olabildiğince yararlanma peşindeler.²¹³

4.3. KOTALARIN KALKMASININ DÜNYA TEKSTİL SEKTÖRÜ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

1 Şubat 1995 tarihinden itibaren dünya tekstil ticareti, Dünya Ticaret Örgütü tekstil ve giyim anlaşması hükümlerine göre yönetilmeye başlamıştır. Bu anlaşma GATT’ın kuruluş anlaşmasını referans almaktadır. Anlaşma hükümlerine göre; 10 yıllık geçiş sürecinin sonunda tekstilde tüm kotaların kaldırılması gerekmektedir. Anlaşma ile dünyanın en önemli tekstil ürün ithalatçısı konumunda olan ABD, AB ve Kanada uygulamakta oldukları tekstil kotalarını 1 Ocak 2005 tarihinde kaldırmışlardır.

TABLO 4.4.

ABD’ye Kota Kısıtlaması Altında İhraç Edilen Ürünler Tablosu

Kategori No.	Ürün Tanımı
200	Pamuk veya suni sentetik elyaftan satışa hazır dikiş iplikler
300	Pamuk iplikleri satışa hazır hale getirilmemiş
301	Pamuk iplikleri satışa hazır hale getirilmiş
604	Devamsız selülozik olmayan suni elyaftan bükümlü iplikler

Kaynak: Kotaya Tabi Ürünler, Uludağ İhracatçı Birlikleri Verileri, 2004.

ATC (Agreement On Textiles And Clothing), on yıllık geçiş süresince kota uygulayan ülkelerin kotalarının dört kademeli ve her kademedede artan oranlı olarak

²¹³ Sanver Eray, **a.g.e.** , s.3-5.

kaldırmasını öngörmektedir.²¹⁴ 2005 yılı başından itibaren tüm Uzakdoğu tekstil ve iplik üreticilerinin ABD, AB ve Kanada pazarlarına girme özgürlüğüne kavuştuklarında bu ülkelerdeki sektörlerin nasıl etkileneceği günümüzdeki en önemli sorular arasındadır. Bu konuda üreticiler DTÖ temsilcileri ve akademik çevreler farklı yorumlar yapmaktadır. Birleşilen husus ilk etkinin global refahın artacağı yönündedir. Ancak gelişmekte olan ülkelerin enformasyon teknolojilerini doğru kullanıp kullanmadıkları, doğru zamanda doğru yerde doğru ürünü sevk edebilme kabiliyetleri, en uygun hammadde tedarikine ait taktik gelişmeler çok daha önemlidir.

Gelişmiş ülkelerin bugüne kadar ithalat lisansları ve kotalarla sağladıkları Pazar kontrolü yerini piyasa kurallarına göre pazar paylaşımına bırakacaktır. İthalatçı ülkelerde kaynakların sektöre tahsisinde verimliliğin ön plana çıkmasıyla üretim yapan her sektörde kaynakların etkin ve verimli kullanımını zorunlu kılacaktır. Konuyu ihracatçı ülkeler açısından incelediğimizde özellikle Asya ülkelerinin ürünlerini daha fazla ihraç edebilme açısından çok önemli bir şans yakaladıkları kuşkusuzdur. Bu şans en iyi değerlendirecek olan ülke ise Çin'dir.²¹⁵

4.4. TÜRKİYE NE GİBİ ÖNLEMLER ALMALI?

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planında giriş cümlesi çok önemlidir. “Gelişmiş ülkeler tasarım, moda yaratma ve pazarlama faaliyetlerini kendi bünyelerinde toplarken üretim sürecini maliyetin düşük olduğu gelişmekte olan ülkelere kaydırmaktadırlar.”²¹⁶

2005 yılında kotaların sona ermesi, Türkiye açısından oldukça önemlidir. Türkiye gerek iç pazarda gerekse ihracat pazarlarında Uzakdoğu ülkelerinden kaynaklanacak müthiş bir rekabet ile karşılaşacaktır.²¹⁷

²¹⁴ Öztürk Volkan, **Çin Faktörü**, 2005 Sonrası Türkiye Tekstil ve Konfeksiyon Sektörü, Ocak 2004, s. 2-3.

²¹⁵ Öztürk, a,g,e, , s.4.

²¹⁶ D.P.T. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Petrokimya Sanayii, s.9.

²¹⁷ Öztürk Volkan, (2004) , s.7.

Kısa ve orta dönemde en fazla zarar görecektir olanların öncelikle çalışanlar olacaktır öngörülmektedir. Bunun iki yönü vardır; ya rekabet avantajını kaybeden ihracatçı ülkedeki tekstil sektörü çalışanları firmaların kapanması nedeniyle işlerini kaybedeceklerdir, ya da daha düşük ücret seviyesinde çalışmaya razı olacaklardır. Ancak tüm bu öngörülerde ihmal edilen üç nokta vardır. Tekstil ithalatçı ülke vatandaşları aynı zamanda işlerini kaybetmiş çalışanlardan olacaktır. Bunların satın alma gücü paritelerini kaybetmeleri sonucunda sunulan ucuz ürünleri nasıl satın alabileceklerdir?

Başta Hindistan, Pakistan gibi ülkelerde çok ucuz fiyata çalışanların daha ne kadar bu ücretlerle çalışmaya razı olabilecekleridir. Yani baskılanan iç tüketim meylili nedeniyle bugüne kadar düşük ücrete çalışmaya razı olanların refah artışından pay isteyip istemeyecekleridir.²¹⁸

Türkiye tekstil sektörü için asıl önemli husus durumun tam algılanmadan herkesin psikolojik çöküntüye girmesidir. Türkiye avantajlarını mutlaka göz önünde tutmalıdır. İyi yetişmiş iş gücü ile kendine güvenini muhafaza ederek süratle alınması gereken tedbirleri almalıdır.

Üreticilerin küçük atölyelerde ve fasonculuk şeklinde gerçekleştirilen üretim yapısının bizi ileriye götüremeyeceğini kabul edip birleşerek, şirket evlilikleri yaparak, ortaklık veya işbirliklerine giderek birlikte hareket etmeleri gerekir. Ayrıca şirketlerimiz, uluslararası pazarlama ağlarına sahip olmak için gayret göstermelidir.

Üreticiler Çin'in dezavantajlarını iyi değerlendirerek kısa orta ve uzun vadeli hazırlık planlarını oluşturup, yürürlüğe sokmalıdır.²¹⁹

Türkiye bir yandan mevzuattaki koruma mekanizmalarını AB'ye paralelleştirerek süratle uygulanacak şekilde basitleştirmelidir. Bir yandan da üretim faktörleri arasında yer alan başta Katma Değer Vergisi olmak üzere ağır mali yükleri

²¹⁸ Öztürk, (2004), s.5

²¹⁹ Dünya Gazetesi 2002,a.g.e. , s.22.

azaltarak mahalli idareler kanununda yerel idarelere bölgesel ekonomiyi izleme hakkı verilmelidir.

İthalatın kontrol altına alınması için ihtisas gümrükleri uygulamasının genişletilmesi, ayrıca ithalat rejimi içinde teorikte var olan fakat pratikte uygulanmayan korunma mekanizmalarının harekete geçirilmesi gerekmektedir. Türkiye ithalatta zorunlu standartları çoğaltmalıdır. Örneğin; Almanya Türkiye'den aldığı domateslerde inceleme sonucu hormona rastlarsa ithalatı hemen durduruyor. Türkiye'de bunun gibi önlemler almalıdır.²²⁰

Türkiye'de geçen yıl sentetik iplik ithalatında artış görüldü. Ancak bu artış dampingli ihracattan kaynaklanan artıştır. GATT'ın 7. maddesi gereği belli koşullar yerine getirilmeden satış faturasında yazılı kıymetin doğruluğunun incelenmesi oldukça zordur. Dünyanın her yerinde 1.10 \$ üretilen ipliği ithalatçı 50 cent veya 60 cent beyan ediyorsa bu ülkenin büyük gümrük geliri kaybına uğradığını gösterir. Bu konu ile ilgili ek yasal önlemlerin alınmaması büyük bir eksiklik. Avrupa'da da aynı gümrük mevzuatı olmasına rağmen tüm ülkelerde yerli sanayisinin zarar gördüğü her ithalat mercek altına alınmaktadır. İhracatçı ülkenin gerçekten o malı üretmeye yeteneği var mı? İthal edilen mal gerçekten beyan edilen fiyata üretilip satılabilir mi? Gelen mal amacına uygun olarak kullanılabilir mi? 2003 yılında SUSEB' in yaptığı bir araştırmaya göre bazı ülkelerin hiçbir şekilde üretimleri olmamasına karşın Türkiye'ye binlerce ton sentetik iplik ihraç etmişlerdir.

4.5. SEKTÖRÜN İÇİNDE BULUNDUĞU ZAFİYETLER

Sektör Avrupa pazarına bağlı olduğu için 2005 sonrası aynı pazara diğer ülkelerinde mal arz etmesi nedeniyle zor durumlara düşebilir. Bu nedenle ihracat pazarlarının çeşitlendirilmesi gereklidir.

²²⁰ Öztürk, **Tekstilde Rekabet**, s.6.

Sektör büyük oranda standart ürünlere yoğunlaştığı için Asya ülkelerinin ucuz ithalatı karşısında rekabet şansı azalacaktır. Bu durumda pazarda kalabilmenin en önemli koşulu üretim kalitesini artırmak ve ürünü çeşitlendirmektir. Ayrıca orijinal desen yaratıcılığına ve markalı ürün geliştirip üretime yönelmek zorundadır.

Türkiye 'de sektör ile ilgili yapısal düzeyde mesleki eğitimin bulunmaması büyük eksiklidir. Firmalar, hala AR-GE çalışmalarına girme konusunda kararsızlık içindedirler.²²¹

Sektörün diğer önemli bir sorunu ise sektöre çok az yabancı sermaye girişi olmasıdır (Sektöre yabancı sermaye girişi 2002 yılı itibarı ile tekstil ve alt sektörü olan iplik dahil olmak üzere 800 milyon \$ dır.).²²²

Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler, (KOBİ) finansman sıkıntısı çekmektedir. Önceki yıllarda bazı firmalar yüksek beklentiler nedeniyle yaptıkları makine yatırımlarıyla büyük borç yükü altına girmiştir. Finansmanda yaşanan darboğaz nedeniyle firmalar yatırım yapamamaktadır. Bu nedenle, Türkiye'de ki makine parkının % 50 si 5 yaşın üzerindedir. Rekabet edebilmenin birinci koşulu, modernizasyondur. Sektörde sadece bazı büyük firmaların makinelerini yeniledikleri anlaşılmaktadır.

Özellikle değişen desen ve moda karşısında Türkiye, AB'ye olan coğrafi yakınlığı nedeniyle avantajlı konumdadır. Türk firmalarının yaratıcı gücü, iyi hizmetle beraber, hızlı üretim ve çabuk teslim ile birleşince Uzak Doğu ülkelerine karşı bir avantaj oluşturmaktadır.

Türk firmaları bütün bu avantajlardan yararlanabilmek için bir takım zayıf noktaları ortadan kaldırmalıdır. Daha kaliteli ve markalı üretimin yanında ürün çeşitlenmesine gidilmeli, fazla kapasite ve stok ortadan kaldırılmalı modern makinelere

²²¹ Alpay Halil Rıfat, **2010 Yılında Tekstil Sektörümüz**, Tekstil İşveren Dergisi, İstanbul , Mart, 1999, , s.26.

²²² Öztürk, **Tekstilde Rekabet** , s.6.

yatırım yapılmalı boyama ve bitirme üniteleri yenilenmelidir. Diğer taraftan AB'nin dışında daha başka pazarlara yönelmelidir.²²³

4.6. TÜRKİYE'NİN İHRACAT TEZATI : KAZANIYOR MUYUZ?

2001 yılında ihracatın fiyat endeksi % -1.7, 2002'de % -2.8'e düşmüştür. Yani bir önceki yıla göre daha fazla ihracat yapıp daha az para kazanılmıştır. Bu yüzden Türkiye'nin hızla katma değeri yüksek mallara yönelmesi gerekmektedir. Türk üreticisi de dünyada yeni üretilen ve cazibesi olan ürünlere doğru yönelme gayretindedir. Ayrıca istihdam endeksi 2001 yılında tekstil sektöründe % -8.1 iken 2003 sonunda % 5.1 olmuştur. Bu da 2001'deki kriz nedeni ile oluşan istihdam azalmasının yerini istihdam artışına bıraktığını gösteriyor. Ancak buna rağmen ücret endekslerinin düştüğü görülüyor. Çünkü ithalat ve ihracat fiyat endekslerinin düşmesi çalışanların aldığı reel ücret endekslerinin de düşmesine neden oluyor.²²⁴

4.7. 2005 YILI SONRASI DÜNYA TEKSTİL SAVAŞLARI

Türk tekstil ve hazır giyim sektörü Türk ekonomisinin lokomotif sektörlerinden biridir. Toplam ihracatta % 28 paya sahip, ihracatta en büyük sektör durumundadır. 2005 yılında kotaların kalkması sonrasında, dünya tekstil ve hazır giyim sektöründe özellikle Asya ülkeleri spesifik olarak da Çin ve diğer ülkeler arasında haksız rekabet yaşanacaktır.²²⁵

Çin'in önlenemeyen yükselişinin ardındaki en önemli faktörün bu ülke parasının yıllardır sabit düzeyde ve değerinin çok altında tutulması olduğu biliniyor. Ancak son

²²³D.P.T. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Tekstil ve Giyim Sanayii s.10.

²²⁴ Sanver Eray, **Türkiye'nin İhracat Tezati**, 2003, <http://www.tad.com.tr/arsiv/d20037s3/perspektif/>

²²⁵ Atılğan Turan, **Tekstilde Gelecek Stratejileri**, Konfeksiyon Teknoloji Dergisi, İstanbul, Şubat 2001, Sayı: 2

zamanlarda ABD, Japonya, Kore gibi ülkeler Çin parasının normal değerlere yükseltilmesi gerektiğini vurgulamaktalar.

ABD Tekstil Lobisinin açıklamalarına göre, son 1 yılda Çin'den yapılan tekstil ve hazır giyim ithalatının büyük oranda artış gösterdiği, artışla bütün tekstil ve hazır giyim marketinin % 15'ini elinde bulundurduğu bir gerçektir. AB'de açıklanan rakamlar ise 2002 yılında Çin'in topluluğa yönelik tekstil ve hazır giyim ihracatının değer bazında bir önceki yıla göre % 10 artarak 11 milyar Euro' ya ulaştığını göstermektedir. AB ile Türkiye arasındaki ticaretin tamamen serbest olmasına rağmen, Çin'in gösterdiği inanılmaz ihracat artışı ile Türkiye pazarını ele geçirebilir. Uruguay Round Ticaret Müzakereleri sonucunda imzalanan Tekstil ve Hazır Giyim Anlaşması (ATC) uyarınca dünya kota sistemi 31 Aralık 2004 tarihinde sona ermiştir. 2005 yılında kotaların tamamen kalkmasıyla bundan etkilenecek ülkenin halen AB pazarına kotasız giriş avantajı olan ülkemiz olduğunu da unutmamak gerekir.²²⁶

2001-2003 döneminde Çinli İhracatçılar piyasadan daha fazla kâr alabilmek için fiyatlarını önemli ölçülerde düşürüp makine ve teknolojiye yoğun şekilde yatırım yaparak verimliliklerini artırmışlardır.

4.8. YENİ TİCARİ ORTAMIN YARATACAĞI FIRSATLAR

Tekstil ve hazır giyim sektörü, yeni sisteme tamamen entegre olduğunda, pazarın gerçeklerine ilk adapte olan ülke ve şirketler kazançlı çıkacaktır. “Yeni Piyasa”nın muhtemel şekline dair birkaç değerlendirme şöyle özetlenebilir:²²⁷

4.8.1. Yeni ve Büyüyen Pazarlar

Uluslararası rekabet şiddetlenip Avrupa, Kuzey Amerika ve Japonya'da büyüme oranları yavaşladıkça, Güneydoğu Asya ülkeleri ve gelişmekte olan ülkelerdeki orta-üst

²²⁶ Yavuz Abdulvahab, **a.g.e.** , s.39.

²²⁷ Korkmaz Ahmet, **Tekstil Sektöründe Fırsatlar**, Ev Tekstili Dergisi, Makale, Temmuz-Ağustos, 2004, Sayı: 8, s.44.

gelir grupları yeni pazarlar olacaktır. 2005 yılında kotaların kalkmasıyla Çin bütün dünyaya malını çok rahat satabilecek ve pazarını büyütecektir.

4.8.2. Kaybeden Tedarikçiler

Kısa ve orta vadede Kuzey Amerika, dünya giyim ithalatının 2/3'ünü çekmeye devam edecektir. Fakat kotaların sona ermesiyle, küçük ülkeler pazar paylarını kaybetmeye başlayacaktır. 2005-2006 yıllarında dünya çapında hazır giyim alıcılarının tedarikçi sayısını büyük ölçüde düşürecekleri tahmin edilmektedir. Kota sistemi sonucu oluşan, çok sayıda ülkeden ve çok sayıda imalatçıdan mal tedariki sistemi yerini, az sayıda ülkeden ve az sayıda imalatçıdan mal tedarik etmeye bırakacak. Bu öngörüye bağlı olarak ABD Ticaret Bakanlığı'ndan hazırlanan rapordaki araştırma, ABD'li alıcıların tedarikçi ülke sayısını 2005-2006 yıllarında 1/2 oranında 2012 yılında da 1/3'ü oranında azalacağını belirtmektedir.²²⁸

ABD tedarik kararlarını belirleyen unsurlar maliyetler, lojistik, fabrika etkiliği, alt yapı (kumaş ile konfeksiyon arasındaki yakınlık) arz zinciri yönetimi, sosyal ve yapısal istikrar, insan hakları, güvenilirlik, ilişki gibi faktörler olmaya devam edecektir.

4.8.3. Gerileyen Fiyatlar

Dünyada pamuk fiyatları 1993- 95 döneminde çok büyük oranda dalgalandıktan ve Mayıs 1995'de 2,5 USD/kg'ı aştıktan sonra gerileme eğilimine girmiş ve 1999 yılının sonlarına doğru 1 USD/kg'ın altına düşmüştür. 2000 yılı başlarından itibaren dünya pamuk fiyatları hızlı bir artış trendine girmiş ve yıl sonunda 1,45 USD/kg'a kadar yükselmiştir. Ancak 2001 yılı başlarından itibaren 2001/2002 sezonunda pamuk iplik üretiminin tüketimden daha fazla olacağı tahminiyle, fiyatlar gerilemeye başlamış ve 11 Eylül olayından sonra Kasım 2001'de uzun yılların en düşük seviyesi olan 0,83 USD/kg'a kadar düşmüştür. Aralık ayında 2002/2003 sezonunda stokların azalacağı beklentisiyle pamuk fiyatı 0,94 USD/kg seviyesine yükselmiş ve Haziran 2002'ye kadar yaklaşık aynı seviyede seyretmiştir. 2002 yılının Temmuz ayından itibaren dünya

²²⁸ Korkmaz, a.g.e. , Sayı:8, s.44.

üretiminde azalma, tüketiminde artma beklentisi giderek artmaya başlamış ve stoklarda hızlı azalma beklentisi dünya pamuk fiyatının hızla artarak Aralık 2002’de 1,22 USD/kg’a Mart 2003’de de 1,35 USD’a yükselmesine yol açmıştır. Ağustos 2003’e kadar durağan seyreden pamuk fiyatları, 2003/04 döneminde pamuk üretiminde 1 milyon tonluk artış tahminine rağmen dünyada stokların gerilemeye devam etmesi ve Çin’in pamuk tüketiminin üretiminin 2 milyon ton üzerine çıkacağı dolayısıyla ithalatının büyük oranda artacağı beklentisiyle, Kasım 2003’de 1,71 USD/kg’a kadar yükselmiştir. 2004/05 döneminde dünya pamuk üretiminin 2 milyon ton artacağı, tüketim artışının sınırlı kalması sonucu stokların yükseleceği beklentisi 2004 yılında fiyatların yavaşça gerileyerek Nisan 2004’de 1,53 USD/kg’a düşmesine neden olmuştur.²²⁹

Türkiye’de Ege pamuğunun fiyatları genelde dünya fiyatlarının üzerinde seyretmektedir. Bazı dönemlerde Türkiye’de pamuk fiyatları dünya fiyatlarının %20-30 üzerinde seyretmekle birlikte, özellikle fiyatların hızla gerilemekte olduğu dönemlerde altına inebilmektedir. 2001 yılının ilk yarısında, Türkiye’de pamuk fiyatları dünya fiyatlarının biraz altında sonrasında ise sekiz ay dünya fiyatlarının yaklaşık %20 kadar üzerinde seyretmiş, Haziran 2002’de yeniden dünya fiyatına yaklaşmıştır. Türkiye’de pamuk fiyatları Kasım 2002’den sonraki dört ay dünya fiyatlarının altına inmiş, Mayıs-Ağustos 2003’de dünya fiyatlarının %15-20 üzerinde seyretmiş, sonrasında dünya fiyatlarına paralel gitmiş, ancak Aralık 2003-Mart 2004 arasında yeniden yükselmiştir.²³⁰ Fiyatlarda aşırı rekabetten dolayı oluşan gerileme, tüketiciler için olumlu olsa da ülkemiz gibi net ihracatçı ülkeler ve şirketler için olumsuz koşullar yaratabilmektedir.

²²⁹ Özer,(2004) , s. 52.

²³⁰ Özer, (2004) , s. 52-53.

4.8.4. Yeni Ticaret Anlaşmaları

Son yıllarda başlıca ihracatçı ülkeler seçilmiş ülkelere spesifik tavizler vermeye başlamıştır. Bu durum ise gelişmekte olan ülkelerdeki KOBİ'lerin rakiplerine karşı rekabet güçlerini belirlemelerini zorlaştırmıştır.

4.8.5. Anti-damping ve Fark Giderici Vergiler ve Artan Gümrük Kontrolleri

Anti-damping uygulamaları şeffaf ve tahmin edilebilir olmadıkları için, liberalizasyonun sağlayacağı faydaları önemli ölçüde azaltacaktır. Bunun yanında, gümrük yetkililerince yapılan "mal teyidi ziyaretleri"nin 2005 yılına dek giderek artacağı tahmin edilmektedir.

4.8.6. Etik Standartlar ve Çevre Bilinci

Özellikle çocuk çalıştırma konusunda batılı sivil toplum kuruluşlarının uyarıları bulunmaktadır. Benzer şekilde "çevre" konusunda da yeni uygulamalar ve baskılar gündemdedir. Viskoza üretimi çevreye çok zarar vermektedir. Dolayısıyla bu iplik üretimi çoğu ülkede hızla azalmaktadır. Ancak Rusya, Çin ve Hindistan viskoz üretimine devam etmektedir.²³¹

4.9. İSTANBUL DEKLARASYONU

Türkiye ve ABD Tekstil ve Hazırgiyim Sanayicilerinin haksız ticarete karşı eylemi dünya tekstil ve konfeksiyon ticaretinde, ihracat miktarının yüksek oranlarda büyümesi, birim fiyatlarındaki düşüş ve pazar payının hızla genişlemesi sonucunda ortaya çıkan Çin tehlikesinin tüm ülkelerin ortak endişesi olduğu bilinmektedir. Konu ile ilgili olarak, ABD'de daha önce çeşitli konularda işbirliği yapılan Atmı-American Textile Manufacturers Institute (Amerikan Tekstil Üreticileri Enstitüsü) ve Amtac-American Manufacturing Trade Action Coalition (Amerikan Üreticileri Ticari Eylem Koalisyonu) ile 2 Mart 2004 tarihinde İstanbul'da başlayan görüşmeler sonucunda, 4

²³¹ Korkmaz, **Markalaşma Başarısı**, s.44.

Mart 2004 tarihinde yapılan bir basın toplantısı ile ortak bir görüş olarak 31.12.2007 tarihine kadar kotaların sürdürülmesini talep eden Atmı ve Amtac tarafından hazırlanarak dünya ticaret örgütü'ne (DTÖ) gönderilmek üzere imzalanan mektup, tekstil ve hazır giyim yönetim kurullarımızın yanı sıra Türkiye giyim sanayicileri derneği ve Türkiye tekstil işverenleri sendikası tarafından imzalanarak duyurulmuştur. İstanbul Deklarasyonu ile ilgili toplantı 2004 Aralık ayında yapılmıştır.²³²

4.10. YENİ PİYASA ŞARTLARINA HAZIRLIK VE SONUÇLARI

Endüstriyel iplik sektörü dış pazarlara sadece iplik olarak hammadde ihraç etmek yerine özellikle nakış, dikiş, konfeksiyon, dokuma sanayisinde bitmiş mamul ihraç etmelidir. Bu sektörlerdeki ürünler geliştirilip araştırılıp üst sınıf moda ya yönelik ürünler ve moda marka ürünler grubuna yönelinmelidir. Böylece katma değeri yüksek ürünler ihraç edilebilir.

Sektör bütün pazarlama tekniklerini kullanmalı herhangi bir ülkeye yapılacak ihracatta önce o ülke hakkında ticaret ve sanayi odalarından, ihracatçı birliklerinden ve sektördeki kuruluşlardan gerekli bilgiler alınmalıdır. Özellikle pazarı genişletmek için malın potansiyel satış imkanı olan ülkelerde fuarlar açılması, reklam kampanyalarının başlatılması gerekmektedir.

Tekstil sektöründeki değişiklikler ülkemizde de pek çok şirket ve KOBİ' ye yeni imkanlardan ziyade, daha fazla risk ve yeni mücadeleler getirecek gibi görünmektedir. Bu konuda alınabilecek önlemlerden birkaçı da belirtilmiştir.²³³

Ulusal Eylem Planı Oluşturmak

Hükümet iş alemini için uygun bir ortam oluştururken özel sektör oyuncularını arasında hükümetle işbirliği her zamankinden çok rol oynamaktadır. Uluslararası

²³² http://www.itkib.org.tr/Res800/diger/AnasayfaSureli/istanbul_deklarasyon/Default.htm

²³³ Sönmez, a.g.e., s. 4-5-6.

alıcıların dikkatini çekebilmek için ülkemiz tekstil sanayisinin “büyüklüğü ve imkanları” dünya kamuoyuna anlatılmalıdır.

Sektörel Dernekleri Güçlendirmek

2005 yılına yaklaşıldığında başta KOBİ’ ler olmak üzere imalatçılara sağlanacak destek giderek önemli hale gelecektir. Bu noktada İhracatçı Birlikleri ve Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği gibi mesleki kuruluşlar önem kazanacaktır.

Rekabeti Anlamak

Rekabet ortamında şirketler diğer ülkelerdeki rakiplerinin de performansını ölçmek ve izlemek üzere bir mekanizma oluşturmak zorundadır.²³⁴

Verimliliği Mutlaka Artırmak

İnsan sermayesi ve makineye yatırım yapılarak verimlilik artırılıp fiyatlar düşürülebilir. Ayrıca çalışanların mesleki becerilerinin geliştirilmesi için değişik eğitim programları düzenlenebilir.²³⁵

Yeni Ürün ve Piyasalar Geliştirmek

Yüksek katma değerli ürünlere yönelmek dönemin en belirgin özelliği olacaktır. T- shirt gibi kolay pazarlarda hem rekabet çok yüksektir hem de fiyatlar çok düşüktür. Dolayısıyla imalatçı firmalar katma değeri yüksek piyasa katmanlarına ulaşmak durumundadırlar.

Elektronik-Uygulama’yı Geliştirmek

Hem satış hem de arz zincirinin her aşamasında bilgi değişimi şart olmaya başlamıştır. E-Ticaret²³⁶ şirketlerin tedarik ve arz zinciri yönetimi, üretim planlaması,

²³⁴ Korkmaz, **Markalaşma Başarısı** , s.45.

²³⁵ Sönmez, **a.g.e.** , s.7.

²³⁶ E-Ticaret, İnternet aracılığıyla yapılan ticaret, istenilen ürün internet sitesinden seçilerek ödemesi yapılır.Böylece istenilen her anda her çeşit malın alımı kolayca yapılır.

dizayn, internet üzerinden satışlar gibi pek çok alanda faaliyetlerini geliştirmelerine olanak sağlamaktadır.

2005 yılı sonrasında tüm kotaların ve diğer kısıtlamaların kaldırılması ABD ve AB tekstil ve iplik sektöründe endişe, Çin, Hindistan ve Uzak Doğuda sevinç doğurmuştur. Çünkü 2005 sonrası Batı dünyası Uzak Doğunun dampingli tekstil ürün ithalatının önemli ölçüde artacağını bunun da kendi tekstil sektörünü bitireceği endişesi taşımalarına karşılık Uzak doğulu üreticiler kotasız ve engelsiz ticarete yol açacağını düşünmektedirler.²³⁷

Net ithalatçı ülkeler (AB -ABD) ticaret bakanlığı temsilcileri kendi yerli endüstri temsilcilerinin yerli sanayinin korunması için ağır baskısı altındadırlar. Bu durumun önlenmesi ABD de daha net ve kolay olmasına karşılık bürokrasinin ağır işlemesi ve üye ülkelerin menfaatlerinin çok farklı olması nedeniyle AB de çok daha zordur.

AB komisyonundaki derin görüş ayrılıklarına yol açan temel fark tekstilin lokomotif sektör olarak görülüp görülmemesinin yanı sıra tekstilin feda edilmesi ile beklenen Uzak Doğu ülkelerinin de Avrupalı üreticilere diğer alanlarda iç piyasalarını açıp açmayacağı konusunda yoğunlaşmaktadır.

Gümrük Birliğine rağmen AB Türkiye'nin kayıplarının giderilmesi veya kayıpların önlenmesi ile ilgili hiçbir katkıda bulunmayı düşünmemektedir. AB tekstil sektörünü gözden çıkardığı için tekstil de kendi açısından ortaya çıkabilecek kayıpları önemsememektedir.²³⁸

Türkiye açısından durumu değerlendirirsek tekstil halen ülkemiz için lokomotif sektördür. Bu özelliği ile ABD'den kalın çizgilerle ayrılmaktadır. Türkiye için tekstil hala istihdam yaratan, önemli döviz kazandıran, katma değer yaratan niteliktedir. Bu nedenle AB içindeki bazı çevrelerin tekstil sektörü ile ilgili beklentileri ve stratejileri

²³⁷ Sanver, **2005 yılı Sonrası Tekstil Sektörü** , s.4.

²³⁸ Sanver, **2005 yılı Sonrası Tekstil Sektörü** , s.5.

Türkiye açısından geçerli olamaz olmamalıdır. 2005 sonrası için Türk tekstil konfeksiyon sektörü, ev tekstili, pamuklu tekstil alanlarında pazar kayıplarının ciddi olacağı hesaplanmaktadır. Türkiye için tekstil halen çok önemli olması nedeniyle kendi koruma ve korunma politikalarını geliştirmek zorundadır. Önlemlerin sektördeki üreticiler tarafından devletle birlikte tespit edilmesi gerekir.

2005 yılında, 30 yıldır miktar kısıtlamaları yani kotalar ile sınırlanan dünya tekstil ticareti yeniden tam rekabet ortamına geçecektir. Türk ihracatçısı AB ve ABD pazarları açısından farklı iki gerçekle karşı karşıyadır. Ülkemiz ile AB arasında 1996'da imzalanan Gümrük Birliği Antlaşması ile ülkemiz çıkışlı tekstil ve konfeksiyon ihracatına uygulanan kotalar tamamen kalkmıştır. Oysa bu pazarda Çin'e uygulanan kota halen devam etmektedir. Buna rağmen Çin, topluluk pazarında 1. ihracatçı konumundadır. Dolayısıyla 2005 yılında Çin'e uygulanan kotaların kalkmasıyla AB pazarındaki payını daha da artıracığı tahmin edilmektedir. ABD pazarında ise ülkemiz ilk 15 tedarikçi içinde yer almaktadır. Ancak bu pazarda da Çin kotaya tabi olmasına rağmen sürekli olarak pazar payını artırmaktadır. Başka bir husus ise ülkemiz iç pazarında ithal malların yaratacağı Çin tehdididir.²³⁹

Sonuç olarak; tekstil sektörü, 2005 yılında gerek iç gerekse dünya pazarında kıyasıya rekabetin olacağı ve yeni stratejik ilişkilerin kurulacağı, fiyatların gerileyeceği, verimlilik, kalite standartlarının ön plana çıkacağı bir döneme giriyor. Ülkemiz şirketleri de bu yeni dönem için tedbir almaya başlamışlardır. Örneğin; insan sağlığına ve çevreye uygun yatırımlar yapılmaya başlanmıştır. Yine birçok ihracatçı üretimlerini maliyet avantajı olan ülkelere ve yurt içinde de Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ne kaydırmışlardır. Bunun yanında, tekstil sektöründe “Katma Değeri Yüksek” ürünlere yönelmiştir.²⁴⁰ 2005 yılında kotaların kalkmasıyla en fazla etkilenecek ülkenin halen AB pazarına kotasız giriş dolayısıyla avantajlı olan ülkemiz olduğu dikkate alınarak gerekli önlemler alınmalıdır.

²³⁹ Tarakçıoğlu Işık, **Tekstil Sektörünün Sorunları**, Tekstil İşveren Dergisi, Aralık, 2002, s.30.

²⁴⁰ Tarakçıoğlu, **a.g.e** , s.31.

Sektörde 2001 yılı itibari ile kayıtsız ve kaçak dahil 1 milyar metre kare kumaş ithal edilmektedir. Bu 100.000 kişinin işsiz kalması demektir. Yine iplikte resmi ithalatın 1/2'lik kısmı kaçak ithal edilmektedir. Bu da yine 50.000 kişinin istihdam kaybı demektir. Türk iplik ve kumaş sanayisinde kapasiteler atıl kaldıkça maliyetler artmakta dolayısıyla tekstil ve hazır giyim sektörü dışa bağımlı hale gelmektedir.

Sektörde haksız rekabeti oluşturan kayıt dışı ekonomi²⁴¹ vardır. Kayıtsız işçi çalıştıranlar çok avantajlı bir konumdadırlar. Faturasız veya düşük faturalı satışlar sektörü önemli ölçüde zorlamaktadır. Ayrıca ödenmeyen vergiler devlet için önemli bir kayıp oluşturmakta, ödenmeyen sosyal sigortalar primleri de sosyal güvenlik sistemi içinde önemli bir kayıptır.

Diğer önemli bir konu enerji maliyetleridir. Hem yetersiz hem de pahalı enerji kullanılmaktadır. Türkiye'de İşçilik maliyetleri tekstilde 700 \$ civarında, halbuki Endonezya'da 57 \$ dır.

Sektör yüksek faizler nedeniyle büyük bir işletme erozyonuna uğramış durumdadır. Sektörün sorunları büyüktür ama Türkiye tekstil sektöründen vazgeçemeyecektir.²⁴²

Sanayici devlet tarafından desteklenmez ise yurtdışına kaçışlar başlayacaktır. Bu da istihdam, üretim ve ihracat açısından ülkeye ciddi zararlar verir. Yabancı ülkelere kaçışlar teknolojimizin de yabancı ülkelere kaymasına sebep olacaktır.

Bazı önlemler;

Tekstil sektörü için Katma Değer Vergisi ağır geliyor.

Gümrükler denetim altına alınmalıdır. Çünkü Türkiye'de 2001 yıl sonu itibari ile 400 gümrük var ve kimin ne getirdiği bilinmiyor. Bunun 293'ü başmüdürlük 190

²⁴¹ Kayıt Dışı Ekonomi, İşletmelerin faturasız satış yaparak maliye tarafından denetlenemeyen her türlü işlem kayıt dışı ekonomidir.

²⁴² Sanver, **Tekstil Sektörünün geleceği** , s.5-6.

civarında özel ilave birimleridir. 2003 yılında gümrük müsteşarlığı Türkiye'deki gümrüklerin sayısını 120 civarına indirmiştir.²⁴³

Tekstil sektörü 1982-2002 yılları arasındaki 20 senelik dönemde yaklaşık 150 milyar \$ civarında yatırım yapmış ve kaynak aktarmıştır. 1997-2002 arasında 50 milyar \$'lık yatırım yapmıştır. Bu kaynağın rasyonel olarak kullanılmaması, yüksek oranda atıl kalması, üretimin duraklaması ve istihdamın gerilemesi ülkede son derece hayati sorunların ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır.

İthal edilen tekstil ürünlerinin ülke ekonomisinde meydana getireceği zararları önlemek için gerekli mekanizmalar çalıştırılmalıdır. Örnek olarak AB Gümrük Birliği çerçevesinde katma değer protokolünün 60. maddesi şöyledir:

“Eğer bir ülkenin bir sektöründe ciddi sorunlar meydana geliyorsa o ülke kendisini hiçbir kayda tabi tutmadan o sektörü korumak için mevzi tedbirler alabilir” ibaresine dair açık hükümler vardır.

4.11. SEKTÖRÜN SORUNLARI

Tekstil sektörü ve endüstriyel iplik (sentetik) ülke ekonomimizin lokomotifini oluşturan bir sektördür. Bu sektörde yaşanan sorunların diğer sektörlerle yayılma potansiyeli vardır. Tekstilde ve endüstriyel iplik sektöründe yaşanan sorunlar 3 açıdan ele alınmalıdır:²⁴⁴

Makroekonomik meseleleri sanayi sektörüne, dolayısıyla tekstil sektörüne yansımaları, işletmelerin bünyesel yapıları sonucu ortaya çıkan sorunlar ve Dünyada meydana gelen gelişmelerin bu sektör üzerine etkileridir.

Makroekonomik meselelerin sektörde yarattığı sorunların başında enflasyonun etkisi gelmektedir. Yüksek enflasyon işletmelerin sermayelerinde erozyon meydana

²⁴³ Bursa Gümrük Müdürlüğü, Gümrük Müsteşarlığı Verisi, 2003, <http://www.bugumder.org/f2000.html>

²⁴⁴ Ulcay Yusuf, **Tekstil Sektörünün İçinde Bulunduğu Sorunlar ve Çözüm Önerileri**, Tekstil İşveren Dergisi, Makale, Uludağ Üniversitesi, Görükle Bursa, s.45.

getirmektedir. Girdilerin pahalı tedarik edilmesi, rekabet imkanlarını daraltır. İşletmeler uygun olmayan finansman araçlarını kullanma yoluna gitmişler, ağır faiz yükü altına girmişlerdir.

Ayrıca Uzakdoğu pazarından kendi ülkelerinde sübvansede edilmiş malların Türkiye'ye girmesi yerli üretim açısından sorunlar yaratmaktadır.

Türkiye uzun yıllar işçilik ücretlerinin ucuz olduğu bir ülke olarak görülmüştür. Avrupa pazarına yakınlığından dolayı, fason üretim Türkiye'de yapılmıyordu. Ancak Türkiye; Çin, Hindistan, Pakistan, Kore gibi ülkelerin etkin rekabetinde bulunmaktadır.

Sektörün Bazı Yapısal Sorunları

Firmaların işletme sermayelerinin yetersiz olması hem üretimi sürdürme hem dış pazarlara açılma da önlerindeki önemli engellerden birini oluşturmaktadır.²⁴⁵

Ülkemizde işgücü, bazı Avrupa ülkelerine göre ucuz görünse de verimlilik açısından bakıldığında eğitim eksikliği düşük verimlilikte en önemli etkidir.

Firmalarımızın araştırma-geliştirme faaliyetlerine yeterli önemi vermemeleri nitelikli ve verimli işgücünün teminine ve katma değeri yüksek ürünlerin üretimine imkan vermemektedir. Sektörün kendi markasını yaratma bilincine çok geç sahip olmasıdır. Yaratılan markalar uluslararası tekstil kuruluşları tarafından tescil edilmelidir.²⁴⁶

AB ve ABD ekonomilerini daha da güçlendirmek için işbirliği yaparak Türkiye dahil 3. ülkelere karşı acımasızca anti-damping vergisi uygulamaktadırlar. Buna karşılık Türkiye 3. ülkelerin ithalatına seyirci kalmaktadır.

Diğer önemli sorunlar ise, ihracatta kaydedilen pek çok aşamaya rağmen halen dış pazarlarda yeterli dağıtım kanallarına sahip olunamaması, mevcut pazarlara nüfus edilememesi, yeni pazarlara girişin zorlaşması, faizlerdeki artışların finansman

²⁴⁵ Sanver, **Tekstil Sektörünün geleceği** , s.6-7.

²⁴⁶ Korkmaz Ahmet, **Durak Tekstil'den Markalaşma Başarısı**, Dünya Gazetesi, Makale, İstanbul, 29 Kasım 2004, s. 8.

zorlukları yaşatması, uygulanan ekonomik program ihracat ve üretime destek olmamaktadır. Artan maliyetler rekabet gücünü azaltmaktadır. Gümrüklerden ucuz ve kalitesiz mal girişi sektörü zor durumda bırakmaktadır. Sektörde makine parkının yenilenememiştir. Oysabu tür sorunlar için pek çok ülkede gizli ve açık teşvikler sağlanmaktadır. Teşvik sağlanan ürünler Türk pazarına girerek haksız rekabete sebebiyet vermektedir. Sektör özellikle enerji ve parayı rakipleri ile aynı şartlarda temin edememektedir. Üretim için temin olunan girdiler dünya fiyatlarının üzerindedir.

Türkiye endüstriyel iplikte Avrupa'nın yükselen yıldızıdır. Sektörün dinamizmi ve yeni şeyler yapabilme arzusu daha olumlu düşünmeye yöneltiyor. Sektörün devletten beklediği en acil konular enerji fiyatlarında artışın durdurulup dünya standartlarına çekilmesi, Sosyal Sigortalar Kurumu primlerinin ve Katma Değer Vergisi oranlarının düşürülmesidir. Dünya konjonktüründe olağanüstü gelişmeler olmadığı takdirde 2008'e kadar sektörünün durumunun olumlu yönde olacağı tahmin edilmektedir.²⁴⁷

Sektörün diğer önemli bir sorunu da hammadde fiyatlarındaki yükseliş. Bu yükseliş Türk endüstriyel iplik üreticilerinin kâr marjlarında düşüşlere yol açtı. Çünkü hammadde fiyatlarındaki bu yükselişi kendi ürün satış fiyatlarına yansıtamadılar.

4.12. SEKTÖRÜN SORUNLARINA ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Uzakdoğu ülkelerinden Çin, Hindistan, Kore, Tayvan, Endonezya gibi 3. ülkelerden yapılan ucuz ve kalitesiz ürün ithalatı gözden geçirilmelidir. AB ve ABD'nin 3. ülkelere ve hatta Türkiye'ye uyguladığı anti-damping kanunlarının ve ithal rejiminin hükümetimizce de 3.ülkelere uygulanması gerekmektedir. İşletmelerin finansal yapılarının güçlendirilmesi zorunludur. Bu noktada bankacılık sisteminin sektördeki sorunlara sahip çıkacak önlemler getirilmesidir. Tekstil ihtisas gümrüklerinin işlevi ve sayıları arttırılmalı ve ithalat-ihracat politikalarının sağlıklı olması için hükümetin onaylayacağı ve danışacağı bir tekstil şurası, müsteşarlığı ve genel müdürlüğü

²⁴⁷ Sanver, **Tekstil Sektörünün geleceği** , s.8.

kurulmalıdır. Kullanılmış makine ithalatında yaş sınırı 5 yaşa indirilmelidir. Ucuz elektrik enerjisi temini mutlaka sağlanmalıdır. KOBİ teşviklerinden ve kredilerinden tekstil sektörünün öncelikle yararlanması sağlanmalı ve küçük sanayicinin toplu halde faaliyette bulunabileceği organize bölgelerin tanzim ve tahsisi yapılmalıdır.²⁴⁸

Gümrüklerde fiyat ve kalite kontrol sistemlerinin kurulması ve bu sistemde ticaret ve sanayi odaları yetkililerinin bulunmasına imkan verilmelidir. Gümrük Kanununun yarattığı sorunlar izlenmeli, aksayan taraflar için uyarılarda bulunulmalıdır.

Dahilde işleme rejimi, ithalatta haksız rekabet mevzuatı, yolcu beraberinde çıkış ihracatçı birlikleri ve Gümrük Kanununda AB normlarına uygun değişiklikler yapılmalıdır. Dışarıdan ithal edilen tekstil makinelerinin yurt içinde üretimi teşvik edilmelidir. Ülkemizin en büyük ihracat kalemi tekstil ürünleri olduğu bilinen bir gerçektir. Bu nedenle sektörü kalite yönünden denetleyen tekstil laboratuvarlarına acilen ihtiyaç vardır.

Endüstride son zamanlarda yaşanan diğer bir sorun ise pamuk üretiminin tüketiminin talebini karşılayamamasıdır. Bazı yıllarda dünya pamuk fiyatlarında sürekli düşüş olmuştur. Ülkemizde süreklilik arz etmeyen destekleme politikaları sayesinde pamuk üretimi düşmektedir. Şu anda Türkiye pamuk ithal eden ülkeler arasında 3. sırada hatta Türkiye dünya pamuk ticaretinde pamuk fiyatının oluşumunu etkileyebilecek önemli ithalatçı ülkelerden biri konumuna gelmiştir. Eğer gerekli önlemler alınmaz ise pamukta dışa bağımlılık tekstil sektörünü zora sokar. Türkiye taraf olduğu anlaşmalar nedeniyle pamuk ithalat ve ihracatına müdahale edemiyor. Bu durumda yapılabilecek bir tek şey kalıyor. Pamuk üretimini ve verimliliği arttırarak maliyetleri düşürmek. Bu da çiftçiye verilecek destekle oluyor. Pamukta ABD çiftçisine 8 cent / kg, Yunanistan 36 cent / kg destekleme yaparken, Türkiye’de bu miktar 4.5 cent / kg’da kalıyor.²⁴⁹

²⁴⁸ Sönmez, a.g.e. , s.6-7.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Sektör bir yandan yüksek üretim maliyetleri, diğer yandan ise dumpingli ithalat baskısı altındadır. Bu baskı sadece iplik ithalatında değil sentetik mensucatta da vardır. Çünkü bir yandan dumpingli iplik ithal edilirken diğer yandan dumpingli kumaş da yoğun şekilde ithal edilmektedir. Bu durum yerli piyasayı da etkilemektedir.²⁵⁰

Ancak en az dumpingli ithalat kadar sektörde Dahilde İşleme Rejimi kapsamında yapılan ithalatta olumsuz baskı yaratmaktadır. Çünkü Dahilde İşleme Rejimi kapsamında yapılan ithalatın önemli bir kısmı yurt içinde faturasız satılmaktadır. Diğer bir deyimle Dahilde İşleme Rejimi kapsamındaki ithalat amacı dışında kullanılmaktadır. Bu durumun sektör üzerinde kısa, orta ve uzun dönemli çok ciddi sakıncalar yarattığı açıktır. Son dönemlerde sektörde faaliyet gösteren bazı firmaların işçi çıkartmaya başlamaları bu sakıncaların önemli birer işaretidir. 2004 sonrasında kotaların kalkmasıyla birlikte yaşanan olumsuzlukların artarak sürmesi beklenmektedir. Sektör ciddi kapasite azaltma tehlikesi ile karşı karşıya kalacaktır. Sektörün ileri gelen firmalarının geleceğe yönelik yatırım kararlarının bulunmaması bu savı güçlendirmektedir.

Bu nedenle aşağıda da bahsedilen önlemlerin süratle alınması gerekmektedir.

Katma Değer Vergisi oranlarının düşürülmesi ancak sentetik iplik hammaddelerinin alımında uygulanacak Katma Değer Vergisi oranının sentetik iplik satışında uygulanacak Katma Değer Vergisi oranı ile aynı olması gerekir.

Kumaş ve sentetik iplik ve elyafın kat'ı ve Dahilde İşleme Rejimi kapsamındaki ithalatında Gümrüklerce giren ve çıkan mallarda ayniyat tespiti uygulamasına geçilmesi zorunludur.

²⁴⁹ Coşkun , a.g.e. , s.43.

²⁵⁰ Öztürk, **Tekstil Sektörünün geleceği** , s.6-7.

Sektör, ciddi dumpingli ithalat tehdidi altında olup son dönemlerde Dahilde İşleme Rejimi kapsamında ithalatın aşırı artması nedeniyle iç piyasa tıkanmıştır. Bunun için Dahilde işleme rejimi kapsamında sentetik iplik, elyaf ve sentetik kumaş ithal taleplerinde pamuk ipliğinde olduğu gibi asgari %50 yerli %50 ithal ürün kullanma şartı uygulamasına geçilmesi uygun olacaktır.

Serbest bölgelere ihracat ve serbest bölgelerden ithalat dikkatle izlenmelidir ve sektörün ucuz hammadde ithalatına imkan verilmelidir.

Tekstil ve konfeksiyon sektörlerinde Sektörel Dış Ticaret Sermaye Şirketleri hariç imalatçı olmayan ihracatçı firmalara Dahilde İşleme İzin belgesi düzenlenmemelidir. Dahilde İşleme Rejimi belgesi'nin gerçek imalatçı dışında kalanlara verilmemelidir.

Özel nitelikli sentetik iplik yatırımları ile darboğaz giderme ve modernizasyon yatırımlarının teşvik kısıtlaması dışına çıkarılması gerekir.

Üretim faktörlerinden enerji, finansman, sosyal güvenlik maliyetlerinin mutlaka düşürülmelidir.

Mensucat ithalatında uygulanmaya başlanan referans fiyat uygulamasının sentetik iplik ve elyaf için de getirilmesi zorunludur.

Şu anda Türkiye'deki dumpingli ithalatın faili beş ülke var. Bu ülkeler Endonezya, Tayland, Malezya, Hindistan ve Çin'dir. Bu ülkeler çok açık bir şekilde tekstil ihracatını sübvansede etmektedir. Bu ülkeler Türkiye'nin serbest ticaret anlaşması yaptığı ülkelerde kendilerine ortak bularak bu ülkelerin üzerinden Türkiye'ye dumpingli tekstil ihracatı yapmaktadır. Antidumping vergisinin dahilde işleme rejimi kapsamında yapılan ithalata uygulanmasının sağlanması gerekmektedir.²⁵¹

AB'nin yürütmekte olduğu made in EU uygulamasına Türkiye'nin AB ye ihracatının azalmaması için EU tanımı içine Türkiye'nin dahil edilmesi için AB nezninde girişimlerde bulunulması gerekmektedir.

²⁵¹ Tekstil ve Hazır Giyim Araştırma Komisyonu Raporu, TBMM, Bursa, 10 Şubat, 2001, s.96-101.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

ACORDIS INDUSTRIAL FIBERS DOCUMENTS, England, December,2003.

AKMAN, VEHBİ, **Türkiye Dünya Çapında Marka Yaratmalı**, Ev Tekstili Dergisi,
Mayıs 2000.

ALKAN, DEMİR, **Pamuk Durum, Profil ve Tahmin**, Tarımsal Ekonomi Araştırma
Enstitüsü, Ankara, Mayıs, 2004.

ALPAY, HALİL, RIFAT, **2010 Yılında Tekstil Sektörümüz**, Tekstil İşveren Dergisi,
İstanbul , Mart, 1999.

ATILGAN, TURAN, **Tekstilde Verimlilik Gelecek Stratejileri**, Konfeksiyon
Teknoloji Dergisi, İstanbul, Şubat 2001, Sayı: 2.

AYTAÇ, AHMET, **El Dokuması Tekstil Ürünlerinin Bakımı**, Ev Tekstili Dergisi,
Kasım 2003, Sayı 39.

AYVAZ, ARZU, **Sentetik İplik ve Elyaf Sektöründe Gelişmeler ve Beklentiler**,
Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş., İktisat ve Araştırma Müdürlüğü, İstanbul,
Nisan, 2004.

AYVAZ, ARZU, **Sentetik İplik ve Elyaf Sektöründe Gelişmeler ve Beklentiler**,
Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. , İstanbul, Nisan, 2001.

BİRİNCİ, GÜLSÜN, **Sentetik İplik Sektörünün Gelişimi ve Mevcut durumu**,
Türkiye Sanayi ve Kalkınma Bankası A.Ş., Ankara, 2001.

BRUYERE B.,MORRIS D., SPIJKERS J., **International Rayon and Synthetic Fibres
Committe Raport**, Bruxelles, 2003.

BURSA TİCARET ve SANAYİ ODASI, **Serbest Bölge Araştırması Raporu**, Serbest
Bölgeler, 2003.

BÜYÜKKILIÇ, DENİZ, **Verimlilik Ölçme ve İzleme**, Milli Prodüktivite Merkezi

Yayın No: 559, Ankara, 1995.

COŞKUN, ALİ, **Pamuk İpliğine Bağlı Dengeler**, Tekstil İşveren Dergisi, İstanbul

Kasım 2003.

DEMİR, ALİ, **Türkiye'deki İplik Yatırımları**, <http://www.tad.com.tr/mt/iplik/yatirim>.

DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ, 1997-1998 İSTATİSTİKSEL VERİLERİ,

<http://www.die.gov.tr/istatistik>

DIŞ TİCARET MÜSTEŞARLIĞI 1998-2003 Verileri, <http://www.dtm.gov.tr/istatistik>

DİNLER, ZEYNEL, **Mikro Ekonomi**, Eylül 2004.

DOMİNİCK, MACH, **Man Made Fibres Conference**, Dornbirn, Austria, September

2002.

DONNA, TUNNEY, **International Rayon and Synthetic Fibres Commuttee**,

Bruxelles, Printed 2003.

D.P.T. VIII. BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI, **Tekstil ve Giyim Sanayii Özel**

İhtisas Komisyon Raporu, D.P.T. Yayınları, No 2549, Ankara 2001

D.P.T. VIII. BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI, PETROKİMYA SANAYİİ, **Özel**

İhtisas Komisyon Raporu, Sentetik Elyaf ve İplik Sanayii Alt

Komisyon Raporu, Yayın No: DPT:2602-ÖİK:613, Ankara, 2001

DÜNYA GAZETESİ, **Dünya Dosyaları, İplik**, Sayı No: 56-60, Mart 2003.

DÜNYA GAZETESİ, **Dünya Dosyaları , İplik**, Sayı No:54, 16 Temmuz 2002.

ENGELHARDT, ANDERAS, **Monofilament Yarns**, Saurer Management A.G.

Wintherthur, 2003.

ENGELHARDT, ANDERAS, **The Fiber Year**, Saurer Management A.G. Wintherthur,

2003.

ERTÜRK, EMİN, Mikro Ekonomik Analize Giriş, Bursa, Ağustos 2004.

ERTÜRK, EMİN, Uluslararası İktisat ,Bursa, Eylül, 2001.

ERTÜRK, EMİN, Uluslararası İktisadi Birleşmeler, Bursa, Vipaş, 2002, s.46.

ERTEKİN, MURAT, **Halda Bilmedikleriniz**, Taç Halı, Homex Dergisi, Ağustos
2004, s.114.

EUROPAN UNION THE COMMUNITIES, **Executive Summary**, Commission Of The
European Communities, Brussels 2003.

FRYER, CHARLES, **China International Man-Made Fiber Conference**, Tecnon Orbi
Chem, Shanghai, China, September.

GLASS, FIBERS, **Textile encyclopedia The Edition of American Fabric Magazine.**

HASANBEŞOĞLU, REZZAN, **Atık Projesi Sanayiinin Korumasında**, Hürriyet
Gazetesi 21Şubat, 2000, Tatil Pazar Eki.

HERMER, JACQUES, **10 Year Texturing Market Growth**, International Textile
Bulletin, 2002.

INDUSTRIEVEREINIGUNG, CHEMIEFASER E.V., **Mielstones İn Man Made
Fibres**, Man-made Fibres The Way From Production To Use, Frankfurt,
1998.

INTERNATIONAL TEXTILE MANUFACTURERS FEDERATION, **Mukayeseli
Uluslararası Üretim Maliyetleri**, Çeviren, Suni ve Sentetik Üreticileri
Birliği, Bursa 2003.

INTERNATIONAL TRADE CENTER-UNTCTAD/WTO, <http://www.intracen.org>.

İYİBOZKURT, EROL, **Küreselleşme veTürkiye**, Sorunlar ve Çözümler, Ekim, 2004.

- JEAN, PRIGNEAUX, **International Rayon and Synthetic Fibres Commutee**, Brüssel
2003, s.31.
- KARACA , MÜCAHİT, ATAHAN ERTUĞRUL, **Sektör Konuşuyor**, Yatak ve
Oturma Gurupları Sektör Dergisi, Sayı 17.
- KOÇ, ERDEM, SABİR, EMEL, CEYHUN, **Tekstil Endüstrisinde Hammadde
Durumu-Üretim, Talep ve Dış Ticaret Analizi**, Tekstil İşveren Dergisi,
Aralık 2000, Sayı 206.
- KORKMAZ, AHMET, **Durak Tekstil'den Markalaşma Başarısı**, Dünya Gazetesi,
Makale, İstanbul, 29 Kasım 2004.
- KORKMAZ, AHMET, **Tekstil Sektöründe Fırsatlar**, Ev Tekstili Dergisi, Makale,
Temmuz-Ağustos, 2004, Sayı: 8.
- KOŞAR , D., **Pamuklu Tekstil Sektörünün Rekabet Gücü Analizi**, Uzmanlık Etüdü,
Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş., Ankara, Mart, 2002.
- KRIEGER, A., **Terminology Of Man-Made Fibres**, The International Bureau For The
Standardisation Of Man-Made Fibres, 2000.
- LATZKE, P., **Terminology Of Man-Made Fibres**, The International Bureau For The
Standardisation Of Man-Made Fibres, 2000.
- METALLIC, YARNS, Textile encyclopedia by The Edition of American Fabric
Magazine.
- MİCHAEL, SMİTH, **Energy Cost Report**, Werner International, İstanbul 2001.
- ÖZBAKIR, HASAN BASRİ, **Türk Ev Tekstil Sektörü**,
Homex International Home Textile Magazine Dergisi, Temmuz- Ağustos
Sayısı.

- ÖZCAN, SABAHATTİN, **Nakışçılardan Ortak Görüş**, Nakışçının Penceresi, Bursa, Haziran, 2002, Ağustos, 2003.
- ÖZER, AZMİ, **Pamuklu Tekstil Sektör Raporu**, Türkiye Sanayi Kalkınma Bankası A.Ş., İstanbul, Temmuz 2004.
- ÖZER, AZMİ, **Pamuklu Tekstil Sektör Raporu**, Türkiye Sanayi Kalkınma Bankası A.Ş., İstanbul, 1999.
- ÖZİPEK, BÜLENT, **Yakın ve Orta Geleceğin Öncelikli Tekstil Teknolojileri Sempozyumu**, İstanbul 2003. <http://www.sahinlerholding.com.tr/El/İplik> Teknolojilerinde Yeni Ufuklar.doc.
- ÖZTÜRKÇÜLER, ÖZGÜR, **Endüstriyel Dikiş İplikleri Raporu**, Gemsan A.Ş., Bursa, 19 Haziran 2002.
- ÖZTÜRK, VOLKAN, **Tekstilde (İplikte) Rekabet ve 2005 Sonrası Durum Raporu**, Tekfenbank A.Ş. İstanbul, Ocak, 2004.
- ÖZTÜRK, VOLKAN, **2005 Sonrası Türkiye’de Tekstil ve Konfeksiyon Sektörü**, İstanbul, Ocak, 2004.
- ÖZÜDOĞRU, TİJEN, **Pamuk İpliği**, Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü, <http://www.aeri.org.tr/TEAEBAKIS/pamuk>, 2001.
- PAKER, LÜTFÜ, **Tekstil Sektörünün Türkiye Ekonomisinde’ki Yeri**, Tekstil İşveren dergisi ekim 2003 s.35.
- PURVİS, COLİN, **Developments İn The European Man –Made Fibres Industry**, International Textilles Bulliten, 2002.
- RAYON, THEREAD, **Textile Encyclopedia The Editon of American Fabric Magazine**.
- RUPP, JÜRĞ, **The Man Made Fibres**, International Textile Bulletin, January 2002.

- SANVER, ERAY, **Çin ve Hindistan Taktiği, Türkiye'nin İhracat Tezati,**
Tekstil ve Araştırma Dergisi. <http://www.tad.com.tr/arsiv/d20037s3>
- SANVER, ERAY, **Endüstriyel İplik Sektöründe İthalat-İhracat Durumu,**
Suni ve Sentetik İplik Üreticileri Birliği, Denizli, 23 Ocak 2004.
- SANVER, ERAY, **Sentetik İpliğin Mevcut Durumu,**
Suni ve Sentetik İplik Üreticileri Birliği, Bursa, Ocak, 2004.
- SANVER, ERAY, **Tekstil Sektörünün Geleceği,** Suni ve Sentetik İplik Üreticileri
Birliği, Tekstil ve Araştırma Dergisi, İstanbul, 2003.
- SANVER, ERAY, **2005 Yılı Sonrası Dünya'da Tekstil Sektörünün Durumu,**
Avrupa ve Türkiye'ye Yansımaları, Suni ve Sentetik İplik Üreticileri
Birliği, Denizli, 23 Ocak, 2004.
- SÖNMEZ, CELAL, **Tekstilde Son Zamanlarda Karşılaşılan Sorunlara Çözüm
Önerileri Raporu,** Bursa Ticaret ve Sanayi Odası, Bursa, 2000.
- ŞAHİN, HÜSEYİN, **İktisada Giriş,** Bursa, Eylül 2002.
- TABOR, B., **Terminology Of Man-Made Fibres,** The International Bureau For The
Standardisation Of Man-Made Fibres, 2000.
- TARAKÇIOĞLU, IŞIK, **Tekstil Araştırma Merkezi Müdürlüğü Yayınları,**
TUBİTAK, Mayıs, 2004.
- TARAKÇIOĞLU, IŞIK, **Türk ve Dünya Tekstili,**
Tubitak Tekstil Araştırma Merkezi Müdürlüğü Yayınları,
<http://www.tekstilisveren.org.tr/dergi/2002/aramlik/34.html>.
- TASMACI, MEHMET, **Çözümlü Örme Tül Perdelik ve Masa Örtülü Kumaşlarda
Hammadde ve İplik Özellikleri ,** Ev tekstili Dergisi, Mayıs 2000 Sayı:25.

TBMM, **Tekstil ve Hazır Giyim Araştırma Komisyon Raporu**, Ankara, 2001.

TEXTILE ENCYCLOPEDIA BY THE EDITON of American Fabric Magazine.

THE EDITON OF AMERICAN FABRIC MAGAZİNE,

Polyester Fibres,Textile Encyclopedia September, 1968.

TIRE CORD AND TECHNICAL YARN TECHNOLOGY, **Process Description**,

Zimmer A.G., September 1983.

TİLGUL, VADİRAJ, **Tekstil Endüstrisi Yol Ayrımında**, Tekstil Araştırma Dergisi,

Sayı.3, 2003. <http://www.tad.com.tr/mt/yonetim>

TÜRKOĞLU, ESEN, **Harmonize Sisteme göre Türk Gümrük Tarife Cetveli**,

Eser Yayıncılık ,İstanbul, 2004.

ULCAY, YUSUF, **Tekstil Sektörünün İçinde Bulunduğu Sorunlar ve Çözüm**

Önerileri, Tekstil İşveren Dergisi,Makale, Uludağ Üniversitesi,

Görükle , Bursa.

WHINERAY, A., **Terminology Of Man-Made Fibres**, The International Bureau For

The Standardisation Of Man-Made Fibres, 2000.

WOOL THEREAD, Textile Anclopedia by The Edition of America Fabric Magazine.

YAKARTEPE, MEHMET, **Endüstriyel İpliğin Tarihi, İplik Eğirmenin gelişimi**,

Tekstil ve Konfeksiyon Araştırma Merkezi, 1. Baskı, İstanbul 1998,Yayın

No:71.

YAKARTEPE, MEHMET, **İplik Çeşitleri ve Özellikleri**, Tekstil ve Konfeksiyon

Araştırma Merkezi, 1. Baskı, İstanbul 1998,Yayın No:71.

YAKARTEPE, MEHMET, **İplik Numaralandırma Sistemleri**, Tekstil ve

Konfeksiyon Araştırma Merkezi, 1. Baskı, İstanbul 1998,Yayın No:71.

YAKARTEPE, MEHMET, Pamuk İplikçiliğinin Genel Prensipleri,

Tekstil ve Konfeksiyon Araştırma Merkezi, 1.Baskı, İstanbul 1998, Yayın

No:71

YAVUZ, ABDULVAHAB, Çin Dünya Tekstilinin Hakimi Olma Yolunda, Tekstil

Araştırma Dergisi, Sayı 3, İstanbul 2003.

YAVUZ, ABDULVAHAB, Tekstilde Çin Faktörü, Tekstil Araştırma Dergisi,

İstanbul, Sayı: 4, 2004.

ZİMMER, A.G., Polyester Process and Tecnology, September, 1995, Pet 03-500.

YARARLANILAN İNTERNET SİTELERİ

www.acordis-industr-fibers.com/application/

www.ant-free-zone.org.tr/kavram2.htm

www.bugumder.org/f2000.html

www.bursa.gov.tr/ekonomi.htm

www.capital.com.tr/c/1003/projeksiyon.asp

www.dtm.gov.tr/tekstil/ithalat/ihracat

www.ekutup.dpt.gov.tr/tekstil

www.fibersource.com

www.foreningtrode.gov.tr/IHR/sector/tekstil.htm

www.igeme.org.tr/tur/sector/iplik

www.itkib.org.tr/Res800/diger/AnasayfaSureli/abgb/3.htm

www.polylen.com.tr/Tabout.html

www.saurer.com/fibernaturalsentheticyarnsprofiles

www.sönmezfilament.com.tr

www.sifas.com.tr/Tabout.html

www.tbmm.gov.tr/komisyon/tekstil

www.tekstilisveren.org.tr/dergi/2002/aralık34.html ,2003 Nisan , Temmuz , Eylül

www.tad.com.tr/arsiv/d2003/s3/gorus/cin-hakim.html

www.tskb.com.tr/kredilendirme.aspx

www.zorlutekstil.com.tr/sirketler/zorlu_korteks_tekstil.asp

EK-I - ENDÜSTRİYEL LİFLERİN KULLANIM ALANLARI

Kullanım Alanı	Ürün
Tarım-Hayvancılık	Dokunmuş ve dokunmamış mahsul koruma örtüleri; balık ve hayvan bağlama, önleme ve koruma ipleri ve ağları
İnşaat	Bükümlü kumaş; koruyucu tente; çatı keçesi/malzemesi; iskele ağları; perdeleme ve engelleme malzemeleri; siva ve bölme malzemeleri
Konfeksiyon	Dikiş ipliği, dokunmuş ve dokunmamış vatka; dolgular; ayakkabı bağı; ayakkabı malzemeleri; bağlayıcılar; etiketler
Yer Yüzü	Zemin stabilizasyonu; arazi güçlendirme; erozyon önleme; zemin astarları
Ev	Dokusuz temizlik bezleri; elektrik süpürgesi torbaları; ısıtma, havalandırma ve klima filitreleri; yastık/yatak kılıfları; yay kaplamaları; yay ses önleyicileri; zemin kumaşları; mobilya malzemeleri dolgu elyafı; perde bantları; halı tabanı
Endüstri	Taşıma bantları; hortumlar; tahrik kayışları; fırçalar; aşındırıcı kumaşları; dokusuz temizlik keçeleri; dokulu filitreler; dokusuz hava,toz, sıvı filitreleri; kağıt üretim keçeleri; kablo taşıyıcı iplikleri,
Tıp	Dokulu önlükler ve perdeler; tampon malzemeleri, steril paketleme malzemeleri; tıbbi yataklar; temizlik bezleri; hijyenik kadın bağı
Otomotiv	Lastik kord ipliği; V-kayışları, dişli kayışlar; hortumlar; emniyet kemerleri; hava yastığı; taban döşemesi; ses ve ısı yalıtımı; koltuk döşemesi; branda örtü; her türlü çekme ve bağlama halatları
Paketleme	Dokulu ve dokusuz paketleme malzemeleri
Koruma	Güç tutuşur kumaşlar; kesmeye karşı koruyucular; çelik yelekler; yüz maskeleri; kullan-at veya dayanıklı tip kimyasallara karşı koruyucular;
Sportif Amaçlı	Spor çantaları ve torbaları; yelken bezi; bot örtüsü; tırmanma ipleri; spor topları; paraşüt ve yamaç paraşütü malzemeleri; çadır; uyku tulumu; hayvan yakalama ağları; bayraklar; sunni deri tabanları

Kaynak: 41th International Man-made Fibres Congress, Dornbirn/Austria, 18.-20. September, 2002.

EK II - KONFEKSİYONDA KULLANILAN İPLİK MİKTARI

ERKEK GİYİM	ORTALAMA
Pantolon	250-330 Mt.
Gömlek (Uzun Kollu)	115-150 Mt.
Bluejeans	230-370 Mt.
Hırka	170-240 Mt.
Yelek	57-80 Mt.
Palto	250-285 Mt.
İş Önlüğü	230-285 Mt.
İş Elbisesi (2 parçalı)	230-285 Mt.
Anorak	170-250 Mt.
Sabahlık-Bornoz	170-250 Mt.
Eşofman	170-250 Mt.
BAYAN GİYİM	ORTALAMA
Astarsız Elbise	125-180 Mt.
Astarlı Elbise	160-255 Mt.
Etek (Astarsız)	125-180 Mt.
Etek (Astarlı)	140-230 Mt.
Ceket	170-260 Mt.
Tayyör (2 parçalı)	310-490 Mt.
Pantolon	170-290 Mt.
Manto	250-360 Mt.
Bluz	80-140 Mt.
Mayo	100-140 Mt.
İÇ ÇAMAŞIRI	ORTALAMA
Atlet-T-Şört	70-90 Mt
Slip	80-100 Mt.
Pijama	170-200 Mt.
Gecelik	130-190 Mt.

Kaynak: Tekstil ve konfeksiyon dergisi,makale, Temmuz 2004,sayı 27, Ek,Konfeksiyonda kullanılan iplik miktarı.

ÖZGEÇMİŞ

30 Ağustos 1968 yılında Bursa'da doğdum İlk, orta,lise öğrenimimi Bursa'da tamamladım. 1985 yılında Bursa Erkek Lisesi'nden, 1991 yılında Anadolu Üniversitesi İktisat Bölümü'nden mezun oldum.

1992-1993 yılları arası Bilkent Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü'nde 1 yıl okudum, 1995-1996 yılları arasında İngiltere'de dil eğitimi aldım.

1996 yılında Durak Tekstil Sanayi ve Ticaret A.Ş.'de İthalat-İhracat Müdürü olarak iş hayatına atıldım. Halen görevimi sürdürmekteyim. Evli ve 1 çocuk babasıyım.

Emir Zafer KORKMAZ

